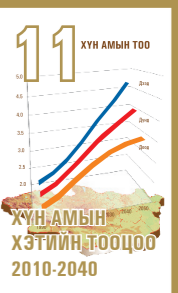
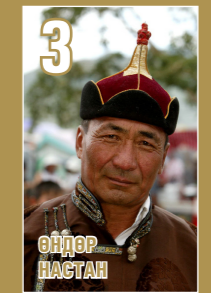
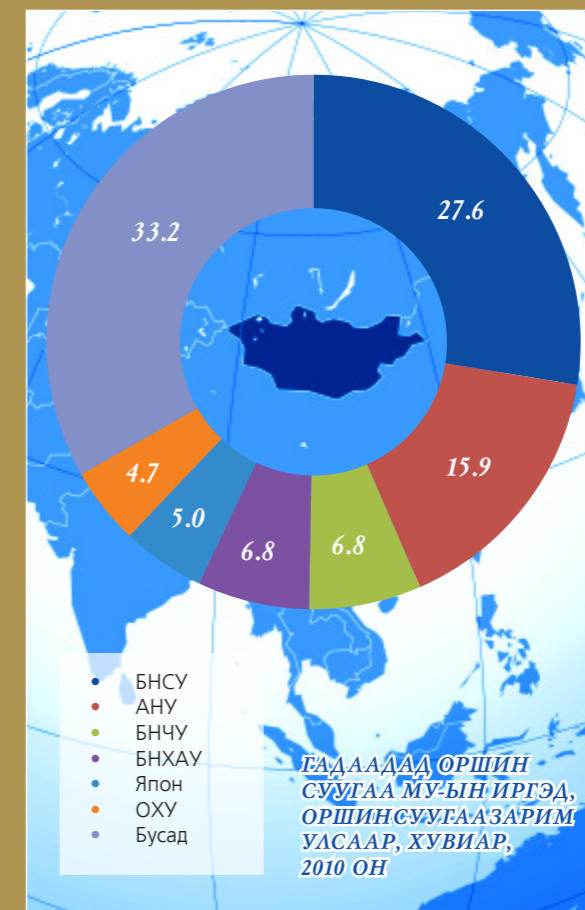

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ ᠶ᠋ᠢᠷᠭᠡᠳ ᠠᠨᠤ ᠠᠨᠠᠭᠠᠳᠠᠳ ᠣᠷᠰᠢᠨ ᠰᠤᠭᠤᠭᠠ

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭД

МОНГОЛ УЛСЫН
ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2010 ОНЫ УЛСЫН ТООЛЛОГО

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА
МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭД

Улаанбаатар хот
2011 он

DDC
323.6'021'517
Г-132

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРОО

Монгол улс, Улаанбаатар хот
Сүхбаатар дүүрэг, Бага тойруу,
Засгийн газрын III байр
<http://www.nso.mn>
И-мэйл: nso@magicnet.mn

Сэдвчилсэн судалгаанд тусгасан дүгнэлт, зөвлөмж нь уг судалгааг бичиж
боловсруулсан судлаачдын дүгнэлт, санал болно.

Энэхүү судалгаа нь англи хэл дээр хэвлэгдэж, хэрэглэгчдийн хүртээл болно.

ISBN 978-99929-64-75-8

АГУУЛГА

Сэдэвчилсэн судалгаа бичихэд оролцогчид	4
Товчилсон үгийн тайлбар	8
Өмнөх үг	9
НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙГ ТООЛОХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	11
Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын онцлог	13
Удирдлага, зохион байгуулалт	13
Ухуулга, сурталчилгаа, сургалт	14
Тооллогын асуулга боловсруулалт, тоолох үе	15
Гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийг тоолоход хэрэглэсэн зарим ойлголт, тодорхойлолт .	15
ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН ТОО, НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ	21
Гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийн тоо, нас хүйсийн бүтэц	23
Монгол Улсын иргэдийн амьдарч буй гадаад улс, орон	29
ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН ХҮН АМ ЗҮЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ	31
Үндэс, угсаа	33
Боловсролын байдал	33
Гэр бүлийн байдал	35
ДӨРӨВҮГЭЭР БҮЛЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН ГАДААДАД ЯВСАН ЗОРИЛГО, ОРШИН СУУГАА ХУГАЦАА, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТ	37
Монгол Улсын иргэдийн гадаад явсан зорилго	39
Гадаадад оршин суугаа хугацаа	42
Гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийн ажил эрхлэлт	43
ТАВДУГААР БҮЛЭГ. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН МОНГОЛ ДАХЬ ГЭР БҮЛИЙН ГИШҮҮДИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, ОРОН СУУЦНЫ НӨХЦӨЛ	49
Гадаадад оршин суугаа ам бүлийн гишүүнтэй өрхийн төлөв байдал	51
Гадаадад амьдарч байгаа хүнтэй өрхийн гишүүдийн эдийн засгийн идэвх	55
Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн орон сууцны хангамж	59
ГАДААДАД АМЬДАРЧ БАЙГАА ИРГЭДИЙН НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТАЛААРХ ХУРААНГУЙ, САНАЛ, ЗӨВЛӨМЖ	63
Гадаадад оршин суугаа иргэдийн нийгэм эдийн засгийн талаарх хураангуй	64
Гадаад оронд амьдран суугаа Монгол Улсын иргэдэд учирдаг хүндрэл, бэрхшээл, шийдвэрлэх арга зам, санал, зөвлөмж	66
ХАВСРАЛТ	69
ТООЛЛОГЫН АСУУЛГЫН ХУУДАС	77

СЭДЭВЧИЛСЭН СУДАЛГАА БИЧИХЭД ОРОЛЦОГЧИД

НЭГ. СУДАЛГААГ БИЧИЖ БОЛОВСРУУЛСАН

Нацагдоржийн Тунгалаг

МУИС-ийн Эдийн засгийн сургуулийн тэнхимийн эрхлэгч,
Эдийн засгийн ухааны доктор, профессор

Дагвадоржийн Сайнбаяр

Хүний нөөц, нийгмийн хамгааллын сан ТББ-ын судлаач
Хуульч

Бямбаагийн Бямбасүрэн

Хүний нөөц, нийгмийн хамгааллын сан ТББ-ын судлаач

ХОЁР. ХЯНАН ТОХИОЛДУУЛСАН

Цэнджавын Бадрах

Эдийн засагч
ҮСХ-ны MNG4P103 төслийн зөвлөх

Самдангийн Цэдэндамбаа

Эрх зүйч, Хуульч
Хууль зүйн ухааны доктор, профессор

Жигжидсүрэнгийн Ядамсүрэн

Санхүү-Эдийн засагч
Эдийн засгийн ухааны доктор, профессор

ГУРАВ.ТӨСЛИЙН ЗОХИЦУУЛАГЧ

Чимэддамбын Лхагвадулам

Эдийн засагч-Эконометрикч, Бизнесийн удирдлагын магистр
ҮСХ-ны Хүн ам, орон сууцны тооллогын товчооны шинжээч

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 2.1.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, хүйсийн харьцаа, насны бүлэг, хүйсээр, хувиар, 2010.....	24
Хүснэгт 2.2.	Гадаадад суугаа иргэд, байнга оршин сууж байсан аймаг, нийслэлээр, 2010.....	26
Хүснэгт 2.3.	Гадаадад оршин суугаа иргэд, байнга оршин сууж байсан аймаг, нийслэл, оршин суугаа улс, хувиар, 2010 он.....	27
Хүснэгт 2.4.	Гадаадад оршин суугаа иргэд, байнга оршин сууж байсан бүс, оршин суугаа бүс нутаг, хувиар, 2010 он.....	29
Хүснэгт 2.5.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, оршин суугаа улс, хүйс, хувиар, 2010 он.....	30
Хүснэгт 3.1.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн боловсролын төвшин, насны бүлэг, хувиар, 2010.....	35
Хүснэгт 3.2.	15, Түүнээс дээш насны гадаадад оршин суугаа иргэдийн гэр бүлийн байдал, насны бүлэг, хувиар, 2010.....	36
Хүснэгт 4.1.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн явсан зорилго, насны бүлэг, хувиар, 2010 он.....	40
Хүснэгт 4.2.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн явсан зорилго, оршин суугаа улс, хувиар, 2010.....	41
Хүснэгт 4.3.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, оршин суугаа хугацаа, улсаар, 2010 он.....	43
Хүснэгт 4.4.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн ажил эрхлэлтийн байдал, явсан зорилго, хувиар, 2010 он.....	44
Хүснэгт 4.5.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар, хүйс, хувиар, 2010 он.....	46
Хүснэгт 5.1.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, өрхийн ам бүлийн тоогоор, 2010.....	51
Хүснэгт 5.2.	Өрхийн тоо, өрхийн ам бүлийн тоогоор, 2010.....	52
Хүснэгт 5.3.	Гадаадад оршин суугаа өрхийн гишүүдийн бүтэц, монгол дахь өрхийн тэргүүлэгчийн хамаарал, хувиар, 2010.....	53
Хүснэгт 5.4.	Гадаадад суугаа өрхийн гишүүдийн тоо, гадаад явсан зорилго, ам бүлийн тоогоор, хувиар, 2010.....	54
Хүснэгт 5.5.	15, Түүнээс дээш насны хүн амын эдийн засгийн идэвх, 2010.....	56
Хүснэгт 5.6.	Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн тоо, сууцны төрөл, хот, хөдөө, хувиар, 2010.....	59
Хүснэгт 6.1.	Тэтгэврийн даатгалд даатгуулсан даатгуулагчдын тоо.....	66

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 2.1.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, 2010 он	23
Зураг 2.2.	Хүн амын насны бүтэц, хувиар, 2010 он	23
Зураг 2.3.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, насны бүлэг, хүйсээр, 2010 он	25
Зураг 2.4.	Гадаадад оршин суугааиргэдийн хүйсийн харьцаа, зарим улсаар, 2010 он	25
Зураг 2.5.	Гадаадад оршин суугаа иргэд, оршин суугаа зарим улс, хувиар, 2010 он	29
Зураг 2.6.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, оршин суугаа зарим улс, насны бүлэг, хүйс, хувиар, 2010 он	30
Зураг 3.1.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн үндэс, угсаа, 2010 он	33
Зураг 3.2.	Гадаадад оршин суугаа 10, түүнээс дээш насны иргэдийн боловсролын байдал, 2010 он	33
Зураг 3.3.	Гадаадад оршин суугаа 10, түүнээс дээш насны иргэдийн боловсролын байдал, хүйс, хувиар, 2010 он	34
Зураг 3.4.	15, Түүнээс дээш насны гадаадад оршин суугаа иргэдийн гэр бүлийн байдал, 2010 он	35
Зураг 3.5.	15, Түүнээс дээш насны гадаадад оршин суугаа иргэдийн гэр бүлийн байдал, хүйсээр, хувиар, 2010 он	36
Зураг 4.1.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн явсан зорилго, 2010 он	39
Зураг 4.2.	Гадаадад оршин суугаа иргэд, оршин суугаа хугацаагаар, хувиар, 2010 он	42
Зураг 4.3.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн ажил эрхлэлтийн байдал, хүйс, хувиар, 2010 он	44
Зураг 4.4.	15, Түүнээс дээш насны хөдөлмөр эрхэлдэггүй иргэдийн гадаад явсан зорилго, 2010 он	45
Зураг 4.5.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн эдийн засгийн үйл ажиллагаа, зарим улс, хувиар, 2010 он	47
Зураг 5.1.	Гадаадад суугаа хүнтэй өрхийн бүтэц, гадаадад буй хүний тоогоор, хувиар, 2010	52
Зураг 5.2.	Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн ам бүлийн бүтэц, хувиар, 2010	53
Зураг 5.3.	Гадаадад суугаа хүний монгол дахь өрхийн ам бүлийн бүтэц, хувиар, 2010	54
Зураг 5.4.	Хүн амын насны бүтэц, хувиар, 2010	55
Зураг 5.5.	15, Түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам, гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй эсэх, хувиар, 2010 он	56
Зураг 5.6.	15, Түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам, шалтгаан, хувиар, 2010 он	57
Зураг 5.7.	Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн 15, түүнээс дээш насны ажил эрхлэхгүй байгаа хүмүүс, шалтгаан, хот, хөдөө, хувиар, 2010 он	58
Зураг 5.8.	Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй болон гишүүнгүй өрх, өрхийн сууцны төрөл, хувиар, 2010 он	59
Зураг 5.9.	Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй болон гишүүнгүй өрх, байшингийн төрөл, хувиар, 2010	60

ХАВСРАЛТ ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1.	Хүн амын тоо, насны бүлэг, хүйсээр, 2010 он	70
Хүснэгт 2.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, оршин суугаа улс, хүйсээр, 2010 он.....	70
Хүснэгт 3.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, насны бүлэг, оршин суугаа улсаар, 2010 он	71
Хүснэгт 4.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, оршин сууж байсан аймаг, нийслэл, оршин суугаа улсаар, 2010 он.....	72
Хүснэгт 5.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, насны бүлэг, явсан зорилгоор, 2010 он.....	73
Хүснэгт 6.	Гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, оршин суугаа улс, явсан зорилгоор, 2010 он	74
Хүснэгт 7.	Гадаадад оршин суугаа 15, түүнээс дээш насны иргэдийн тоо, насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, хувиар, 2010 он.....	75

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР

ГХЯ	Гадаад харилцааны яам
ДТГ	Дипломат төлөөлөгчийн газар
МУ	Монгол Улс
НҮБ	Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага
УИХ	Улсын Их Хурал
ҮСХ	Үндэсний статистикийн хороо
ХАОСТ	Хүн ам, орон сууцны тооллого
ЭСЯ	Элчин сайдын яам
Австри	Бүгд Найрамдах Австри Улс
Англи	Их Британи, Умард Ирландын Нэгдсэн Вант Улс
АНУ	Америкийн Нэгдсэн Улс
Болгар	Бүгд Найрамдах Болгар Улс
БНСУ	Бүгд Найрамдах Солонгос Улс
БНЧУ	Бүгд Найрамдах Чех Улс
БНХАУ	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс
Герман	Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс
Ирланд	Бүгд Найрамдах Ирланд Улс
Итали	Бүгд Найрамдах Итали Улс
Казахстан	Бүгд Найрамдах Казахстан Улс
ОХУ	Оросын Холбооны Улс
Польш	Бүгд Найрамдах Польш Улс
Турк	Бүгд Найрамдах Турк Улс
Унгар	Бүгд Найрамдах Унгар Улс
Франц	Бүгд Найрамдах Франц Улс
Швейцар	Швейцарын Холбооны Улс
Энэтхэг	Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улс

ӨМНӨХ ҮГ

Монгол Улс 2010 онд хүн амаа 10 дахь удаагаа амжилттай тоолж, үр дүнг тархах, олон нийтэд хүргэх ажил хийж байна. Тооллогын нэгдсэн дүнгийн номыг хэвлэн гаргаж нийтийн хүртээл болгосон ба 13 төрлийн сэдэвчилсэн судалгааг эрдэмтэн, судлаачид, статистикчдийн мэдлэг чадварыг дайчлан хийж байна. Үүний нэг нь “Гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэд” сэдэвт судалгаа юм. Энэхүү сэдэвчилсэн судалгааг 2010 оны Хүн ам, орон сууцны тооллогоор гадаадад оршин суугаа иргэдээ анх удаа интернет, орчин үеийн технологийн дэвшилтэд шийдэл ашиглан тоолсонтой уялдаж анх удаа хийж байна.

Хүн ам орон сууцны тооллого явуулах товын дагуу интернет ашиглан гадаадад ажиллаж, амьдарч байгаа Монгол Улсын иргэдийн тоо, нас, хүйсийн бүтэц, нийгэм, эдийн засгийн байдлын талаар мэдээлэл авч нэгтгэн дүгнэсэн нь цаашид төр засгаас гадаад шилжих хөдөлгөөний талаар

баримтлах бодлого, хөтөлбөр, төсөл боловсруулах үндэслэл болох чухал мэдээллийг бүрдүүлж өгөв.

“Гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэд” сэдэвчилсэн судалгаа нь 6 бүлгээс бүрджээ. Эхний бүлэгт 6 сараас дээш хугацаагаар гадаадад оршин суугаа иргэдийг тоолох үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, онцлогийг тусгасан бол хоёрдугаар бүлэгт гадаадад оршин суугаа иргэдийн тоо, нас, хүйсийн бүтцийн холбогдолтой мэдээллийг оруулснаас гадна оршин сууж байсан болон одоо амьдарч байгаа улс, орны хамаарлыг харуулсан мэдээлэл багтжээ. Гуравдугаар бүлэгт гадаадад оршин суугаа иргэдийн боловсролын төвшин, гэр бүлийн байдал, үндэс угсаа зэрэг хүн ам зүйн ерөнхий үзүүлэлтийг оруулж дараагийн бүлэгт иргэдийн гадаадад зорчсон шалтгаан, амьдарч буй хугацаа, хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллаж байгаа эдийн засгийн салбарын бүтэц, бүрэлдэхүүнийг харуулсан нь гадаадад ажиллах хүч гаргах, тэдний нийгмийн хамгааллын талаар бодлого, хөтөлбөр боловсруулахад үндэслэх үнэ цэнэтэй мэдээлэл болсон гэж үзэж байна. Гадаадад оршин суугаа иргэдийн Монгол дахь ар гэрийн гишүүдийн эдийн засгийн идэвх, орон сууцны нөхцөл байдлыг дараагийн бүлэгт тусгасан нь гадаадад ажиллаж, амьдарч байгаа иргэдийн явсан зорилго, зорилтын үр дүнг тодорхойлох боломжийг олгож байна. Судалгааны төгсгөлд гадаадад суугаа иргэдийн нийгэм эдийн засгийн байдлын талаар хураангуйлан оруулсны гадна тэдэнд учирч байгаа хүндрэл, бэрхшээлийг тодорхойлж, шийдвэрлэх арга замын талаар санал, хүсэлт, зөвлөмж тусгажээ.

ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРООНЫ ДАРГА
ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2010 ОНЫ ТООЛЛОГЫН
УЛСЫН КОМИССЫН ОРЛОГЧ ДАРГА,

 С. МЭНДСАЙХАН

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙГ
ТООЛОХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2010 ОНЫ УЛСЫН ТООЛЛОГЫН ОНЦЛОГ

Монгол Улсын эдийн засаг өсөн тэлж, нэр хүнд олон улсын тавцанд дээшилж, гадаад харилцаа сайжирч, ардчилал баталгаажихын хэрээр монголчууд бусад оронд зорчих, гадаадад ажиллах, сурч боловсрох боломж нэмэгдэж олон мянган охид, хөвгүүд гадаадад түр болон удаан хугацаагаар амьдрах болоо. Түүнчлэн үндсэн хуулиар олгогдсон “Монгол Улсын иргэн гадаадад явах, оршин суух, эх орондоо буцаж ирэх эрх”¹-ийн дагуу гадаадад зорчих, амьдран суух иргэдийн тоо жилээс жилд нэмэгдэж байгаа нь түүнийг зохицуулах арга механизмыг боловсронгуй болгох, шинэлэг арга барилаар хандах шаардлага тавигдаж байгааг харуулж байна. Энэ хэрэгцээ шаардлагын үүднээс гадаадад оршин суугаа иргэдээ тоолж, сэдэвчилсэн судалгаа хийж байгаа нь энэ удаагийн тооллогын онцлог юм.

Манай орны иргэд сурч боловсрох, хөдөлмөр эрхэлж, амьжиргаагаа дээшлүүлэх, бизнес эрхлэх, эрүүл мэндийн үйлчилгээ авах, гэр бүл болох зэрэг шалтгааны улмаас гадаадын олон улс оронд зорчих нь улам нэмэгдэж байна. Иймээс хуулийн дагуу хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогоор гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин сууж, ажиллаж амьдарч, сурч байгаа иргэдийгээ талаар бодитой тоо мэдээллийг бэлтгэх ажлыг зохион байгуулав. Энэ нь төр засгаас гадаадад ажиллаж, сурч байгаа иргэнийгээ талаар баримтлах бодлого, хөтөлбөр боловсруулахад үндсэн мэдээлэл болох учиртай.

Монгол Улс Хүн ам, орон сууцны 10 дахь удаагийн тооллогыг 2010 оны 11 дүгээр сарын 11-17-ны хооронд амжилттай зохион байгуулан явуулж, үр дүнг боловсруулан тархаах ажил хийж байна.

Энэ тооллого хэд хэдэн онцлогтой. Эдгээрийн нэг нь гадаадад ажиллаж, суралцаж байгаа болон хувийн хэргээр оршин суугаа Монгол Улсын иргэнийг хүн ам, орон сууцны тооллогод хамруулна² гэсэн хуулийн заалтыг хэрэгжүүлж, гадаадад оршин суугаа иргэдээ анх удаа интернэтээр тоолсон явдал юм. Түүнчлэн тооллогын үр дүнг бодлого боловсруулагч, шийдвэр гаргагч, судалгааны байгууллага, судлаачид болон олон нийтэд орчин үеийн газар зүйн мэдээллийн системийг ашиглан хамгийн энгийн, ойлгомжтой хэлбэрээр тархаах боломжийг бүрдүүлсэн анхны тооллого боллоо.

УДИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

“Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай” хуулийн дагуу “Гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь гадаадад түр болон байнга оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийн тооллогыг зохион байгуулж явуулах”³ үүрэгтэй. Тооллого явуулахад Үндэсний статистикийн хороо нэгдсэн аргачлал, удирдлага, зохион байгуулалтаар хангах үүрэгтэйн дагуу гадаадад оршин суугаа иргэдийг тоолох удирдамж, заавар, програм хангамж боловсруулан ажилласан.

Гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийн талаар мэдээлэл цуглуулах ажлыг гадаадад оршин суугаа иргэний Монгол дахь ар гэрийнхнээс асуух /Маягт ХАОСТ-1/, иргэн өөрөө интернэтээр эсвэл гадаадад суугаа Монгол Улсын дипломат төлөөлөгчийн газарт очиж тоолуулах /Маягт ХАОСТ-1.2/ замаар зохион байгуулсан.

“Танай өрхийн ам бүлийн гишүүдээс гадаадад 6 сараас дээш хугацаагаар оршин суугаа хүн бий юу?” гэх асуултыг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт тоолуулсан өрх бүрээс асуусны дүнд гадаадад байгаа иргэдийнхээ талаар товч мэдээллийг бүрдүүлэх, тэдний Монгол дахь ар гэрийн төлөв байдлыг бусад өрхтэй харьцуулан судлах боломж нээгдсэн юм.

1 Монгол Улсын үндсэн хууль. Монгол Улсын хуулийн эмхтгэл. I боть, Улаанбаатар хот, 2008 он, хуудас 5

2 Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай Монгол Улсын хууль, Улаанбаатар хот, 2008 он, хуудас 32

3 Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай Монгол Улсын хууль, Улаанбаатар хот, 2008 он, хуудас 37

Харин иргэд өөрсдөө интернэтэд холбогдож тоолуулах боломжийг нээх үүднээс тооллогын цахим хуудсанд интернэт тооллогын холбоос нээж ажиллуулсан. Вэбэд суурилсан програм хангамж боловсруулах, вэб үйлчилгээ бүрдүүлэх, мэдээллийг нууцлахтай холбоотойгоор Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар, Үндэсний дата төв, Тагнуулын ерөнхий газар зэрэг байгууллагын чиг үүргийн эрх зүйн зохицуулалтад нийцсэн зохион байгуулалтын ажлууд хийсэн юм. Интернэтээр мэдээлэл цуглуулсан анхны тооллого тул мэргэжлийн болон зохион байгуулалтын туршлага хомс байсан, түүнчлэн, төрийн байгууллагын хооронд мэдээлэл солилцох, мэдээллийг нууцлах, аюулгүй байдлыг хангахад эрх зүйн орчны зарим хүндрэл гарч байв.

Иргэдийг интернэтээр бүртгэх, зөвшөөрөл олгох, тооллогын асуулгыг интернэтээр нөхүүлэх, хариу мэдээлэл өгөх програм хангамжийг ҮСХ боловсруулж, Үндэсний дата төв вэб үйлчилгээгээр хангах ажлыг хэрэгжүүлсэн.

Гадаадад оршин суугаа иргэдийн ажиллаж, амьдарч буй орчны технологийн нөхцөл адилгүй, зарим хүнд зохих төвшний технологийн мэдлэг дутагдаж байсан тул тооллогын асуулгыг хэвлэж нөхүүлээд ҮСХ-нд ирүүлэх арга хэмжээг Монгол Улсаас тухайн улсад суугаа дипломат төлөөлөгчийн газрууд зохион байгуулсан юм.

УХУУЛГА, СУРТАЛЧИЛГАА, СУРГАЛТ

Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай хуулийн дагуу гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийг тоолох бэлтгэл ажлыг хангаж, чанартай зохион байгуулах зорилгоор “Монгол Улсаас гадаадад суугаа дипломат төлөөлөгчийн газарт Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын сургалт, сурталчилгааны ажил зохион байгуулах удирдамж”-ийг Үндэсний статистикийн хорооны дарга, Гадаад харилцааны сайдын хамтарсан тушаалаар баталж, мөрдөж ажилласан. Энэхүү удирдамжийн үндсэн зорилго нь Монгол Улсаас гадаадад суугаа дипломат төлөөлөгчийн газрын тооллогын комисс, түр товчооны ажилтнуудад сургалт зохион байгуулж, мэдлэг олгох, чадвар эзэмшүүлэх, Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын талаар гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдэд ухуулан сурталчлах, тэдэнтэй уулзах, хамтарч ажиллах, тэднийг тоолоход тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлж, хамтарч шийдвэрлэхэд оршиж байв.

Монгол Улсаас гадаадад суугаа дипломат төлөөлөгчийн газрын тооллогын ажилтны сургалт, сурталчилгааны ажлыг Гадаад харилцааны яамны тооллогын комисс, түр товчоотой хамтран Ази тив, зүүн Европ, баруун Европ, Америкийн Нэгдсэн Улс (АНУ) гэсэн чиглэлд зохион байгуулж явуулсан. Дээрх чиглэлийн хүрээнд Сөүл, Токио, Бээжин, Бангкок, Москва, Эрхүү, Варшав, Прага, Софи, Будапешт, Берлин, Лондон, Парис, Нью-Йорк, Чикаго, Денвер, Сан-Франциско зэрэг нийт 17 хотод зохион байгуулсан сургалтад дипломат төлөөлөгчийн газрын тооллогын түр товчооны ажилтнуудаас гадна монгол иргэдийн эрх ашгийг хамгаалах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг ашгийн бус байгууллага, холбоод, банк, санхүү, нийгмийн даатгал, ажиллах хүч зуучлах байгууллага, монголчуудад мэдээлэл хүргэдэг цахим хуудас, радио, сонин зэрэг хэвлэл мэдээллийн байгууллага, хувь хүмүүс өргөнөөр оролцсон.

Тооллогын цахим хуудас “www.toollogo2010.mn”-ыг 2010 оны 4 дүгээр сарын 6-ны өдрөөс ажиллуулж эхэлсэн нь тооллоготой холбоотой бүхий л мэдээ, мэдээллийг олон нийтэд хүргэх сурталчилгааны ажлын гол хэлбэр байв. ГХЯ хилийн чанадад амьдран суугаа иргэдэд мэдээлэл хүргэхэд голлох үүрэгтэй ажилласныг онцлон тэмдэглэх нь зүйтэй.

ТООЛЛОГЫН АСУУЛГА БОЛОВСРУУЛАЛТ, ТООЛОХ ҮЕ

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын зорилго, хамрах хүрээг харгалзаж, тооллогын асуулгыг боловсруулахдаа НҮБ-аас бэлтгэж, гишүүн орнууддаа зөвлөмж болгосон “Хүн ам, орон сууцны тооллогын зарчим, зөвлөмж”-ийн дагуу хүн ам, орон сууцны тооллогын үндсэн үзүүлэлтийг тооллогын асуулгад тусгасны зэрэгцээ интернэтээр тоолох асуулгыг тусад нь боловсруулж, Үндэсний статистикийн хорооны даргын “Маягт, заавар батлах тухай” 2010 оны 10 дугаар сарын 04-ний өдрийн 01/127 дугаар тушаалаар “Гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийг тоолох интернэт тооллогын асуулга (Маягт ХАОСТ-1.2), зааврыг баталж ажилласан.

Гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийг интернэтээр тоолох асуулга (Маягт ХАОСТ-1.2) нь тооллогын зорилгод нийцүүлсэн хаягийн хэсгээс гадна тухайн хүний өрхийн тэргүүлэгчийн хамаарал, хүйс, нас, үндэс, угсаа, гэр бүлийн байдал, эзэмшсэн боловсрол, ажил мэргэжил, гадаад явсан зорилго, гадаадад оршин суугаа хугацаа, төрсөн газар, гадаад явахаасаа өмнө амьдарч байсан аймаг, нийслэл зэрэг нийт 12 асуултаас бүрдсэн. Харин энд тэдний Монгол дахь гэр бүл, тэдгээрийн орон сууцтай холбоотой ямар нэг мэдээлэл тусгагдаагүй юм.

Интернэтээр тоолох ажиллагааг 2010 оны 11 дүгээр сарын 1-нээс эхэлж, 11 дүгээр сарын 21-нийг дуустал явуулсан. Хүн ам, орон сууцны тооллогод хүн нэг бүр оролцохын чухлын талаар ухуулга сурталчилгааг эрчимтэй явуулахын зэрэгцээ төр засгаас явуулж байгаа арга хэмжээ ялангуяа, эх орны хишиг, хувь хүртээхэд тооллого, бүртгэлд хамрагдаж, иргэн хүний үүргээ биелүүлсэн байх тухай иргэдэд таниулж байсан нь нөлөөлж, гадаадад байгаа өрхийн гишүүдээ тооллогод хамруулах талаар эх орондоо буй өрхийн гишүүдийн идэвх өндөр байсан нь тооллого явуулах хугацаанд илүүтэй мэдрэгдэж байв.

Тооллогын мэдээлэл боловсруулалтын үед дипломат төлөөлөгчийн газруудаас ирүүлсэн ХАОСТ-1.2 асуулгыг шивж, ХАОСТ-1 маягтаар Монголд байгаа ар гэрийхнээс нь асууж тоолсон болон интернэтээр тоолуулсан хүмүүсийн давхардлыг арилгаж, тооллогын дүнг баталгаажуулсан юм.

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙГ ТООЛОХОД ХЭРЭГЛЭСЭН ЗАРИМ ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

Хүн амаа тоолох нэг онцлог бол тооллогын товын талаарх асуудал байдаг. Энэ нь хүн төрөх, нас барах, засаг захиргааны нэг нэгжээс нөгөөд эсвэл гадаадад шилжин явах, ирэх зэргээр байнгын хөдөлгөөнд орж байдагтай холбоотойгоор улс орны хүн амын тоог тодорхой хугацаагаар тасалбар болгодог олон улсын жишиг ойлголт юм. Тооллогын товыг 2010 оны 11 дүгээр сарын 10-наас 11-нд шилжих шөнийн 00 цагаар тогтоосон.

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙГ ТООЛОХОД ХЭРЭГЛЭСЭН ЗАРИМ ОЙЛГОЛТ, ТОДОРХОЙЛОЛТ

№	Ойлголт	Тодорхойлолт
ХҮН АМЫН БАЙРШИЛ, НУТАГ		
1.	Төрсөн газар	Тоолуулагч Монгол Улсад төрсөн бол аймаг, нийслэлийн нэрийг, хэрвээ гадаад улсад төрсөн бол тухайн улсын нэрийг, жагсаалтад байхгүй бол бусад гэдгийг сонгоно.

2. Монголд байнга сууж байсан аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн нэр, код	Гадаад явахаасаа өмнө Монгол Улсад байнга оршин суудаг (сууж байсан) аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн нэр, харгалзах код
3. Гадаадад оршин суугаа хугацаа	Гадаадад оршин суугаа хугацааг бүтэн жилээр нөхнө.

БОЛОВСРОЛ

4. Боловсролгүй	ЕБС-ийн 3 дугаар ангийг (1975-1996 он хүртэл), 4 дүгээр ангийг (1975 он хүртэл, 1997-2004 он дуустал), 5 дугаар ангийг (2005 оноос хойш) төгсөөгүй бол Боловсролгүй хүн гэнэ. Мөн 2010 онд ЕБС-ын 1-5 дугаар ангид сурч байгаа, сурч байгаад сургуулиа орхисон хүмүүсийг Боловсролгүй гэж үзнэ.
5. Бага боловсрол	ЕБС-ийн 3 дугаар ангийг (1975-1996 он хүртэл), 4 дүгээр ангийг (1975 он хүртэл, 1997-2004 он дуустал), 5 дугаар ангийг (2005 оноос хойш) төгссөн, мөн албан бус боловсролын дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтад хамрагдаж төгссөн хүн
6. Бүрэн бус дунд (суурь) боловсрол	ЕБС-ийн 7 дугаар ангийг (1975 он хүртэл) 8 дугаар ангийг (1975-2004 оныг дуустал) 9 дүгээр ангийг (2005 он ба түүнээс хойш) өдөр, орой эчнээгээр төгссөн, суурь боловсролын дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтад хамрагдаж төгссөн, суурь боловсролын гэрчилгээтэй хүн
7. Бүрэн дунд боловсрол	ЕБС-ийн 10-р ангийг (2006 он дуустал), 11 дүгээр ангийг (2006 он ба түүнээс хойш) өдөр, орой эчнээгээр төгссөн, мөн албан бус боловсролын дүйцсэн хөтөлбөрийн сургалтад хамрагдаж төгссөн, бүрэн дунд боловсролын аттестат ба үнэмлэхтэй хүн
8. Техникийн болон мэргэжлийн боловсрол	МСҮТ (хуучнаар ТМС) төгссөн, мэргэжлийн үнэмлэхтэй хүн
9. Тусгай мэргэжлийн дунд боловсрол	Гадаад, дотоодын тусгай мэргэжлийн дунд сургууль (хуучнаар техникум), түүнтэй адилтгах сургууль төгссөн, үнэмлэх, дипломтой хүн
10. Дээд боловсрол	Гадаад, дотоодын их, дээд сургууль, коллежийг өдөр, орой, эчнээгээр төгссөн, дипломын дээд, бакалавр, магистр, докторын зэргийн диплом болон түүнтэй адилтгах боловсролын баримт бичиг бүхий хүмүүсийг Дээд боловсролтой гэж үзнэ.

ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ

11. Огт гэр бүл болоогүй	Арван тав ба түүнээс дээш настай, огт гэрлэж байгаагүй хүн
12. Батлуулсан	Гэрлэлтээ иргэний гэр бүлийн байгууллагад бүртгүүлсэн, гэрлэлтийн баталгаатай хүн
13. Батлуулаагүй	Хэдийгээр гэр бүл болж хамтран амьдарч байгаа боловч (хугацаа харгалзахгүйгээр) иргэний гэр бүлийн байгууллагад бүртгүүлж, гэр бүлээ албан ёсоор батлуулаагүй хүн

14. Цуцалсан	Гэр бүлээ хуулийн дагуу цуцалснаас хойш дахин гэрлэж, хамт амьдраагүй хүнийг хугацааг харгалзахгүйгээр Цуцалсан гэж үзнэ.
15. Тусгаарласан	Гэр бүлээ албан ёсоор цуцлуулаагүй боловч тусдаа амьдарч байгаа, дахин гэрлэж, хамт амьдраагүй хүнийг хугацааг харгалзахгүйгээр Тусгаарласан гэж үзнэ.
16. Бэлбэсэн	Эхнэр, нөхрийн аль нэг нь нас барснаас хойших хугацааг харгалзахгүйгээр дахин гэрлэж, хамт амьдраагүй хүнийг Бэлбэсэн гэж үзнэ.

АЖИЛ ЭРХЛЭЛТ

17. Ажил эрхэлдэг хүн	Тооллогын товын үед тогтмол ажил эрхэлж байгаа, эсвэл тогтмол ажил эрхэлдэггүй боловч товын өмнөх 7 хоногт ядаж нэг өдөр цалин, орлоготой ажил эрхэлсэн хүн
18. Ажилгүй хүн	Хөдөлмөр халамж, үйлчилгээний хэлтэст бүртгүүлсэн эсвэл бүртгүүлээгүй, товын өмнөх 7 хоногт ажил эрхлээгүй, ажил идэвхтэй хайж байгаа хүн

ЭДИЙН ЗАСГИЙН БҮХ ТӨРЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАРЫН АНГИЛЛЫН ТОДОРХОЙЛОЛТ

19. Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	Мал, амьтны болон таримал, байгалийн ургамлын нөөцийг ашиглахтай холбоотой үйл ажиллагаа орно. Үүнд: газар тариалан эрхлэх, мал, амьтныг өсгөх, үржүүлэх, түүний ашиг шимийг авах; загас барих; ан агнуур; ойжуулалт, мод бэлтгэл; фермерийн аж ахуйн үйл ажиллагаа зэрэг хамаарна.
20. Уул уурхай, олборлолт	Байгалийн хатуу (нүүрс, хүдэр), шингэн (нефть) эсвэл хий (байгалийн хий) зэрэг эрдэс баялгийг олборлох уул уурхайн үйл ажиллагаа багтана. Олборлох үйл ажиллагаа нь далд эсвэл ил уурхай, далайн ёроолын уурхай гэх мэт уурхайгаас төрөл бүрийн аргаар гаргаж авах үйл ажиллагаа байж болно.
21. Боловсруулах үйлдвэрлэл	Боловсруулах үйлдвэрлэл нь түүхий эдийг физик болон химийн аргаар хувиргаж шинэ бүтээгдэхүүн үүсгэх үйл ажиллагаа юм. Боловсруулах үйлдвэрлэлийн завсрын бүтээгдэхүүнд нь хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас агнуур, уул уурхай, олборлолтын бүтээгдэхүүнүүд орно. Мөн бусад боловсруулах үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүн болох түүхий эд, бодис эсвэл бүтээгдэхүүнийг хувиргахад орох түүхий эд байна. Барааг шинэчлэх, сэргээн босгох, өөрчлөх үйл ажиллагаа нь ихэвчлэн боловсруулах үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаа байна.
22. Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалт	Энэ салбарт дэд бүтцийн /сүлжээ/ шугам хоолойгоор дамжуулан цахилгаан эрчим хүч, хий, уур, халуун, хүйтэн усаар хангах үйл ажиллагаа орно. Түүнчлэн нэгдсэн сүлжээгүй орон нутгийн чанартай барилга байгууламжийн бие даасан эх үүсвэр бүхий цахилгаан, хий, уур, халуун, хүйтэн усаар хангах, түгээх ажиллагаа багтана.

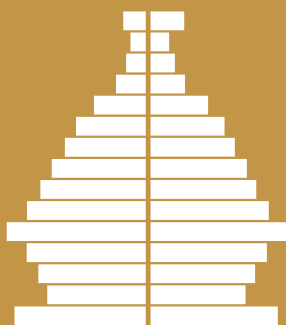
23. Ус хангамж, бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	Энэ салбарт өрхийн болон үйлдвэрийн хатуу эсвэл хатуу бус, бохирдсон талбай зэргийн хог, хаягдлыг цуглуулах, ариутгах, боловсруулах явцтай холбоотой үйл ажиллагаа багтана. Хог хаягдал, бохир ус боловсруулах үйл ажиллагааны үр дүнд ариутгасан эсвэл шинэ бүтээгдэхүүн бий болгох үйл ажиллагаа байж болно. Усан хангамжийн үйл ажиллагаа нэгтгэгдэн энэ салбарт орно. Ус хангамжийн үйл ажиллагаа ихэнхдээ бохир усыг цэвэрлэх, боловсруулах үйл ажиллагаатай холбоотой байдаг ба аж ахуйн нэгжүүд эдгээр үйл ажиллагааг хамтруулан хийдэг байж болно.
24. Барилга	Барилга угсралт болон инженерийн байгууламж, байшин, барилгыг угсрах болон мэргэжсэн барилгын үйл ажиллагаа энэ салбарт багтана. Энд шинэ ажил, барилга засвар, нэмэлт болон жижиг засвар, угсармал барилга, барилгын талбай, түр зуурын чанартай барилга угсрах үйл ажиллагаа орно.
25. Бөөний болон жижиглэн худалдаа; машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ	Бүх төрлийн бараа бүтээгдэхүүний бөөний болон жижиглэн худалдаа, хувирган өөрчлөхгүй худалдаалах, барааг худалдан авах явцад гарах үйлчилгээ машин, мотоциклийн засвар, үйлчилгээ хамаарна.
26. Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	Хий дамжуулах хоолой, төмөр зам, авто зам, усан ба агаарын тээврийн тогтсон хуваарьтай, хуваарьгүй ачаа ба зорчигч тээвэрлэлт, агуулах, ачаа, тээшийн үйлчилгээ, автомашины зогсоол, гарааш зэрэг үйл ажиллагаа орно. Түүнчлэн тээврийн хэрэгслийг ажиллуулагч хүнтэй нь түрээслэх үйл ажиллагаа энэ салбарт багтана. Мөн шуудан, холбооны үйл ажиллагаа орно.
27. Байр сууц болон хоол хүнсээр үйлчлэх үйл ажиллагаа	Түр зуурын зочин, бусад аялагчдыг богино хугацаагаар байр сууцаар хангах, шууд хэрэглэх зориулалттай хоол хүнс, ундаагаар үйлчлэх үйл ажиллагаа орно. Энэ салбарт тусгагдаж байгаа нэмэгдэл үйлчилгээний хэмжээ, төрөл нь нилээд их байна.
28. Мэдээлэл, холбоо	Энэ салбарт мэдээлэл, соёлын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, хуваарилалт, энэ төрлийн бүтээгдэхүүнийг дамжуулах, хуваарилах үйл ажиллагаа, тухайлбал, холбоо, мэдээллийн технологийн үйл ажиллагаа, мэдээлэл боловсруулах болон мэдээллийн үйлчилгээтэй холбоотой бусад үйл ажиллагаа орно.
29. Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	Даатгалын үйл ажиллагаа, давхар даатгал болон тэтгэврийн сангийн үйл ажиллагаа, мөн санхүүгийн үйлчилгээг дэмжих үйл ажиллагааг оруулан санхүүгийн үйлчилгээний үйл ажиллагааг энэ салбарт орно. Холдинг компани, траст, сан болон санхүүгийн бусад үйл ажиллагаа зэрэг холдинг хөрөнгийн үйл ажиллагаа энэ салбарт багтана.

<p>30. Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа</p>	<p>Энд лизингийн үйлчилгээ олгогчид, агентууд, брокеруудын үл хөдлөх хөрөнгө арилжаалах, үл хөдлөх хөрөнгө түрээслэх, үнэлгээ хийх зэрэг үл хөдлөх хөрөнгийн бусад үйлчилгээ орно. Энэ салбарын үйл ажиллагаа нь төлбөр, гэрээний үндсэн дээр хийгдэж эзэмшигчийн эсвэл лизингээр авсан өмчийг ашиглах үйл ажиллагаа байж болно. Мөн энд эзэмшигчийн эсвэл лизингийн баригдаж байгаа барилга болон барилга, байгууламжийг оруулна. Энэ салбарт үл хөдлөх хөрөнгийн менежерийн үйл ажиллагаа багтана.</p>
<p>31. Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа</p>	<p>Мэргэшсэн мэргэжил, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа энэ салбарт орно. Эдгээр үйл ажиллагаа нь өндөр түвшний сургалт, мэргэшсэн мэдлэг олгох, хэрэглэгчдэд ур чадвар олгох зэрэг байна.</p>
<p>32. Захиргааны болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа</p>	<p>Ерөнхий бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжих төрөл бүрийн үйл ажиллагааг энд хамруулна.</p>
<p>33. Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал</p>	<p>Төрийн удирдлагаар хэрэгждэг үйл ажиллагаа орно. Үүнд хуулийн тайлбар, тогтоол ба тэдгээрийн зохицуулалт, тэдгээр дээр суурилсан үйл ажиллагаануудын удирдлага, хууль тогтоох үйл ажиллагаа, татвар, улсын батлан хамгаалах, нийгмийн хэв журам, аюулгүй байдлын үйл ажиллагаа, цагаачлалын үйлчилгээ, гадаад харилцааны үйл ажиллагаа ба засгийн газрын хөтөлбөрүүдийн удирдлагын үйл ажиллагаа зэрэг орно. Мөн энэ салбарт албан журмын нийгмийн хамгааллын үйл ажиллагаа багтана.</p>
<p>34. Боловсрол</p>	<p>Энэ салбарт бүх шатны, бүх мэргэжлийн боловсролыг өдөр, орой, эгнээ хэлбэрээр анги, танхим, радио, телевиз болон бусад мэдээллийн хэрэгсэл, зайн сургалтаар дамжуулан олгосон боловсролын үйл ажиллагаа орно. Төрөл бүрийн сургалтын байгууллагын албан болон албан бус сургалт багтана. Түүнчлэн насанд хүрэгчдийн боловсрол, бичиг үсэг тайлагдалтын хөтөлбөр зэрэг орно. Мөн бүх насны цэргийн сургууль, академи, хорихын сургууль хамрагдана.</p>
<p>35. Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа</p>	<p>Энэ салбарт эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа орно. Үйл ажиллагаанд нь эмнэлгийн анагаахын мэргэжилтнүүдэд эмнэлэг болон бусад сургалтын сургагдсан эмнэлгийн ажилтнуудын эрүүл мэндийг хамгаалах үйл ажиллагаанаас эхлэн хүн амыг асрах үйл ажиллагаа, эрүүл мэндийн үйлчилгээ болон заавал мэргэжлийн эмнэлгийн ажилтан бус нийгмийн ажилтны үйл ажиллагаа багтана.</p>
<p>36. Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам</p>	<p>Энэ дэд салбарт өргөн цар хүрээг хамарсан төрөл бүрийн соёлын уулзалт, үзвэр болон олон нийтийг хамарсан сонирхолтой тоглоом наадам багтахын зэрэгцээ амьд үзүүлбэр, музейн үйлчилгээ, мөрийтэй спорт, амралт зугааллыг үйл ажиллагаа хамрагдана.</p>

<p>37. Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа</p>	<p>Энэ салбарт байгууллагуудын гишүүнчлэлтэй холбоотой үйл ажиллагаа, компьютерын болон хувь хүн, өрхийн хэрэглээний барааны засвар үйлчилгээ орох бөгөөд өмнөх, бүлэг, ангид ороогүй хувь хүнтэй холбоотой төрөл бүрийн бусад үйлчилгээний үйл ажиллагаа орно.</p>
<p>38. Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа; Өрхийн өөрийн хэрэглээнд зориулан үйлдвэрлэсэн хэмжээг нь тодорхойлох боломжгүй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ</p>	<p>Гэрийн үйлчлэгч, тогооч, зөөгч, цэвэрлэгч, барлаг, шивэгчин, угаагч, цэцэрлэгч, манаач, малчин, ногоочин, байнгын харгалзагч, жолооч, хаалгач, гэрийн хүмүүжүүлэгч, хүүхэд асрагч, гэрийн багш, нарийн бичиг зэрэг ажил, үйлчилгээг айл, өрхөд цалин хөлстэйгээр хийх үйл ажиллагаа орно. Энд зөвхөн өөрийн хэрэглээ, амь зуулгандаа зориулан, нэр төрлөөр нь салгаж тодорхойлох боломжгүй хэд хэдэн төрлийн бараа болон үйлчилгээ явуулдаг өрх хамрагдана.</p>
<p>39. Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа</p>	<p>Энэ ангид Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага, түүний системийн төрөлжсөн байгууллагууд, бүс нутгийн төлөөлөгчид, Олон улсын валютын сан, Дэлхийн банк, Дэлхийн гаалийн байгууллага, Эдийн засаг, хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага, Нефть экспортлогч орнуудын байгууллага, Европын холбоо, Европын худалдааны нийгэмлэг зэрэг олон улсын байгууллагын үйл ажиллагаа орно. Тухайн улс оронд байрлаж буй дипломат болон консулын төлөөлөгчийн газрын үйл ажиллагаа нь аль улсыг төлөөлж байгаагаас үл хамааран энэ ангид мөн багтана.</p>

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН
ТОО, НАС, ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

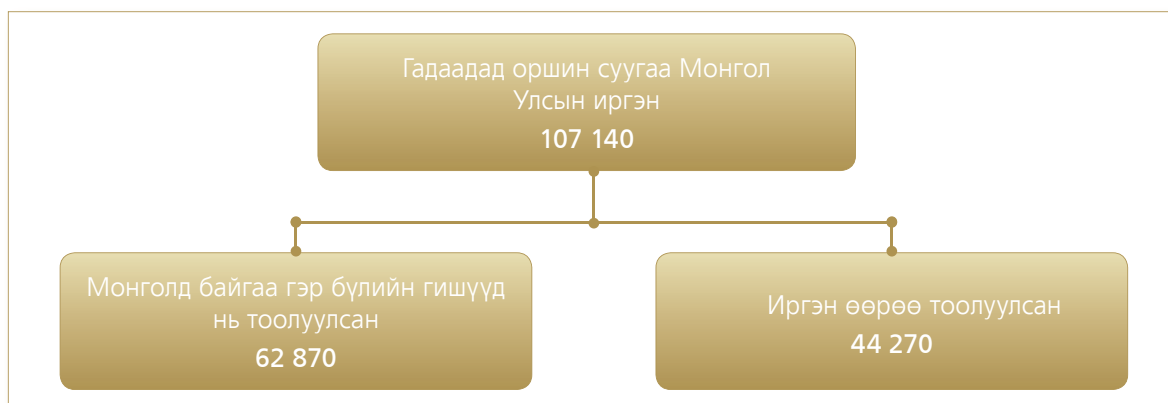

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН ТОО, НАС ХҮЙСИЙН БҮТЭЦ

Монгол Улсын Хүн ам, орон сууцны 2010 оны тооллогоор 2,754,685 хүн тоологдсны 2,647,545 нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт, 107,140 нь гадаадад тоологдов. Монгол Улсын нийт хүн амын 4 хувь гадаадад оршин сууж байна.

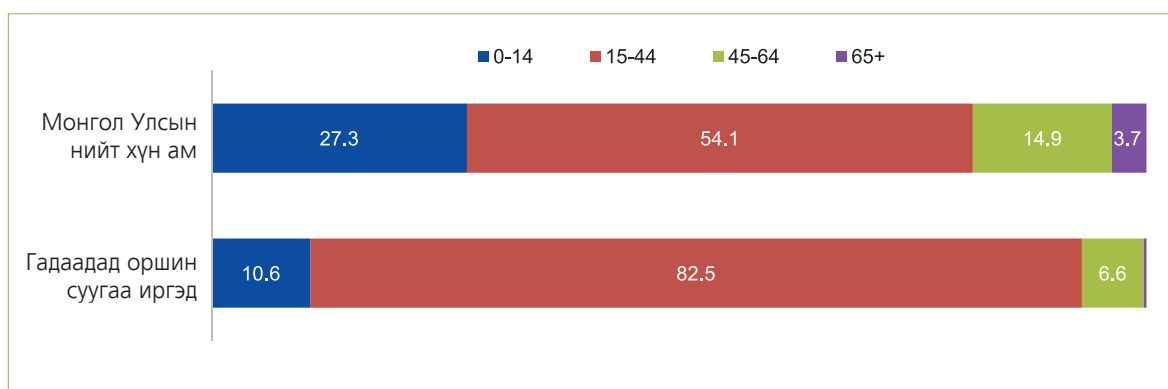
Гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин суугаа 63,870 иргэнийг Монголд байгаа гэр бүлийн гишүүд нь тоолуулсан (Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын асуулга, Маягт ХАОСТ-1) бол 44,270 иргэн өөрөө интернэтэд хандаж, эсвэл гадаадад суугаа Монгол Улсын дипломат төлөөлөгчийн газарт очиж тоолуулжээ (Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын интернэт тооллогын асуулга, Маягт ХАОСТ-1.2).

ЗУРАГ 2.1. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ТОО, 2010 ОН

Насны бүлгээр авч үзвэл гадаадад оршин суугаа иргэдийн 82.5 хувийг ид ажиллах, сурч боловсрох 15-44 насныхан эзэлж байгаа нь улсын хэмжээний мөн насны хүн амын эзлэх хувиас 28.4 пунктээр өндөр байна. Харин 0-14 насны хүүхэд багачууд 10.6, 45-с дээш насныхан 6.9 хувийг эзэлж байна (Зураг 2.1).

ЗУРАГ 2.2. ХҮН АМЫН НАСНЫ БҮТЭЦ, ХУВИАР, 2010 ОН

Гадаадад оршин суугаа хүн амын 8.6 хувь буюу 9.2 мянга нь 15-19 настай, 15.8 хувь буюу 16.9 мянга нь 30-34 настай, 12.4 хувь буюу 13.3 мянга нь 35-39 настай, 7.4 хувь буюу 7.9 мянга нь 40-44 настай хүн байна. Монгол Улсаас гадаадад оршин суугаа 10 хүний 4 нь 20-29 насны залуучууд байна.

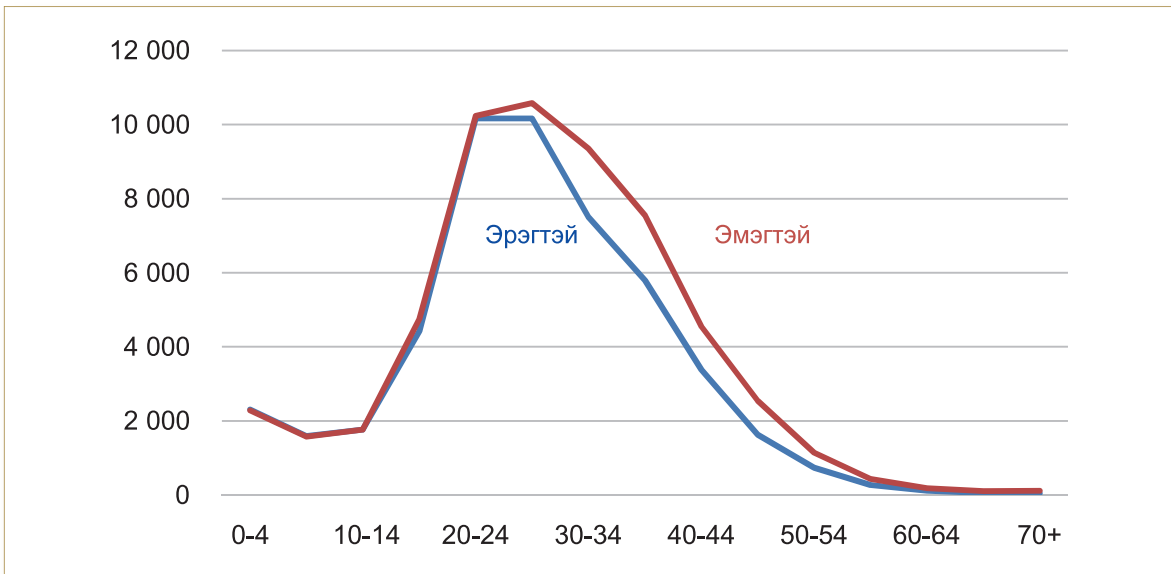
ХҮСНЭГТ 2.1. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ТОО, ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, ХУВИАР, 2010

Насны бүлэг	Гадаадад оршин суугаа иргэд				МҮ-ын нийт хүн амын хүйсийн харьцаа
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Хүйсийн харьцаа	
БҮГД	107 140	46.6	53.4	87.4	98.1
0-4	4 598	2.2	2.1	100.9	103.2
5-9	3 171	1.5	1.5	101.2	103.8
10-14	3 535	1.7	1.6	100.4	102.8
15-19	9 176	4.1	4.4	92.9	102.4
20-24	20 400	9.5	9.6	99.3	101.7
25-29	20 739	9.5	9.9	96.1	100.4
30-34	16 855	7.0	8.7	80.2	99.6
35-39	13 343	5.4	7.0	76.8	97.7
40-44	7 930	3.2	4.2	74.3	95.9
45-49	4 168	1.5	2.4	64.1	94.4
50-54	1 883	0.7	1.1	65.0	90.1
55-59	709	0.3	0.4	61.1	86.2
60-64	304	0.1	0.2	62.6	80.7
65-69	162	0.1	0.1	50.0	82.2
70+	167	0.0	0.1	40.3	66.8

Монгол Улсын нийт хүн амын 50.5 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байгаа бол гадаадад оршин суугаа иргэдийн 53.4 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байгаа нь 2.9 пунктээр илүү юм. Гадаадад тоологдсон иргэдийн 50.0 мянга нь эрэгтэй, 57.2 мянга нь эмэгтэйчүүд байсан нь хүйсийн харьцаа 87.4 буюу 100 эмэгтэйд 87.4 эрэгтэй ногдож байгааг тодорхойлж өглөө. Гадаадад оршин суугаа 0-14 насныхны хүйсийн харьцаа бараг тэнцүү, эрэгтэйчүүд арай олон байгаа нь төрөх үеийн хүйсийн харьцаанаас шалтгаалж байна. Гадаадад оршин суугчдын 20-иод хувийг эзэлдэг 20-24 насныхны хүйсийн харьцаа 99.3 байгаа нь сайн үзүүлэлт, 25-29 насныхны хувьд ч хүйсийн харьцаа 96.1 хувь байгаа нь улсын дундажтай ойролцоо, харьцангуй боломжийн үзүүлэлт гэж үзэж болно.

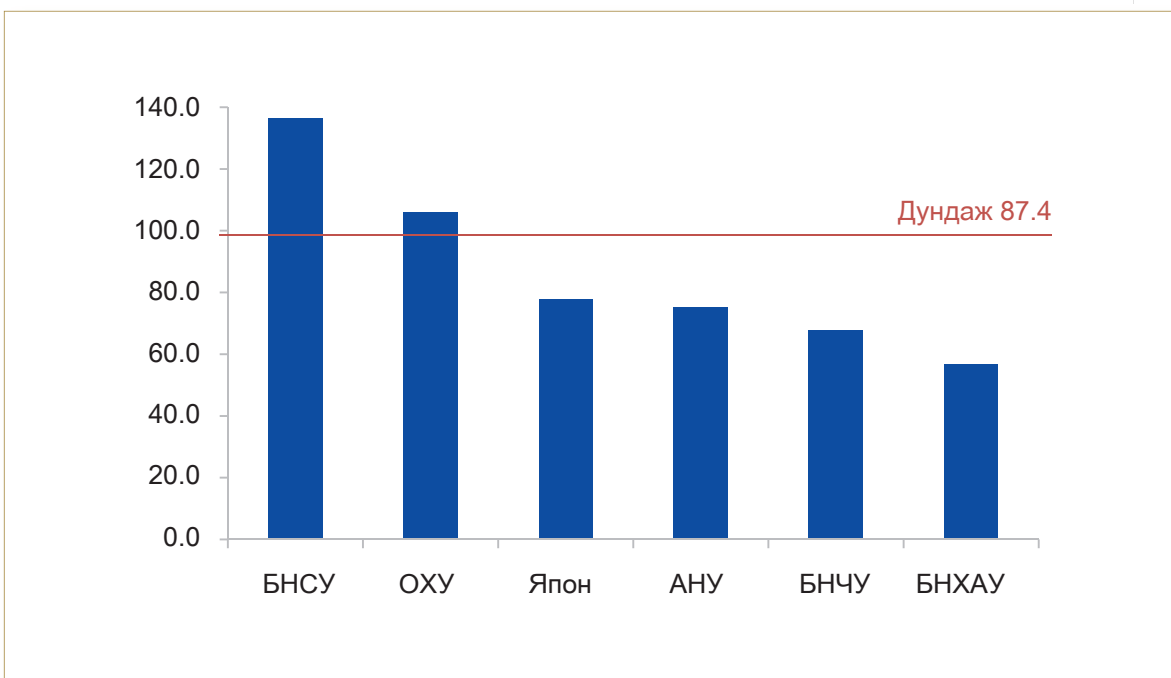
Хүйсийн харьцаа нас ахих тусам буурах нь жам ёсны хэрэг боловч, гадаадад оршин суугаа 30-54 насны иргэдийн дийлэнх нь эмэгтэйчүүд байгааг Зураг 2.3-с тодорхой харж болно.

ЗУРАГ 2.3. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

Гадаадад оршин суугаа иргэдийн хүйсийн харьцаа улс бүрт харилцан адилгүй байна. Тухайлбал БНСУ, ОХУ-д ажиллаж, сурч, амьдарч байгаа иргэдийн дийлэнх нь эрэгтэйчүүд байгаа бол Япон, АНУ, БНЧУ, БНХАУ-д ажиллаж, сурч, амьдарч байгаа иргэдийн дийлэнх нь эмэгтэйчүүд байна.

ЗУРАГ 2.4. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ХҮЙСИЙН ХАРЬЦАА, ЗАРИМ УЛСААР, 2010 ОН

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН БАЙНГА ОРШИН СУУЖ БАЙСАН АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогоор гадаадад оршин суугаа иргэдийн Монголд байнга амьдарч байсан аймаг, нийслэлийг тодруулж асуусан. Гадаадад оршин суугаа иргэдийн 80 хувь нь Улаанбаатараас, 7 хувь нь Дархан-Уул, Орхон аймгаас, 2.6 хувь нь Баян-Өлгий аймгаас гадаад руу явсан дүн гарч байна.

ХҮСНЭГТ 2.2. ГАДААДАД СУУГАА ИРГЭД, БАЙНГА ОРШИН СУУЖ БАЙСАН АЙМАГ, НИЙСЛЭЛЭЭР, 2010

Аймаг, нийслэл	Тоо	Дүнд эзлэх хувь	Аймаг, нийслэл	Тоо	Дүнд эзлэх хувь
БҮГД	107 140	100.0			
Архангай	505	0.5	Сүхбаатар	243	0.2
Баян-Өлгий	2 824	2.6	Сэлэнгэ	1 780	1.7
Баянхонгор	395	0.4	Төв	1 330	1.2
Булган	588	0.6	Увс	422	0.4
Говь-Алтай	368	0.3	Ховд	617	0.6
Дорноговь	682	0.6	Хөвсгөл	593	0.6
Дорнод	679	0.6	Хэнтий	476	0.5
Дундговь	277	0.3	Дархан-Уул	3 978	3.7
Завхан	557	0.5	Улаанбаатар	85 758	80.0
Өвөрхангай	870	0.8	Орхон	3 581	3.3
Өмнөговь	459	0.4	Говьсүмбэр	158	0.2

Гадаадад оршин суугаа иргэдийн дийлэнх нь Улаанбаатар хот, Дархан-Уул, Орхон, Төв, Сэлэнгэ аймаг зэрэг мэдээлэл, холбоо, зам харилцаа сайтай, хүн ам ихтэй суурин газраас явжээ. Эндээс дүгнэхэд гадаад орнуудад ажиллах, суралцах талаар үнэн зөв мэдээлэл авах боломжийг нэмэгдүүлэх болон гадаад оронд амьдрах, ажиллах, сурч боловсрох талаар манай улстай хийсэн гэрээ хэлцэл, тэнд амьдрах нөхцөл нь иргэдийн гадаад шилжих хөдөлгөөнийг зохицуулах нэг үндэс болж байна. Мөн иргэдийнхээ эх орондоо амьдарч байсан аймаг, бүс нутгийг одоо амьдарч байгаа улс, оронтой нь харьцуулснаар гадаад шилжих хөдөлгөөний чиглэл, зорилго, хандлагыг тодорхойлох боломжийг бүрдүүлж байна.

Казахстанд амьдарч байгаа 2,523 хүний 80 гаруй хувь нь Баян-Өлгий аймгаас явжээ. Харин Өвөрхангай аймгаас гадаадад оршин суугаа 870 иргэний бараг 60 хувь нь БНСУ-д ажиллаж, амьдарч байна. Улаанбаатар хотоос гадаадад суугаа нийт иргэдийн 27.5 хувь нь БНСУ-д, 18.0 хувь нь АНУ-д, 6.7 хувь нь БНХАУ-д, 6.6 хувь нь БНЧУ-д, 5.5 хувь нь Япон улсад амьдарч байна.

ХҮСНЭГТ 2.3. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭД, БАЙНГА ОРШИН СУУЖ БАЙСАН
АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ОРШИН СУУГАА УЛС, ХУВИАР, 2010 ОН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	БНСУ	АНУ	БНЧУ	БНХАУ	Япон	ОХУ	Герман	Англи	Франц	Турк
БҮГД	100.0	27.6	15.9	6.8	6.8	5.0	4.7	3.6	3.5	2.7	2.5
Архангай	100.0	34.5	7.5	5.5	8.1	6.7	8.1	4.2	1.6	2.8	2.0
Баян-Өлгий	100.0	0.3	1.5	0.0	0.8	0.2	3.9	0.0	0.1	0.1	15.6
Баянхонгор	100.0	34.7	4.3	7.3	10.4	1.8	14.2	1.8	1.8	1.5	2.3
Булган	100.0	35.5	6.5	6.3	6.3	3.4	4.6	5.8	0.9	3.7	7.5
Говь-Алтай	100.0	53.3	8.2	6.0	5.7	3.0	5.2	1.9	1.1	1.9	0.8
Дорноговь	100.0	26.0	4.0	5.1	24.8	2.5	6.9	1.3	2.3	6.0	4.3
Дорнод	100.0	24.6	7.2	10.3	16.9	5.0	12.2	2.7	1.2	1.3	1.9
Дундговь	100.0	27.4	7.9	17.3	7.9	2.2	4.0	2.2	1.4	3.2	2.2
Завхан	100.0	50.1	7.5	3.9	5.6	3.4	7.5	1.3	1.6	0.4	2.2
Өвөрхангай	100.0	59.2	4.8	5.5	6.9	3.8	3.2	1.3	0.8	0.7	1.3
Өмнөговь	100.0	34.0	5.4	7.6	15.9	5.9	5.0	3.9	2.6	1.7	1.7
Сүхбаатар	100.0	26.3	6.6	9.1	23.9	2.1	5.3	3.7	2.5	2.9	2.5
Сэлэнгэ	100.0	29.3	8.5	7.6	7.2	2.5	13.3	4.3	2.3	5.4	4.2
Төв	100.0	34.4	8.5	8.6	7.1	5.1	3.9	1.7	3.3	2.4	3.1
Увс	100.0	20.4	5.9	5.2	8.5	5.9	16.1	1.9	1.2	3.3	11.6
Ховд	100.0	32.9	4.5	1.1	11.5	5.8	5.3	1.1	2.3	0.3	5.2
Хөвсгөл	100.0	28.2	4.9	12.0	13.0	3.9	11.6	2.0	1.3	1.7	3.0
Хэнтий	100.0	30.9	3.8	13.9	8.8	3.4	8.4	1.9	1.9	1.5	2.3
Дархан-Уул	100.0	27.7	9.0	10.6	5.5	3.4	6.1	3.0	2.8	4.9	5.6
Улаанбаатар	100.0	27.5	18.0	6.6	6.6	5.5	3.9	3.9	3.8	2.7	1.6
Орхон	100.0	28.5	12.7	9.3	7.5	2.9	11.6	2.0	2.0	1.8	5.7
Говь-сүмбэр	100.0	32.9	5.7	10.1	5.7	4.4	7.6	1.3	4.4	5.7	6.3

ХҮСНЭГТ 2.3-ИЙН ҮРГЭЛЖЛЭЛ

Аймаг, нийслэл	Казахстан	Унгар	Швейцари	Австри	Канад	Ирланд	Энэтхэг	Польш	Австрали	Итали	Бусад
БҮГД	2.4	1.5	1.4	1.3	1.2	1.0	1.0	0.9	0.9	0.3	9.2
Архангай	0.0	2.8	0.4	1.4	0.4	1.4	4.2	0.2	1.0	0.0	7.3
Баян-Өлгий	72.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.1
Баянхонгор	0.5	1.5	0.0	0.5	0.5	0.5	5.6	0.5	0.0	0.0	10.4
Булган	0.7	1.0	1.9	0.2	0.3	2.2	2.4	0.3	0.2	0.2	10.2
Говь-Алтай	0.3	0.5	1.1	0.5	0.5	0.0	1.1	0.0	0.3	0.3	8.4
Дорноговь	0.4	0.0	3.1	1.3	0.0	0.1	3.2	0.7	0.3	0.1	7.5
Дорнод	0.0	0.7	0.1	0.3	0.3	1.0	2.2	0.0	0.3	0.6	11.0
Дундговь	0.0	5.8	0.4	2.5	0.0	0.7	5.4	0.0	0.0	0.0	9.4
Завхан	0.0	1.8	0.5	1.1	0.2	0.9	3.9	0.0	0.2	0.0	7.9
Өвөрхангай	0.0	0.9	0.9	0.3	0.1	0.0	3.6	0.3	0.2	0.2	5.9
Өмнөговь	0.2	0.9	1.5	1.3	0.0	0.9	1.7	0.0	0.7	0.0	8.9
Сүхбаатар	0.0	1.2	1.6	0.8	0.0	0.8	2.5	0.0	0.0	0.0	8.2
Сэлэнгэ	1.5	0.4	1.2	1.0	0.8	0.2	0.7	0.8	0.3	0.0	8.5
Төв	0.8	1.6	1.5	1.4	0.7	0.5	2.2	1.1	0.4	0.2	11.8
Увс	0.2	1.4	0.7	0.0	0.0	3.1	5.7	0.0	0.2	0.0	8.5
Ховд	17.5	0.0	1.1	0.5	0.8	0.5	0.8	0.6	0.3	0.0	7.6
Хөвсгөл	0.2	1.9	1.9	0.8	1.0	0.7	2.9	2.5	0.5	0.0	6.1
Хэнтий	1.3	0.0	2.7	0.6	0.2	0.8	0.6	0.4	1.5	0.0	15.1
Дархан-Уул	1.1	2.6	1.5	2.0	0.2	1.1	0.9	0.9	0.4	0.2	10.8
Улаанбаатар	0.3	1.6	1.5	1.3	1.4	1.1	0.9	1.0	1.0	0.3	9.3
Орхон	0.3	0.4	1.2	1.1	0.5	0.9	1.7	0.5	1.1	0.4	8.0
Говь-сүмбэр	1.3	1.9	1.9	0.0	0.6	0.0	0.6	0.6	0.0	0.0	8.9

Гадаадад оршин суугаа иргэдийн Монголд амьдарч байсан бүс нутаг одоо амьдарч байгаа бүс нутгийн хамаарлыг харвал Баруун бүсээс явагчдын 80 хувь нь БНСУ, Казакстанд амьдарч байхад Улаанбаатар хотоос явсан иргэдийн 18 хувь нь АНУ-д амьдарч байна.

Түүнчлэн Улаанбаатар хотоос гадаад явсан иргэдийн 45.0 хувь нь зүүн Ази, Номхон далайн бүс нутагт, 31.6 хувь нь Европд зорчсон бол зүүн бүсээс хамгийн их нь өмнөд Ази, Европ руу, баруун бүсээс зүүн Ази, Номхон далайн бүс нутагт явсан хүмүүс түгээмэл байна⁴.

⁴ Улсын Их хурлаас баталсан “Эдийн засгийн бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал” 2003 он. Бүсүүд хамаарах аймаг, нийслэлийн нэр:

- Баруун бүсэд: Баян-Өлгий, Говь-Алтай, Завхан, Увс, Ховд аймаг;
- Хангайн бүсэд: Архангай, Баянхонгор, Булган, Орхон, Өвөрхангай, Хөвсгөл аймаг;
- Төвийн бүсэд: Говьсүмбэр, Дархан-Уул, Дорноговь, Дундговь, Өмнөговь, Сэлэнгэ, Төв аймаг;
- Зүүн бүсэд: Дорнод, Сүхбаатар, Хэнтий аймаг;
- Улаанбаатарын бүсэд: Нийслэл хот, түүний дүүргүүдийн нутаг дэвсгэр, хот орчмын бүсийн дагуул хотуудыг хамруулдаг.

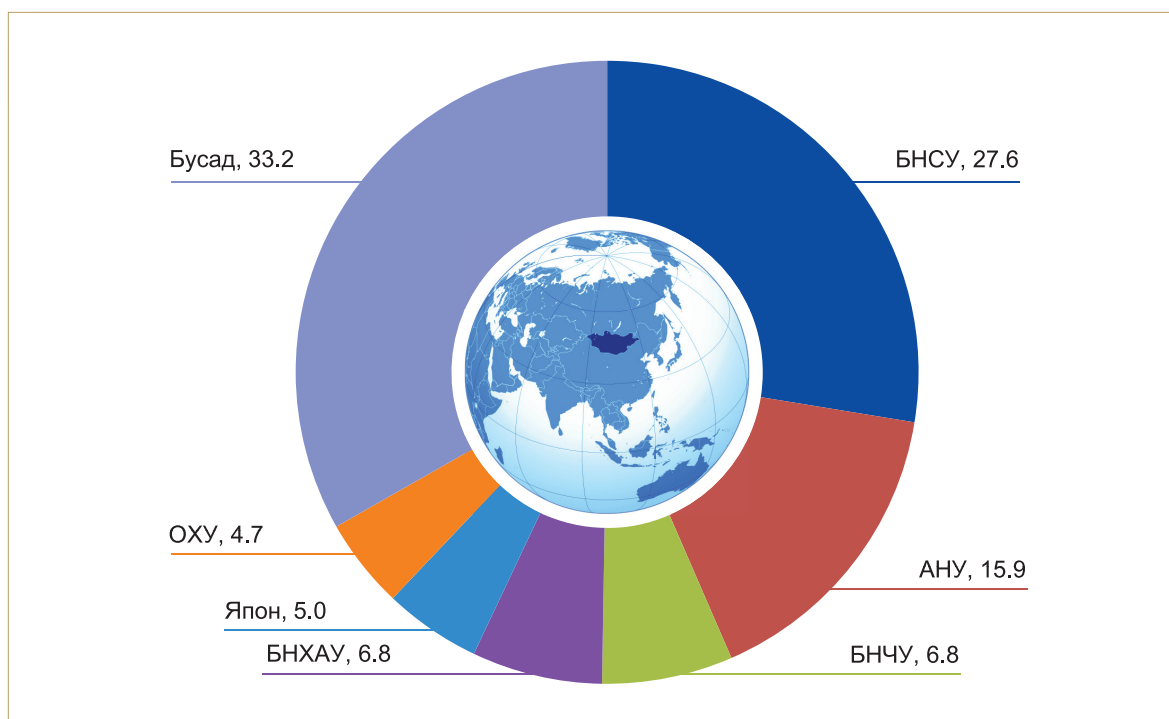
ХҮСНЭГТ 2.4. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭД, БАЙНГА ОРШИН СУУЖ БАЙСАН БҮС, ОРШИН СУУГАА БҮС НУТАГ, ХУВИАР, 2010 ОН

Бүс	Бүгд	Зүүн Ази, Номхон далайн бүс нутаг	Европ	Америк	Өмнөд Ази	Африк
БҮГД	100.0	47.5	31.3	18.4	1.5	1.3
Улаанбаатар	100.0	45.0	31.6	20.8	1.3	1.3
Зүүн	100.0	52.5	35.6	7.9	2.3	1.7
Төв	100.0	49.5	37.1	10.0	1.9	1.5
Хангай	100.0	53.0	31.9	11.1	2.9	1.1
Баруун	100.0	79.8	13.2	4.6	1.5	0.9

МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН АМЬДАРЧ БҮЙ ГАДААД УЛС, ОРОН

Гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин суугаа Монгол Улсын 107,140 иргэн байгаагийн хамгийн олон буюу 27.6 хувь БНСУ, 15.9 хувь АНУ-д амьдарч байгаа бол эдгээрийн дараагаар БНЧУ, БНХАУ, Япон, ОХУ орж байна. Эдгээр улсад гадаадад оршин суугаа нийт иргэдийн 66.8 хувь нь ажиллаж, сурч, амьдарч байна.

ЗУРАГ 2.5. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭД, ОРШИН СУУГАА ЗАРИМ УЛС, ХУВИАР, 2010 ОН

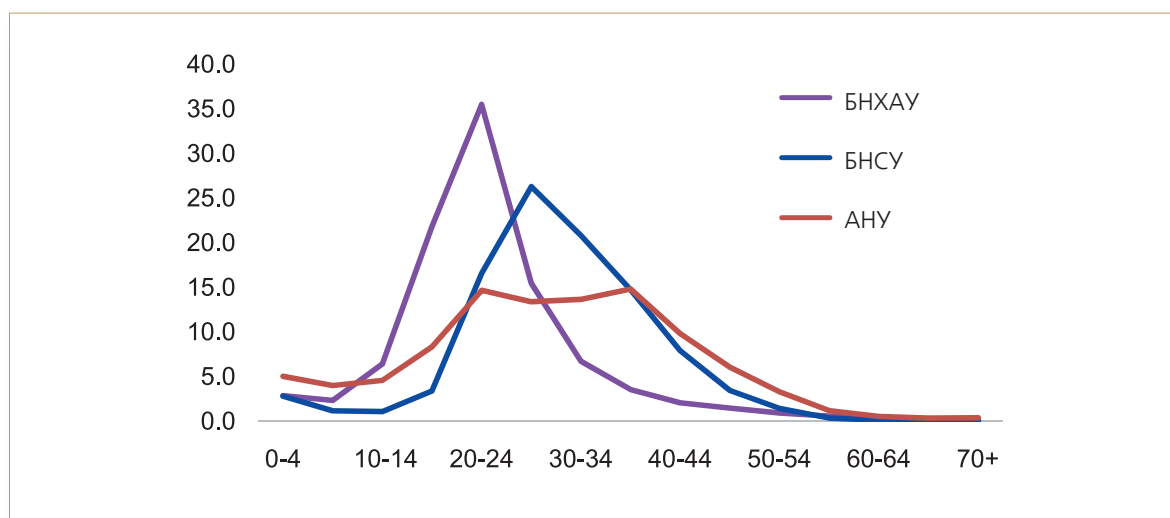

ХҮСНЭГТ 2.5. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ТОО, ОРШИН СУУГАА УЛС, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010 ОН

Оршин суугаа улс	Тоо	Дүнд эзлэх хувь	
		Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	107 140	46.6	53.4
БНСУ	29 534	56.1	43.9
АНУ	17 036	44.0	56.0
БНЧУ	7 274	41.5	58.5
БНХАУ	7 273	41.3	58.7
Япон	5 401	44.4	55.6
ОХУ	5 008	49.0	51.0
Герман	3 852	30.7	69.3
Англи	3 701	39.5	60.5
Франц	2 859	46.6	53.4
Турк	2 645	46.9	53.1
Казахстан	2 523	51.7	48.3
Унгар	1 615	34.8	65.2
Швейцари	1 509	30.2	69.8
Австри	1 346	35.1	64.9
Канад	1 259	46.3	53.7
Ирланд	1 124	43.2	56.8
Энэтхэг	1 116	68.4	31.6
Польш	999	43.8	56.2
Австрали	962	44.5	55.5
Итали	282	32.3	67.7
Бусад	9 822	42.9	57.1

Гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийн насны бүтэц оршин суугаа улс, орон бүрээр харилцан адилгүй болохыг Зураг 2.5-аас харж болно. Тухайлбал БНХАУ-д оршин суугаа иргэдийн дийлэнх нь 15-24 насныхан бол БНСУ-д оршин суугаа иргэдийн дийлэнх нь 25-34 насны залуучууд байна. Харин АНУ-д оршин суугаа иргэд харьцангуй олон насны бүлгийг төлөөлж байна.

ЗУРАГ 2.6. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ТОО, ОРШИН СУУГАА ЗАРИМ УЛС, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010 ОН

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

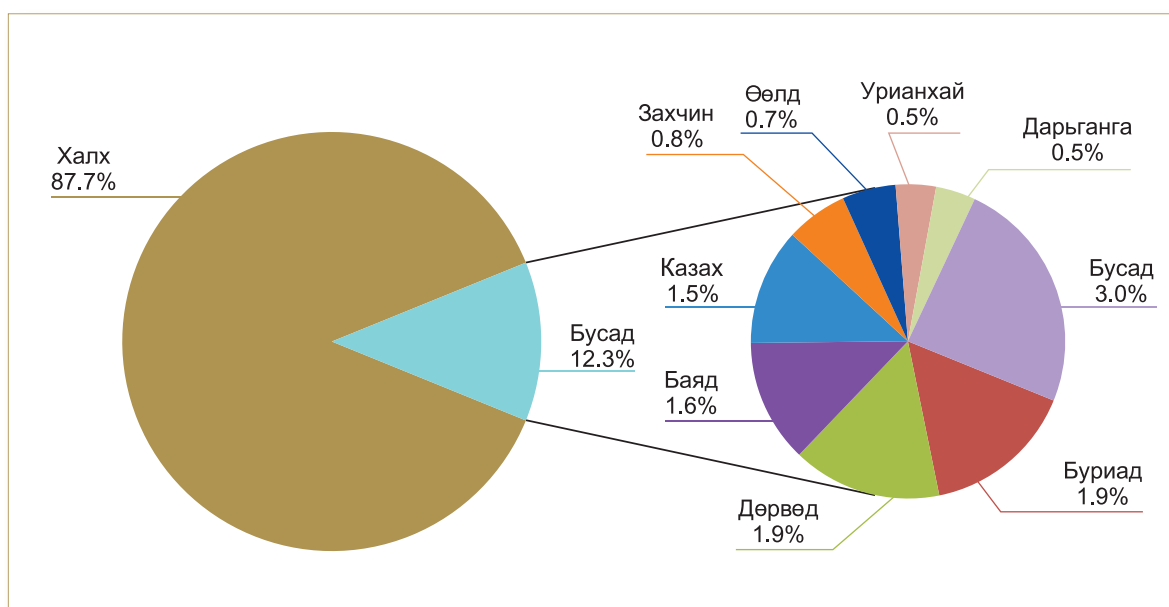
ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН
ХҮН АМ ЗҮЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ

ҮНДЭС, УГСАА

Монгол Улсын нийт хүн амд Халхчууд 82.4 хувь, Казахууд 3.9 хувь, Буриадууд 1.7 хувийг тус тус эзэлж байгаа бол гадаадад оршин суугаа иргэдийн 87.7 хувийг Халхчууд, 1.5 хувийг Казахууд, 1.9 хувийг Буриадууд тус тус эзэлж байна. Монгол Улсын бүх угсаатны төлөөлөл гадаадад ажиллаж, амьдарч байна.

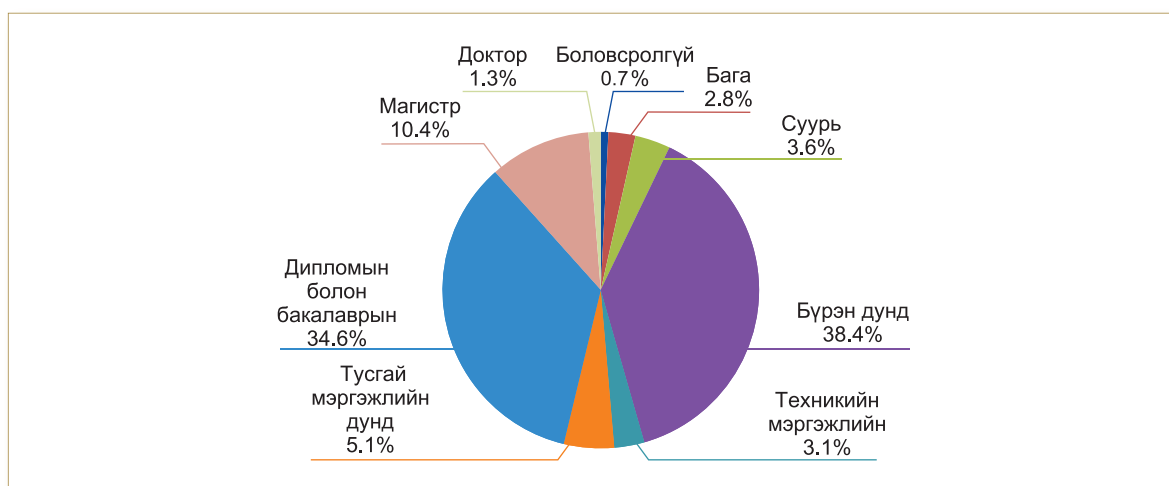
ЗУРАГ 3.1. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ҮНДЭС, УГСАА, 2010 ОН

БОЛОВСРОЛЫН БАЙДАЛ

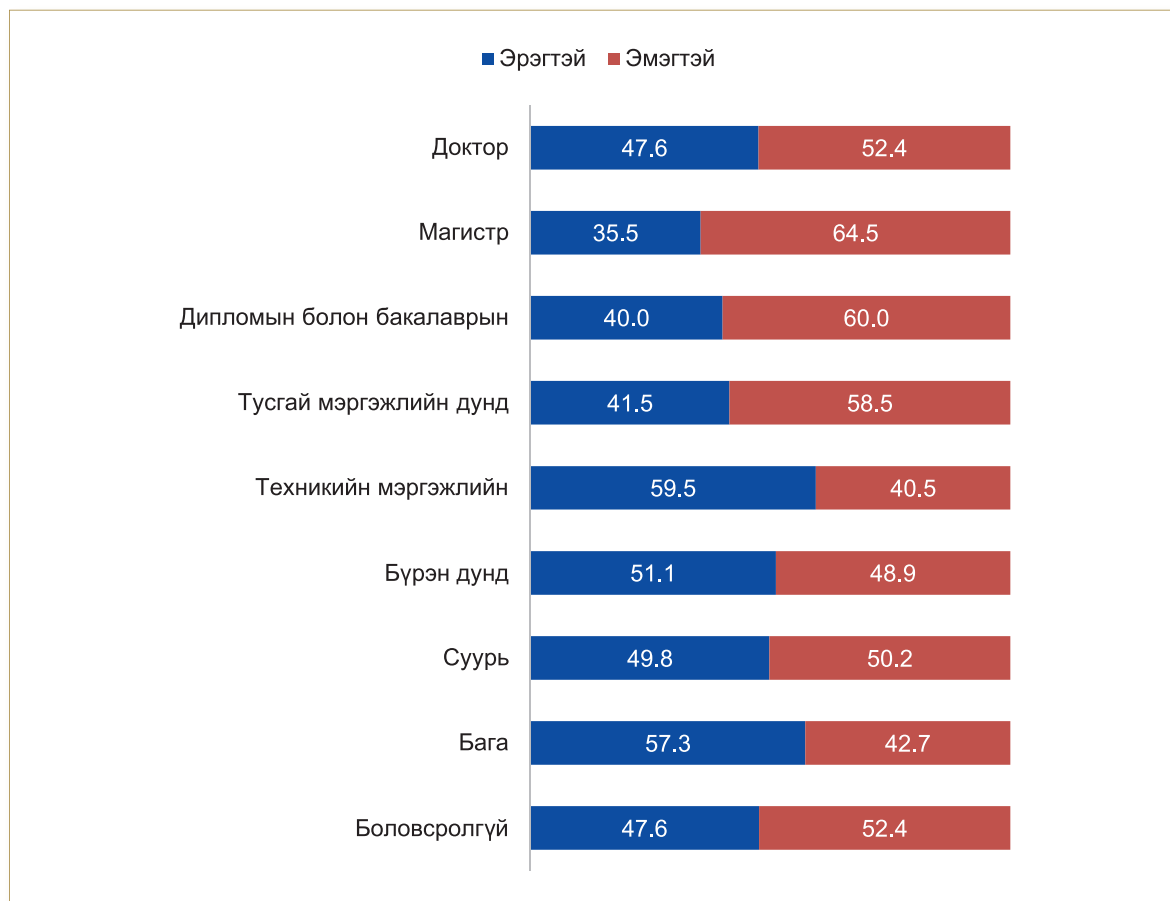
Гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин суугаа 10, түүнээс дээш настай иргэдийн 38.4 хувь нь бүрэн дунд боловсролтой, 34.6 хувь нь бакалаврын боловсролтой байна. Бага боловсролтой, суурь боловсролтой хүмүүс тус бүрдээ 2.8-3.6 хувийг эзэлж байгаа бол доктор, магистрын зэрэгтэй хүмүүс тус бүр 1.3, 10.4 хувийг эзэлж байна.

ЗУРАГ 3.2. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА 10, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ИРГЭДИЙН БОЛОВСРОЛЫН БАЙДАЛ, 2010 ОН

Гадаадад оршин суугаа иргэдийн боловсролын төвшин дэх хүйсийн ялгаатай байдлыг Зураг 3.3-аас харж болно. Тухайлбал тусгай мэргэжлийн дундаас дээш боловсролтой иргэдийн дийлэнх нь эмэгтэйчүүд байна.

ЗУРАГ 3.3. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА 10, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ИРГЭДИЙН БОЛОВСРОЛЫН БАЙДАЛ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010 ОН

Гадаадад ажиллаж, амьдарч байгаа 10, түүнээс дээш настай иргэдийн 1.3 хувь нь докторын зэрэгтэй, 10.4 хувь нь магистрийн зэрэгтэй хүмүүс байгаа талаар өмнө дурдсан. Улсын хэмжээнд 10, түүнээс дээш настай хүн амын 0.2 хувь нь доктор, 1.5 хувь нь магистрын зэрэгтэй байгаатай дээрх үзүүлэлтийг зэрэгцүүлэхэд манай улсын оюунлаг, сэхээтэн залуусын нэлээд хэсэг нь гадаадад ажиллаж, амьдарч байна гэж үзэж болохоор байна. Эх орондоо доктор, магистрын боловсрол эзэмшсэн чадварлаг залуус хилийн чанадыг зорьж, гадаадад ажиллаж, амьдарч байгаа тохиолдол нэлээд байдаг. Үүний зэрэгцээ гадаадад дээд боловсрол эзэмшиж, тэндээ ажиллаж, амьдарч байгаа хүмүүс ч олон бий. Энэ байдалд дүгнэлт хийж, чадварлаг боловсон хүчнээ эх орондоо татан авчрах талаар бодлого хэрэгжүүлэх цаг болсон байна.

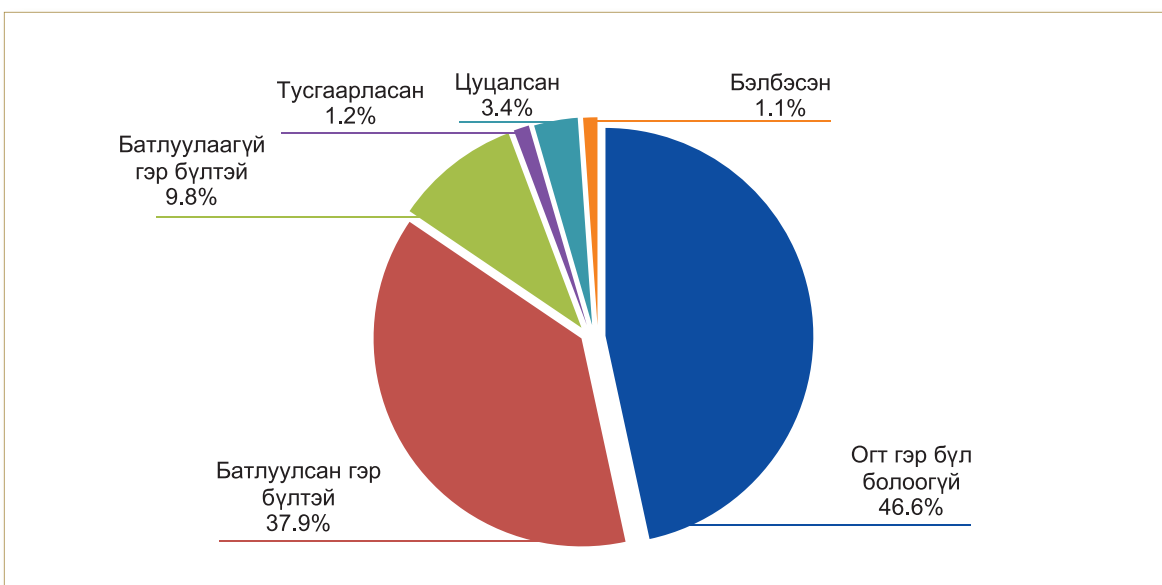
ХҮСНЭГТ 3.1. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН БОЛОВСРОЛЫН ТӨВШИН, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХУВИАР, 2010

Насны бүлэг	Бүгд	Доктор	Магистр	Дипломын болон бакалаврын	Тусгай мэргэжлийн дунд	Техникийн мэргэжлийн	Бүрэн дунд	Суурь	Бага	Боловсролгүй
БҮГД	100.0	1.3	10.4	34.6	5.1	3.1	38.4	3.6	2.8	0.7
10-14	100.0	-	-	-	-	-	-	21.5	60.5	18.0
15-19	100.0	-	-	3.3	1.4	1.0	76.1	13.8	3.9	0.4
20-24	100.0	-	3.5	34.2	3.0	1.8	53.6	3.4	0.4	0.1
25-29	100.0	0.9	12.3	52.5	2.5	2.0	28.2	1.1	0.5	0.2
30-34	100.0	1.7	14.8	45.4	3.2	2.7	30.0	1.7	0.4	0.2
35-39	100.0	2.6	17.3	31.4	8.8	5.9	32.7	1.0	0.2	0.1
40-44	100.0	1.8	16.2	26.0	14.0	7.5	33.4	1.0	0.1	0.0
45-49	100.0	3.0	15.4	31.4	14.6	6.1	28.3	1.2	0.0	0.1
50-54	100.0	3.7	15.6	35.6	16.4	6.2	22.1	0.2	0.1	0.0
55-59	100.0	9.5	18.7	36.2	13.9	3.0	18.7	0.0	0.0	0.0
60-64	100.0	5.5	20.7	33.8	7.6	4.1	26.2	2.1	0.0	0.0
65-69	100.0	4.2	4.2	45.1	16.9	2.8	25.4	1.4	0.0	0.0
70+	100.0	7.6	4.5	34.8	10.6	6.1	21.2	7.6	6.1	1.5

ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ

Гадаадад оршин суугаа 15, түүнээс дээш насны иргэдийн 47.7 хувь нь гэр бүлтэй (батлуулсан эсвэл батлуулаагүй), 46.6 хувь нь огт гэр бүл болоогүй хүмүүс байна.

ЗУРАГ 3.4. 15, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, 2010 ОН

Улсын хэмжээнд 25-34 насны эрэгтэйчүүдийн 25.7, эмэгтэйчүүдийн 18.1 хувь огт гэр бүл болоогүй байна. Гэтэл гадаадад оршин суугаа мөн насны нийт иргэдийн 37.9 хувь огт гэр бүл болоогүй байгаа нь харьцангуй өндөр үзүүлэлт юм.

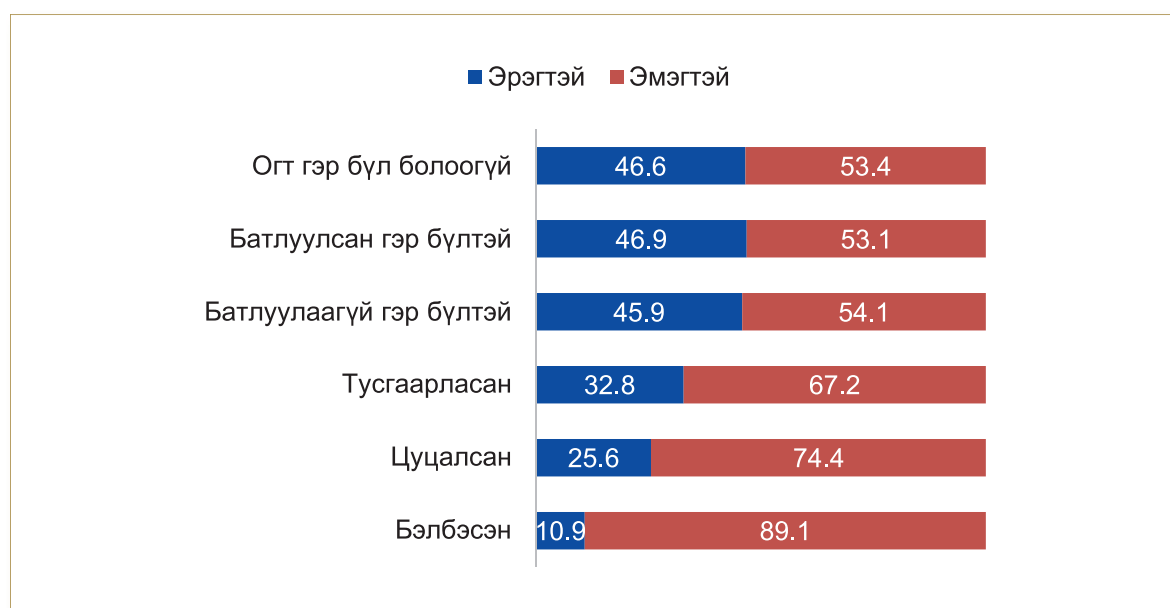
Түүнчлэн улсын хэмжээний 35-54 насны эрэгтэйчүүдийн 10.2, эмэгтэйчүүдийн 12.7 хувь гэр бүлээ цуцалсан эсвэл тусгаарласан байхад мөн насны гадаадад оршин суугаа иргэдийн 23.6 хувь нь гэр бүлээ цуцалсан эсвэл тусгаарласан байгаа нь гэр бүлийн нэг гишүүн удаан хугацаагаар гадаадад амьдрахад гэр бүл тогтворгүй байдалд ордог гэсэн дүгнэлт хийхэд хүргэж байна.

ХҮСНЭГТ 3.2. 15, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХУВИАР, 2010

Насны бүлэг	Бүгд	Огт гэр бүл болоогүй	Батлуулсан гэр бүлтэй	Батлуулаагүй гэр бүлтэй	Тусгаарласан	Цуцалсан	Бэлбэсэн
БҮГД	100.0	46.6	37.9	9.8	1.2	3.4	1.1
15-24	100.0	89.6	7.4	2.5	0.2	0.3	0.1
25-34	100.0	37.9	44.3	13.9	1.0	2.5	0.3
35-44	100.0	12.6	61.3	14.3	2.7	7.4	1.7
45-54	100.0	5.5	67.9	8.5	2.7	10.8	4.6
55-64	100.0	2.8	70.9	4.9	1.6	6.9	13.0
65+	100.0	2.2	59.4	0.0	1.4	0.7	36.2

Гадаадад удаан хугацаагаар оршин суугаа гэр бүлгүй (тусгаарласан, цуцалсан, бэлбэсэн) хүмүүсийн дийлэнх нь эмэгтэйчүүд байгаа нь анхаарал татаж байна. Гэр бүлгүй эмэгтэйчүүдийн дотор 45-аас дээш насныхан харьцангуй өндөр хувийн жин эзэлж байгаа нь тэд сурч, ажиллахаар гэхээсээ илүү үр хүүхдээ бараадан гадаадад амьдрах тохиолдол цөөнгүй байгааг харуулж байна.

ЗУРАГ 3.5. 15, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ГЭР БҮЛИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙСЭЭР, ХУВИАР, 2010 ОН

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН ГАДААД ЯВСАН ЗОРИЛГО,
ОРШИН СУУГАА ХУГАЦАА, АЖИЛ ЭРХЛЭЛТ

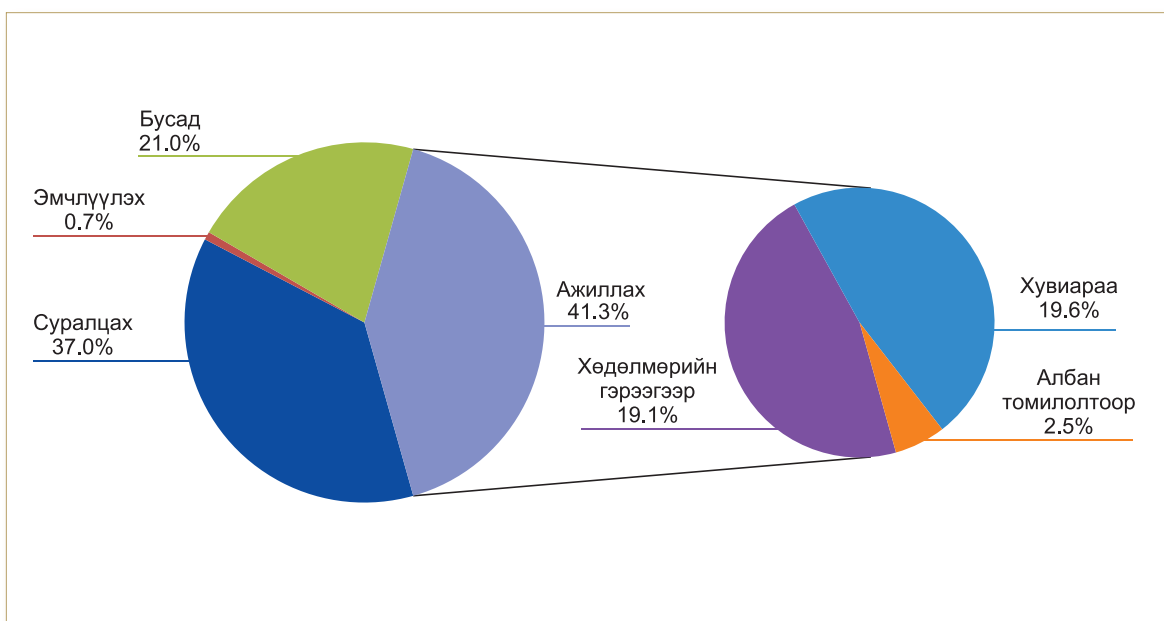

Монгол Улсын иргэд гадаад явсан зорилгыг насны бүлэг болон оршин суугаа улсаар нарийвчлан судалж, гадаадад оршин суугаа хугацаатай уялдуулан авч үзэв.

МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН ГАДААД ЯВСАН ЗОРИЛГО

Гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар оршин суугаа иргэдийн 37 хувь суралцах, 41.3 хувь ажиллах (үүнээс 19.1 хувь хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах, 19.6 хувь нь хувиараа ажиллах, 2.6 хувь албан томилолтоор ажиллах), 0.7 хувь эмчлүүлэх, 21.0 хувь бусад зорилгоор хилийн чанадыг зорьжээ.

ЗУРАГ 4.1. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ЯВСАН ЗОРИЛГО, 2010 ОН

Гадаад явсан зорилгыг хүн амын насны бүлгээр авч үзвэл 15-24 насныхны 72.5 хувь, 25-34 насныхны 35.3 хувь суралцах зорилгоор явсан нь суралцахаар явсан нийт хүний 87.5 хувийг төлөөлж байна. Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллахаар явсан хүний талаас илүү хувийг 25-34 насныхан төлөөлж байгаа бол хувиараа болон албан томилолтоор ажиллаж байгаа хүмүүсийн дийлэнхийг 35-54 насныхан бүрдүүлж байна (Хүснэгт 4.1). Хөдөлмөрлөх ид 25-44 насныхны 60 хувиас илүү нь ажиллах зорилгоор гадаад орныг зорьж байгааг цаашид анхаарч, тэднийг эх орондоо ажиллах нөхцөл, боломжийг бүрдүүлэх, цалин, орлогыг нэмэгдүүлэх талаар төр засгаас урт, богино хугацааны хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна. Бага насны хүүхэд, ахмад настны ихэнх нь эмчлүүлэх зорилгоор гадаад орныг зорьж, тэнд 6 сараас дээш хугацаагаар амьдарч байгаа нь эх орондоо оношлох, эмчлэх боломж хомс байгаатай холбоотой тул тэдэнд тохиолдож буй өвчнийг оношлох, эмчлэх талаар дорвитой арга хэмжээ авах шаардлагатай болжээ.

ХҮСНЭГТ 4.1. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ЯВСАН ЗОРИЛГО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХУВИАР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Суралцах	Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах	Хувиараа ажиллах	Албан томилолтоор ажиллах	Эмчлүүлэх	Бусад
БҮГД	100.0	37.0	19.1	19.6	2.5	0.7	21.0
0-14	100.0	6.9	0.0	0.0	0.0	0.7	92.4
15-24	100.0	72.5	10.5	7.5	0.5	0.3	8.8
25-34	100.0	35.3	29.0	22.2	2.5	0.5	10.5
35-44	100.0	17.8	25.5	34.9	4.5	0.9	16.4
45-54	100.0	6.4	16.3	42.5	8.9	2.3	23.5
55+	100.0	1.6	5.5	33.5	8.3	8.3	42.8
Дүн	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
0-14	10.6	2.0	0.0	0.0	0.0	10.6	46.5
15-24	27.6	54.0	15.1	10.6	5.8	9.7	11.5
25-34	35.1	33.4	53.2	39.8	35.1	22.7	17.6
35-44	19.9	9.5	26.5	35.3	35.0	25.0	15.5
45-54	5.6	1.0	4.8	12.2	19.9	17.8	6.3
55+	1.3	0.1	0.4	2.1	4.1	14.2	2.6

Гадаад явсан зорилгыг оршин суугаа улсаар нь авч үзвэл АНУ, БНСУ, БНХАУ-д суралцахаар хамгийн олон хүн (47.8 хувь), БНСУ, БНЧУ-д хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллахаар хамгийн олон хүн (76.4 хувь), БНСУ, АНУ-д хувиараа ажиллахаар хамгийн олон хүн (47.3 хувь) явжээ. Эндээс харахад АНУ, БНСУ, БНЧУ монголчууд хамгийн олноороо ажиллаж, амьдарч, сурч байгаа улс болжээ. Харин Энэтхэг болон БНХАУ-д амьдарч байгаа иргэдийн ихэнх нь суралцах зорилгоор явсан байна.

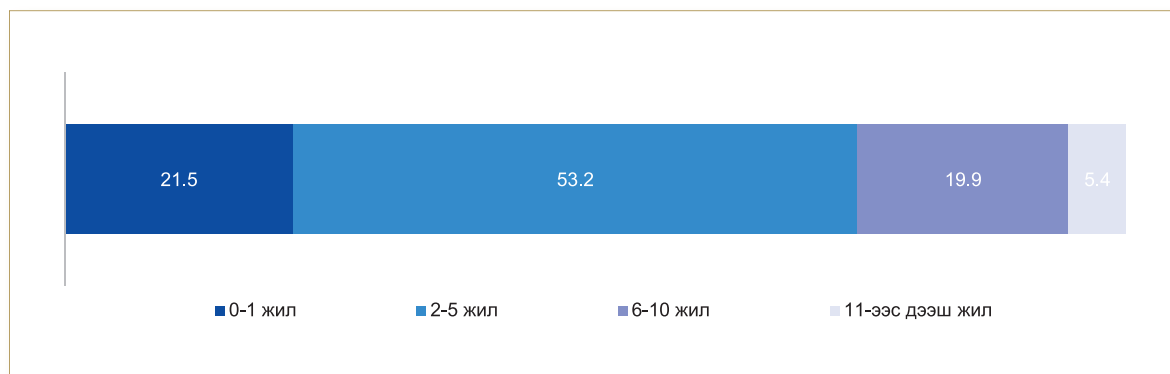
ХҮСНЭГТ 4.2. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ЯВСАН ЗОРИЛГО, ОРШИН СУУГАА
УЛС, ХУВИАР, 2010

Гадаад улс	Бүгд	Суралцах	Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах	Хувиараа ажиллах	Албан томиллоор ажиллах	Эмчлүүлэх	Бусад
БҮГД	100.0	37.0	19.1	19.6	2.5	0.7	21.0
БНСУ	100.0	21.6	40.3	22.3	1.8	0.8	13.3
АНУ	100.0	43.6	4.1	19.7	2.2	0.6	29.8
БНЧУ	100.0	9.0	51.6	18.6	1.3	0.2	19.3
БНХАУ	100.0	70.9	3.9	8.1	2.8	0.5	13.9
Япон	100.0	48.3	11.0	13.5	2.4	0.4	24.4
ОХУ	100.0	67.4	3.0	10.4	3.4	0.5	15.2
Герман	100.0	47.8	4.2	12.9	2.4	0.7	31.9
Англи	100.0	55.1	4.0	17.1	1.9	0.2	21.6
Франц	100.0	17.5	8.9	30.3	1.9	4.7	36.7
Турк	100.0	53.6	8.0	30.0	1.1	0.3	7.1
Казахстан	100.0	56.5	5.5	20.2	0.8	1.1	15.9
Унгар	100.0	15.3	38.8	20.2	3.3	0.5	21.9
Швейцари	100.0	22.2	11.2	32.5	5.4	0.7	27.9
Австри	100.0	35.8	6.1	22.5	2.7	0.8	32.0
Канад	100.0	27.5	3.8	19.0	4.4	0.7	44.6
Ирланд	100.0	55.9	3.6	15.4	1.7	0.3	23.2
Энэтхэг	100.0	91.8	0.9	1.3	0.9	0.2	4.9
Бусад	100.0	31.3	10.2	25.2	5.7	0.8	26.8
Дүн	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
БНСУ	27.6	16.1	58.1	31.3	19.2	29.6	17.5
АНУ	15.9	18.7	3.4	16.0	13.9	13.7	22.6
БНЧУ	6.8	1.6	18.3	6.4	3.4	2.0	6.2
БНХАУ	6.8	13.0	1.4	2.8	7.6	4.3	4.5
Япон	5.0	6.6	2.9	3.5	4.8	2.6	5.9
ОХУ	4.7	8.5	0.7	2.5	6.4	3.3	3.4
Герман	3.6	4.6	0.8	2.4	3.4	3.6	5.5
Англи	3.5	5.1	0.7	3.0	2.7	0.9	3.6
Франц	2.7	1.3	1.2	4.1	2.0	17.1	4.7
Турк	2.5	3.6	1.0	3.8	1.0	0.9	0.8
Казахстан	2.4	3.6	0.7	2.4	0.7	3.7	1.8
Унгар	1.5	0.6	3.1	1.6	2.0	1.0	1.6
Швейцари	1.4	0.8	0.8	2.3	3.0	1.4	1.9
Австри	1.3	1.2	0.4	1.4	1.4	1.4	1.9
Канад	1.2	0.9	0.2	1.1	2.1	1.1	2.5
Ирланд	1.0	1.6	0.2	0.8	0.7	0.4	1.2
Энэтхэг	1.0	2.6	0.0	0.1	0.4	0.3	0.2
Бусад	11.3	9.5	6.0	14.5	25.4	12.6	14.4

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ХУГАЦАА

Өдгөө монголчуудад гадаад оронд зорчих, амьдрах, ажил хөдөлмөр эрхлэх, сурч боловсрох өргөн боломж нээгдэж, олон мянган хүн гадаадад түр болон удаан хугацаагаар аж төрж байна. Тэдний гадаад оронд оршин суугаа хугацаа анх явсан зорилго, шалтгаанаас хамаарч харилцан адилгүй юм. Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогоор гадаадад тоологдсон хүн амын 21.5 хувь гадаадад очоод 1 жил хүртэл хугацаанд оршин сууж байгаа бол 53.3 хувь нь 2-5 жил оршин сууж байна. Харин 11-ээс дээш жил гадаадад оршин суугаа иргэд 5.1 хувийг, 6-10 жил оршин суугаа иргэд 19.9 хувийг эзэлж байна.

ЗУРАГ 4.2. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭД, ОРШИН СУУГАА ХУГАЦААГААР, ХУВИАР, 2010 ОН

Монголчууд хамгийн удаан хугацаагаар амьдарч байгаа улс орны тоонд Унгар, Польш, Герман орж байна. Харин Казахстан, БНХАУ-д амьдарч байгаа иргэд хамгийн цөөн жил суугаа ажээ. БНСУ, БНЧУ, Австрали, Энэтхэг зэрэг улсад амьдрагчид дунджаар 2-5 жил, Ирланд, АНУ-ын хувьд 6-10 жил суугаа иргэд багагүй хувийг эзэлж байна.

ХҮСНЭГТ 4.3. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ТОО, ОРШИН СУУГАА ХУГАЦАА, УЛСААР, 2010 ОН

Оршин суугаа улс	Тоо	Бүгд хувь	Оршин суугаа хугацаа			
			0-1 жил	2-5 жил	6-10 жил	11-ээс дээш жил
БҮГД	107 140	100.0	21.5	53.2	19.9	5.4
БНСУ	29 534	100.0	19.6	65.0	12.9	2.4
АНУ	17 036	100.0	14.5	42.3	35.8	7.3
БНЧУ	7 274	100.0	9.7	64.5	18.0	7.8
БНХАУ	7 273	100.0	40.1	51.7	7.4	0.8
Япон	5 401	100.0	22.4	52.6	21.5	3.6
ОХУ	5 008	100.0	34.3	47.6	12.8	5.3
Герман	3 852	100.0	12.1	29.4	39.3	19.3
Англи	3 701	100.0	12.9	51.9	30.1	5.1
Франц	2 859	100.0	21.2	47.0	25.7	6.1
Турк	2 645	100.0	33.8	54.7	10.4	1.2
Казахстан	2 523	100.0	42.4	50.3	6.5	0.8
Унгар	1 615	100.0	8.2	35.4	20.9	35.5
Швейцари	1 509	100.0	22.7	50.4	22.1	4.8
Австри	1 346	100.0	16.9	51.0	25.6	6.5
Канад	1 259	100.0	33.3	44.3	17.8	4.6
Ирланд	1 124	100.0	9.4	48.9	40.7	0.9
Энэтхэг	1 116	100.0	33.9	57.6	7.5	1.0
Польш	999	100.0	15.8	33.6	21.4	29.1
Асвтрали	962	100.0	24.4	58.7	14.7	2.2
Итали	282	100.0	24.5	52.5	15.6	7.4
Бусад	9 822	100.0	26.5	51.2	17.8	4.4

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДИЙН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТ

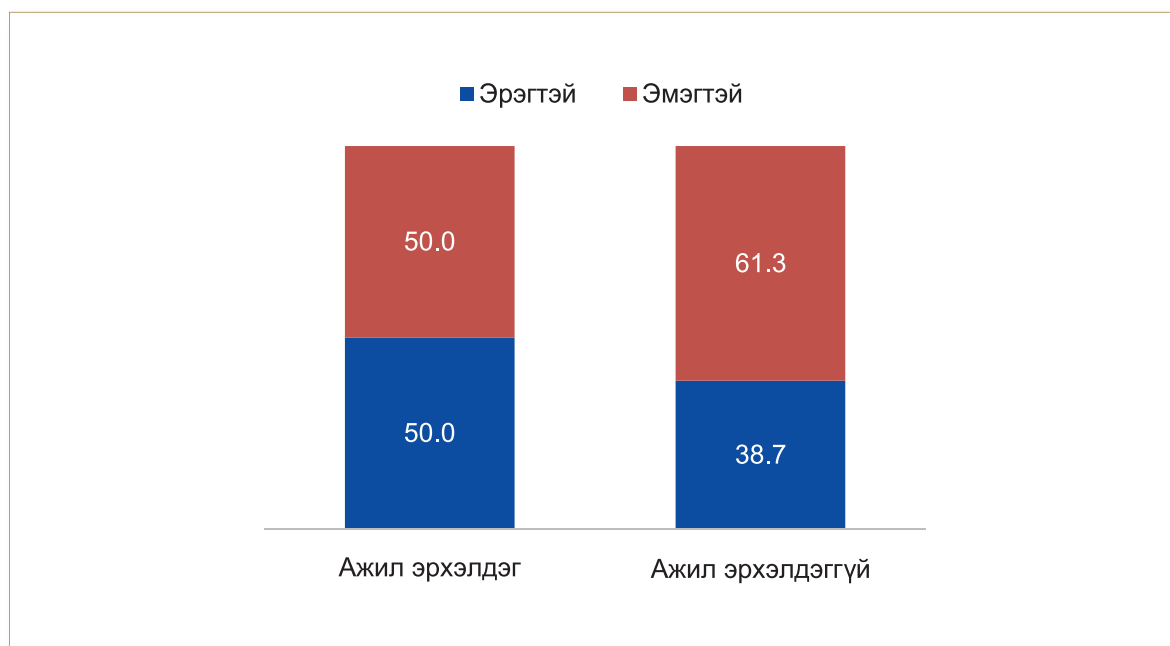
Монгол Улсын иргэд гадаадад ажиллаж байгаа голлох шалтгаан нь өндөр цалин хөлстэй ажил эрхэлж, харьцангуй богино хугацаанд хуримтлал үүсгэж, амьдрал ахуйгаа дээшлүүлэх зорилготой нь ойлгомжтой. Гэхдээ суралцах хугацаандаа ажил эрхэлж байгаа хүмүүс нэлээд бий. Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогоор тооллогын товын өмнөх 7 хоногт ядаж нэг өдөр цалин орлоготой ажил эрхэлсэн бол ажил эрхэлдэг гэж үзсэн. Гадаадад оршин суугаа 15, түүнээс дээш настай Монгол Улсын нийт иргэдийн 58.6 хувь ажил эрхэлдэг байна.

ХҮСНЭГТ 4.4. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ЯВСАН ЗОРИЛГО, ХУВИАР, 2010 ОН

	Бүгд	Суралцах	Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах	Хувиараа ажиллах	Албан томилолтоор ажиллах	Эмчлүүлэх	Бусад
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Ажил эрхэлдэг	58.6	33.5	93.5	82.8	100.0	40.3	56.1
Ажил эрхэлдэггүй	41.4	66.5	6.5	17.2	0.0	59.7	43.9
Эрэгтэй							
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Ажил эрхэлдэг	64.6	34.8	95.3	86.7	100.0	45.0	62.2
Ажил эрхэлдэггүй	35.4	65.2	4.7	13.3	0.0	55.0	37.8
Эмэгтэй							
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Ажил эрхэлдэг	53.5	32.6	90.4	79.4	100.0	37.6	52.6
Ажил эрхэлдэггүй	46.5	67.4	9.6	20.6	0.0	62.4	47.4

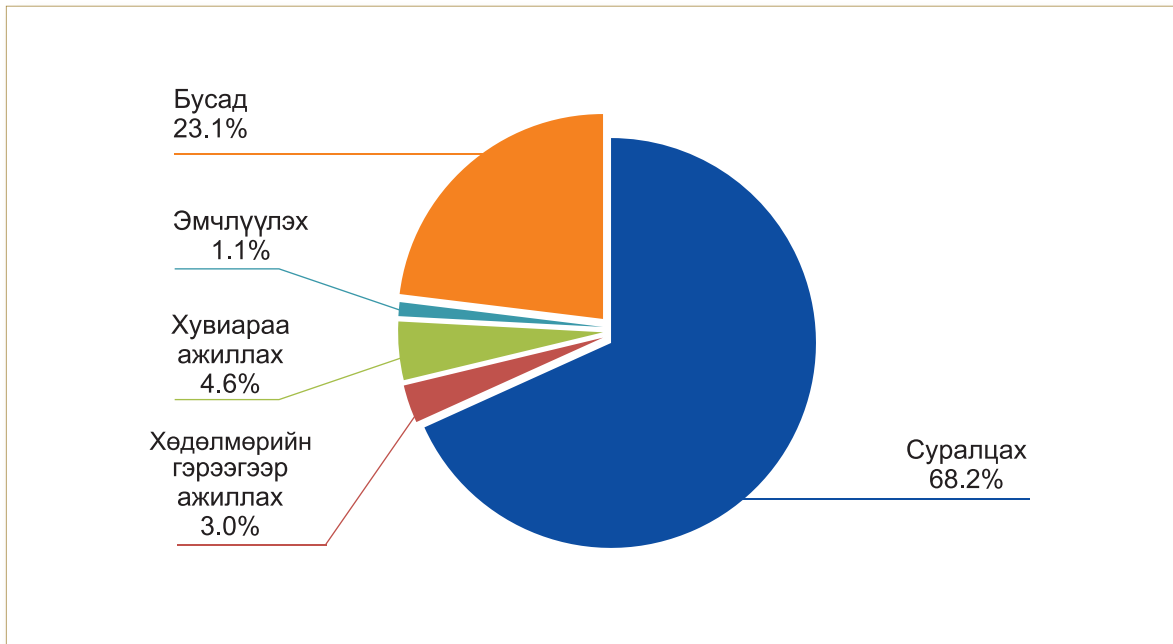
Ажил эрхэлж буй иргэдийн хүйсийн харьцаа тэнцүү байгаа бол ажил эрхэлдэггүй иргэдийн дийлэнх нь эмэгтэйчүүд байна

ЗУРАГ 4.3. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010 ОН

Хэдийгээр нэлээд тооны хүмүүс гадаадад ажиллахаар явж байгаа боловч тухайн улсдаа очоод ажил олдохгүй, эсвэл хөдөлмөрийн гэрээгээр очсон боловч хөдөлмөрийн хүнд нөхцөл, хувийн сонирхлоос шалтгаалж ажлаас гарах тохиолол цөөнгүй байдаг бололтой (Зураг 4.4). Гэхдээ ажил эрхэлдэггүй хүмүүсийн 68.2 хувь нь суралцаж байгаа нь зүй ёсны асуудал юм.

ЗУРАГ 4.4. 15, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЭЛДЭГГҮЙ ИРГЭДИЙН ГАДААД
ЯВСАН ЗОРИЛГО, 2010 ОН

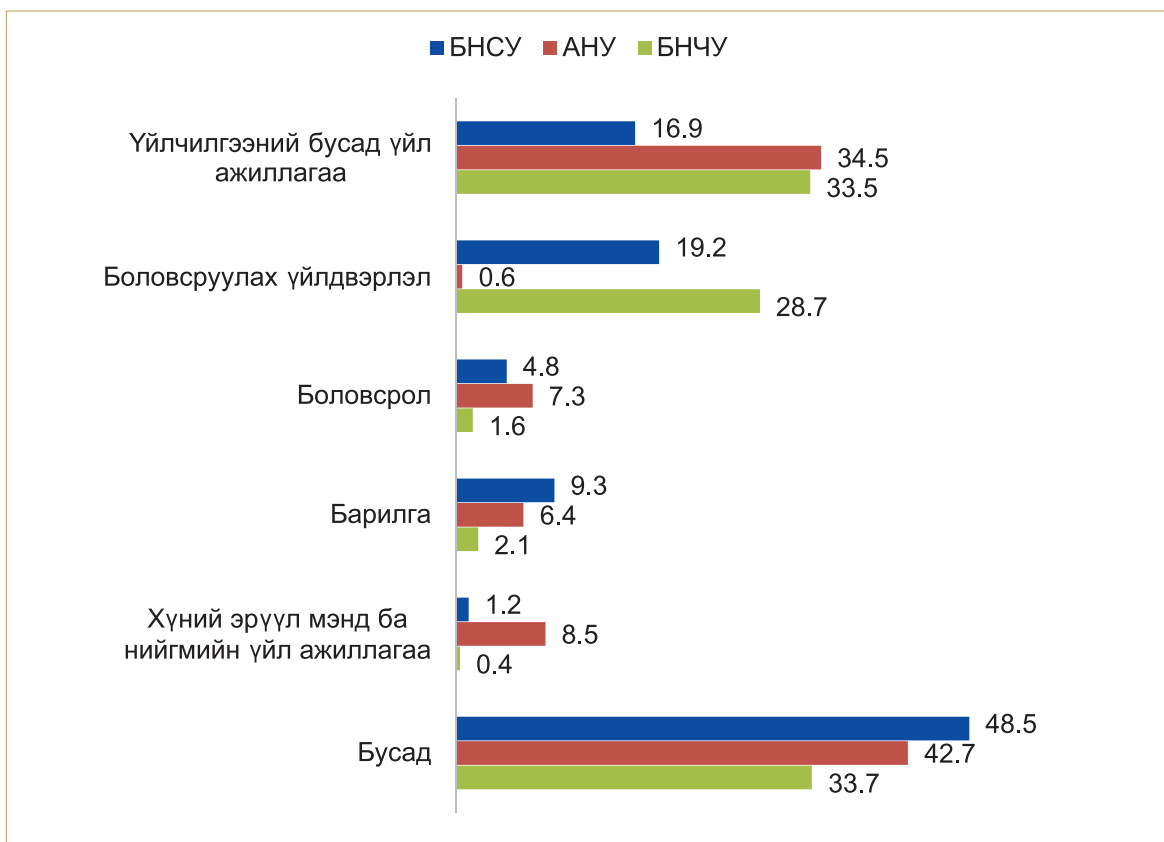

ХҮСНЭГТ 4.5. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ
АЖИЛЛАГААНЫ САЛБАР, ХҮЙС, ХУВИАР, 2010 ОН

Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	50.0	50.0
Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	26.5	21.5	31.6	100.0	40.5	59.5
Боловсруулах үйлдвэрлэл	12.1	13.6	10.5	100.0	56.3	43.7
Боловсрол	7.2	5.5	8.9	100.0	38.3	61.7
Барилга	6.0	10.5	1.4	100.0	87.9	12.1
Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа	3.8	2.0	5.7	100.0	26.1	73.9
Байр сууц болон хоол хүнсээр үйлчлэх үйл ажиллагаа	3.8	3.2	4.4	100.0	41.8	58.2
Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин мотоциклийн засвар үйлчилгээ	2.9	3.1	2.7	100.0	53.8	46.2
Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	2.5	3.8	1.3	100.0	74.8	25.2
Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа	2.5	3.0	1.9	100.0	62.0	38.0
ХАА, ан агнуур, ойн аж ахуй	2.4	3.3	1.6	100.0	68.2	31.8
Мэргэжлийн шинжлэх ухаан болон тенхникийн үйл ажиллагаа	2.4	2.6	2.1	100.0	54.6	45.4
Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам мэдээлэл, холбоо	1.8	1.7	1.9	100.0	47.4	52.6
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	1.8	2.2	1.4	100.0	61.7	38.3
Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	1.5	1.0	2.0	100.0	33.2	66.8
Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	1.3	1.9	0.6	100.0	75.8	24.2
Хүн хөлсөлж ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	0.7	0.5	0.9	100.0	35.5	64.5
Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	0.7	0.6	0.7	100.0	45.3	54.7
Уул уурхайн олборлолт	0.6	0.9	0.2	100.0	79.3	20.7
Захиргааны болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	0.6	0.3	0.6	100.0	34.0	66.0
Усан хангамж, бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэв	0.3	0.4	0.2	100.0	61.8	38.2
Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	0.3	0.3	0.3	100.0	47.1	52.9
Салбар заагдаагүй	18.5	18.0	19.0	100.0	48.8	51.2

Монголчууд хамгийн олноор суурьшсан БНСУ, БНЧУ, АНУ-д ажиллаж байгаа иргэд ихэвчлэн үйлчилгээний болон боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт ажиллаж байна. Мөн боловсрол, эрүүл мэндийн салбарт ажиллаж байгаа манай улсын иргэд АНУ-д цөөнгүй байна.

ЗУРАГ 4.5. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА,
ЗАРИМ УЛС, ХУВИАР, 2010 ОН

Гадаадад ажиллаж, суралцаж байгаад эх орондоо буцаж ирсэн иргэд ажил мэргэжлээ чөлөөтэй сонгох боломжгүйгээс буцаад гадаадад гарах тохиолдол цөөнгүй байдаг талаар хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр нэлээд бичих болсон. БНЧУ-аас ирсэн нэгэн бичихдээ: “Би эрхзүйч мэргэжилтэй, нөхөр зураач. Бид хоёр БНЧУ улсад 3 жил болоод одоо Монголдоо ирээд 3 сар болж байна. Хүүгээ нэг настай байхад орхиод явсан, ирээд цэцэрлэгт оруулчихаад л... Амьхандаа нутагтаа суурьшихаар шийдэн ажлын эрэлд гарч, 30 гаруй байгууллагад ажилд орох өргөдлийн маягт бөглөсөн боловч, ажилд авах газар олддоггүй ээ. Нөхөр маань аргаа бараад буцаад явсан. Би ч бас буцах тийшээгээ хандах болж байна. Төр засаг гадаадад олон жил болсон биднийгээ иймэрхүү л хүлээж авч байна шүү дээ. Бидний адил Монголдоо ажиллаж, амьдрах орон зайгаа олохгүй, эргээд гадагшаа гарч байгаа гэр бүл олон бий гэж бодож байна. Ганц хүүгээ дахиад л хүлээхийн, ганцаардахын “өнчрөлд” үлдээгээд явлаа даа. Бид бүгд эх орон, ээж аав, үр хүүхдээ ямар их санаж ирлээ. Нийгмийн буруу тогтолцооноос болоод сайхан сэтгэл, итгэл өвөрлөж ирсэн бүхэн бараг буцаж байна даа...”⁵ хэмээн бичсэн нь үүнийг гэрчлэх нэгэн баримт гэлтэй. Засгийн газраас “Зөгийн үүр” хөтөлбөр боловсруулж, нэлээд ажлыг хийж эхэлж байна. Нарийн мэргэшсэн, дадлага, туршлагатай ажиллагчдаа авч ирэх, ажиллах боломжийг бүрдүүлэх талаар энэ хөтөлбөрийн хүрээнд нэлээд ажил хийж эхэлж байгаа нь сайшаалтай. Цаашдаа хөтөлбөрийн хүрээнд хийх ажлын багцад гадаадад оршин суугаа монгол гэр бүлийн байдал, тэдний нүүдэл, суудлын эргэлтэнд орох магадлал, Монгол Улсынхаа хөгжилд оруулах бодит хувь нэмэр зэргийг нарийвчлан судалж, нэгдсэн мэдээллийн сан бүрдүүлэх, төрөөс баримтлах нийгмийн бодлогод тусгах шаардлага тулгарч байна.

⁵ www.MGLCZ.com, 2010.05.15

ТАВЛУГААР БҮЛЭГ

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН МОНГОЛ ДАХЬ ГЭР БҮЛИЙН
ГИШҮҮДИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, ОРОН СУУЦНЫ НӨХЦӨЛ

Гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийг интернетээр тоолох асуулга (Маягт ХАОСТ-1.2) –д тэдний Монгол дахь гэр бүл, тэдгээрийн орон сууцтай холбоотой ямар нэг мэдээлэл тусгагдаагүй талаар өмнө дурдсан. Тиймээс гадаадад оршин суугаа иргэдийн Монгол дахь ар гэрийнхнээс (Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын асуулгын маягт ХАОСТ-1 –ээр) нь асууж цуглуулсан мэдээллийг үндэслэн өрхийн гишүүдийн эдийн засгийн идэвх, орон сууцны нөхцөл байдлыг гадаадад гэр бүлийн гишүүн амьдардаггүй өрхийнхтэй харьцуулан үнэлэлт дүгнэлт өгөхийг зорьсон болно.

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА АМ БҮЛИЙН ГИШҮҮНТЭЙ ӨРХИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын асуулга, Маягт ХАОСТ-1-ийн мэдээллээр 40.4 мянган өрхийн 62.9 мянган иргэн гадаадад 6 сар, түүнээс дээш хугацаагаар сууж байгаа дүн гарчээ (Хүснэгт 5.1).

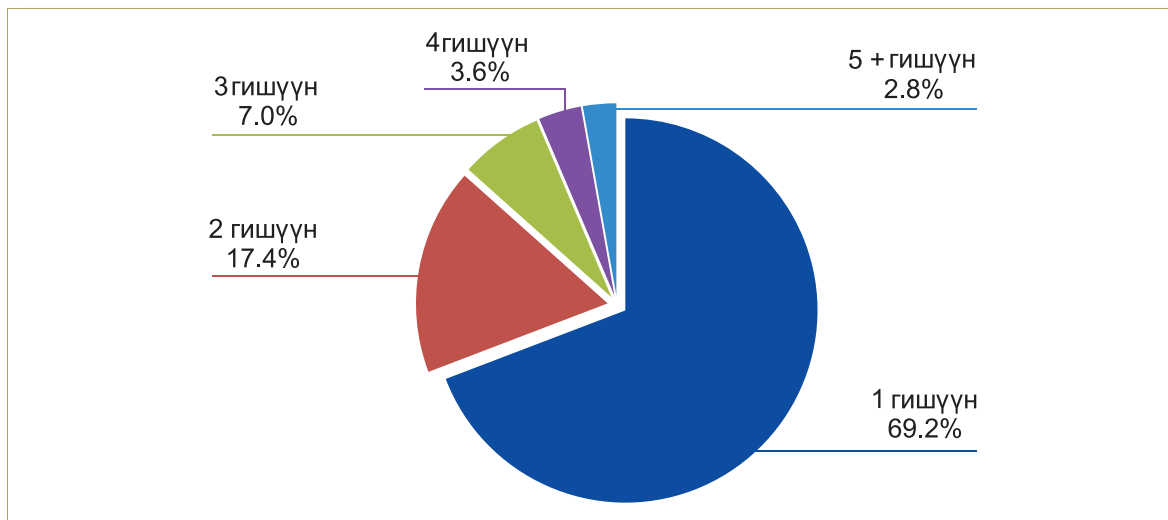
ХҮСНЭГТ 5.1. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ТОО, ӨРХИЙН АМ БҮЛИЙН ТООГООР, 2010

Өрхийн ам бүлийн тоо	Гадаадад суугаа хүнтэй өрхийн тоо	Гадаадад суугаа өрхийн гишүүдийн тоо										Өрхийн нийт гишүүдээс гадаадад байгаа хүний тоо
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+	
БҮГД	40 388	27941	7038	2 833	1 474	605	280	88	60	25	37	62 870
1	3 290	2 028	641	326	178	65	30	13	5	3	1	5 673
2	8 548	5 885	1 501	603	302	141	69	15	13	7	12	13 431
3	10 067	7 325	1 600	616	305	125	52	19	19	2	4	14 877
4	7 858	5 590	1 323	470	278	113	52	14	7	3	8	11 907
5	4 948	3 410	853	367	180	72	33	14	4	7	8	7 779
6	2 998	1 979	586	234	116	44	22	8	7	1	1	4 803
7	1 398	935	268	94	63	22	7	2	4	1	2	2 232
8+	1281	793	268	124	52	23	15	3	1	1	1	2168

Гадаадад 6 сар, түүнээс дээш хугацаагаар оршин сууж буй хүнтэй өрхийн 76.1 хувь буюу 30.7 мянга нь Улаанбаатар хотынх байна.

Гадаадад оршин сууж буй өрхийн гишүүний тоогоор нь авч үзвэл нийт өрхийн 69.2 хувь буюу 27.9 мянган өрхөөс нэг хүн, 17.4 хувь буюу 7.0 мянган өрхөөс хоёр хүн, 7.0 хувь буюу 2.8 мянган өрхөөс гурван хүн, 3.6 хувь буюу 1.5 мянган өрхөөс дөрвөн хүн, 2.8 хувь буюу 0.6 мянган өрхөөс таваас дээш хүн нь гадаадад сууж байна (Зураг 5.1).

ЗУРАГ 5.1. ГАДААДАД СУУГАА ХҮНТЭЙ ӨРХИЙН БҮТЭЦ, ГАДААДАД БҮЙ ХҮНИЙ ТООГООР, ХУВИАР, 2010

Гадаадад 6 сар, түүнээс дээш хугацаагаар суудаг хүнтэй дөрвөн өрхийн нэг нь гурван ам бүлтэй, таван өрхийн нэг нь дөрвөн ам бүлтэй, арван өрхийн нэг нь нэг ам бүлтэй байна.

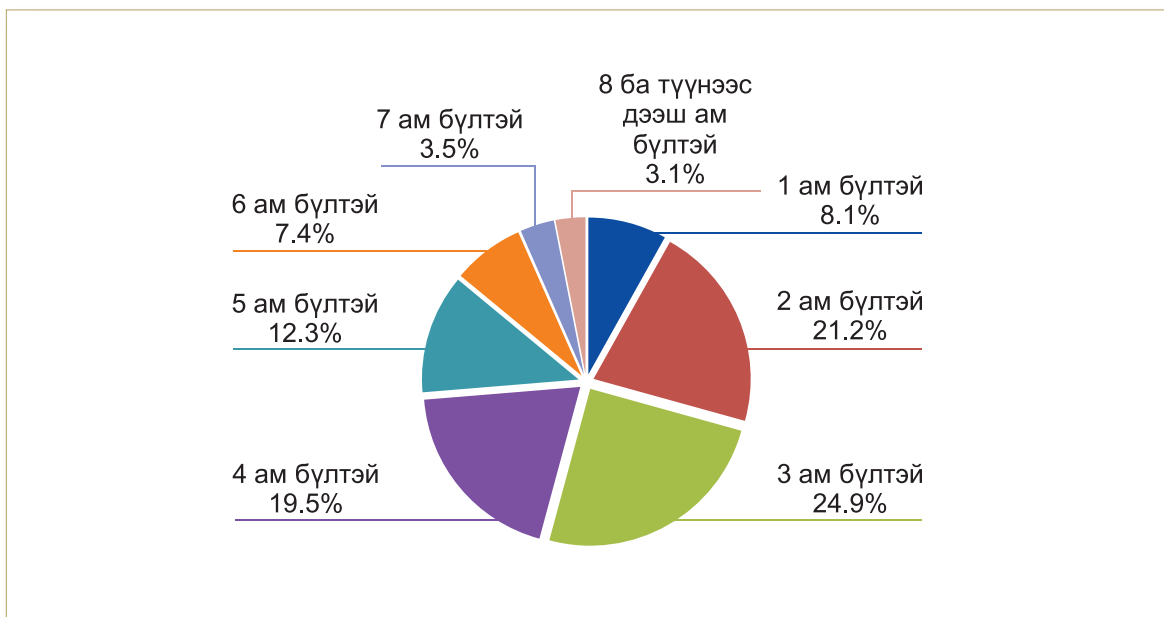
Монгол Улсын нийт өрхийн 6 орчим хувь нь гадаадад 6 сар, түүнээс дээш хугацаагаар ажиллаж, амьдарч буй гишүүнтэй бөгөөд ам бүлийн тоогоор нь авч үзвэл нэг, дөрөв, таван ам бүлтэй өрх улсын дунджаас бага буюу 4.3-4.8 хувийг, гурав, зургаан ам бүлтэй өрх улсын дунджид, хоёр болон долоон ам бүлтэй өрх 7.5 хувийг эзэлж байна. Харин наймаас дээш ам бүлтэй арван өрхийн нэг нь гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй дүн гарчээ (Хүснэгт 5.2).

ХҮСНЭГТ 5.2. ӨРХИЙН ТОО, ӨРХИЙН АМ БҮЛИЙН ТООГООР, 2010

Өрхийн ам бүлийн тоо	Нийт өрхийн тоо	Гадаадад суугаа хүнтэй өрхийн нийт өрхөд эзлэх хувь	Дүнд эзлэх хувь	
			Нийт өрх	Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрх
БҮГД	713 780	5.6	100.0	100.0
1	75 917	4.3	10.6	8.1
2	114 642	7.5	16.1	21.2
3	165 873	6.1	23.2	24.9
4	171 733	4.6	24.1	19.5
5	103 933	4.8	14.6	12.3
6	50 085	6.0	7.0	7.4
7	18 601	7.5	2.6	3.5
8 +	12 996	9.9	1.8	3.1

Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй дөрвөн өрхийн нэг нь гурван ам бүлтэй, таван өрхийн хоёр нь хоёр болон дөрвөн ам бүлтэй байна. Харин гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй нийт өрхийн 8.1 хувийг нэг ам бүлтэй, 12.3 хувийг таван ам бүлтэй, 7.4 хувийг зургаан ам бүлтэй, 3.5 хувийг долоон ам бүлтэй, 3.1 хувийг найм ба түүнээс дээш ам бүлтэй өрх эзэлж байна (Зураг 9). Монгол Улсын нийт өрхийн 21.5 хувь нь эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрх байдаг. Гэтэл гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн 33.3 хувь нь эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрх байгаа нь улсын дунджаас 11.8 пунктээр илүү юм.

ЗУРАГ 5.2. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ГИШҮҮНТЭЙ ӨРХИЙН АМ БҮЛИЙН БҮТЭЦ, ХУВИАР, 2010

Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн 92.9 хувь буюу 37.5 мянга нь хотод, 7.1 хувь буюу 2.9 мянга нь хөдөө амьдарч байна.

ХҮСНЭГТ 5.3. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ӨРХИЙН ГИШҮҮДИЙН БҮТЭЦ, МОНГОЛ ДАХЬ ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧИЙН ХАМААРАЛ, ХУВИАР, 2010

Өрхийн ам бүлийн тоо	Гадаадад суугаа гишүүдийн дүн	Өрхийн тэргүүлэгчийн хамаарлаар								
		Эхнэр, нөхөр	Хүү, охин	Эцэг, эх	Ах, эгч, дүү	Хадам, эцэг, эх	Хүргэн, бэр	Өвөг, эцэг, эмэг	Ач, Зээ	Бусад
БҮГД	100.0	6.7	53.0	2.1	10.2	0.4	6.5	0.1	11.3	9.8
1	100.0	8.2	48.7	5.6	12.0	0.1	4.8	0.1	13.4	7.0
2	100.0	8.9	55.9	2.2	7.9	0.2	5.4	0.0	14.0	5.5
3	100.0	9.6	55.9	1.9	8.5	0.5	5.5	0.0	10.1	7.9
4	100.0	5.6	52.5	1.9	10.9	0.5	6.6	0.1	9.9	11.9
5	100.0	3.3	50.1	1.2	12.5	0.5	7.8	0.0	9.7	14.9
6	100.0	2.7	49.6	1.2	13.2	0.7	8.7	0.0	10.8	13.1
7	100.0	2.3	52.3	0.8	11.4	0.4	9.7	0.0	10.5	12.5
8 +	100.0	1.4	47.0	0.5	11.8	0.4	11.4	0.0	12.1	15.4

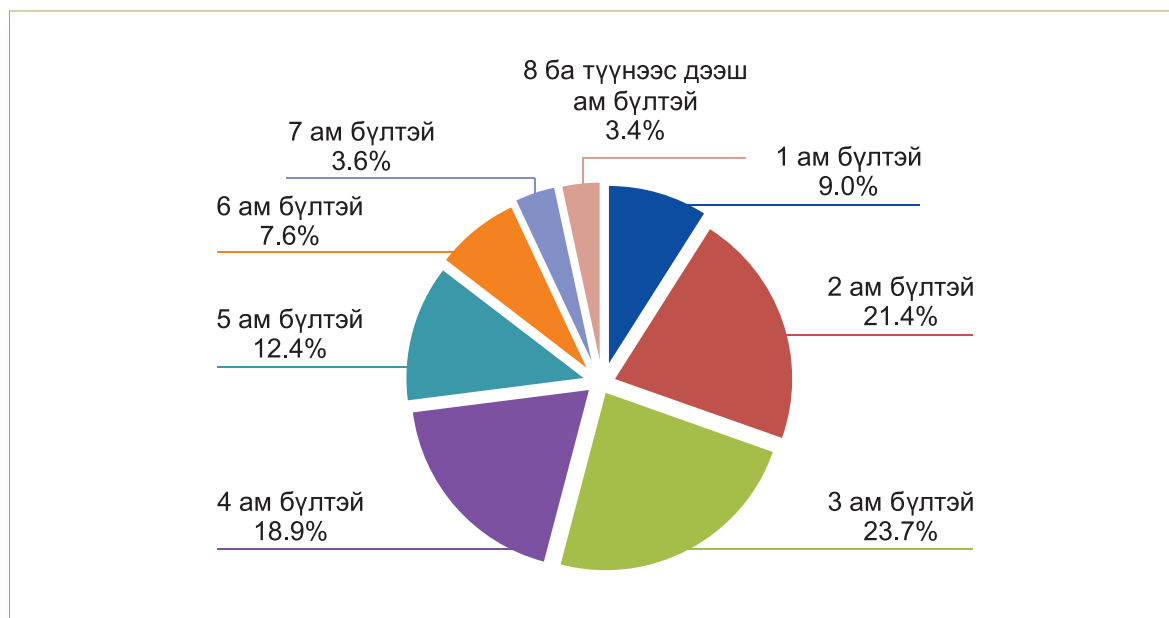
Гадаадад оршин суугаа өрхийн гишүүдийг Монголд байгаа өрхийн тэргүүлэгчийн хамаарлаар нь авч үзвэл гадаадад амьдрагч нийт хүний 53.0 хувь буюу 33.3 мянга нь хүү, охин, 11.3 хувь буюу 7.1 мянга нь ач, зээ, 10.2 хувь буюу 6.4 мянга нь ах, эгч, дүү, 6.7 хувь буюу 4.2 мянга нь эхнэр, нөхөр, 6.5 хувь буюу 4.1 мянга нь хүргэн, бэр байна.

Хот, хөдөөгөөр бол хотын өрхөөс гадаадад амьдарч гишүүдийн өрхийн тэргүүлэгчийн хамаарал нь улсын дундажтай ойролцоо байхад харин хөдөөний өрхөөс гадаадад амьдарч буй арван хүн тутмын нэг нь хүү, охин нь байна.

Гадаадад 6, түүнээс дээш сарын хугацаагаар суугаа гишүүдийн 23.7 хувь нь гурван ам

бүлтэй, 21.4 хувь нь хоёр ам бүлтэй, 18.9 хувь нь дөрвөн ам бүлтэй, 12.4 хувь нь таван ам бүлтэй өрхөд тус тус амьдарч байсан байна (Зураг 5.3).

ЗУРАГ 5.3. ГАДААДАД СУУГАА ХҮНИЙ МОНГОЛ ДАХЬ ӨРХИЙН АМ БҮЛИЙН БҮТЭЦ, ХУВИАР, 2010

1-3 ам бүлтэй өрхөөс суралцахаар гадаад явсан хувь олон ам бүлтэй өрхийнхөөс илүү байхад, олон ам бүлтэй өрхийн хөдөлмөрийн гэрээгээр болон хувиараа ажиллах зорилгоор явсан хүний эзлэх хувь харьцангуй өндөр байна. Харин албан томилолт болон эмчлүүлэхээр явсан хүний эзлэх хувь бүх өрхөд ойролцоо байна /Хүснэгт 5.5/.

ХҮСНЭГТ 5.4. ГАДААДАД СУУГАА ӨРХИЙН ГИШҮҮДИЙН ТОО, ГАДААД ЯВСАН ЗОРИЛГО, АМ БҮЛИЙН ТООГООР, ХУВИАР, 2010

Өрхийн ам бүлийн тоо	Гадаадад суугаа өрхийн гишүүдийн дүн	Гадаад явсан зорилго						
		Суралцах	Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах	Хувиараа ажиллах	Албан томилолтоор ажиллах	Эмчлүүлэх	Бусад	
БҮГД	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1	9.0	8.9	6.8	9.0	13.1	15.0	11.8	
2	21.4	22.9	19.2	20.2	24.6	19.7	22.5	
3	23.7	26.1	24.0	21.9	21.5	20.4	20.9	
4	18.9	18.7	19.4	19.1	17.8	17.3	18.8	
5	12.4	11.9	13.1	12.9	10.6	10.0	12.0	
6	7.6	6.2	8.8	8.7	5.8	9.7	7.6	
7	3.6	3.0	4.1	4.2	3.0	4.4	3.0	
8 +	3.4	2.3	4.8	4.0	3.5	3.5	3.4	

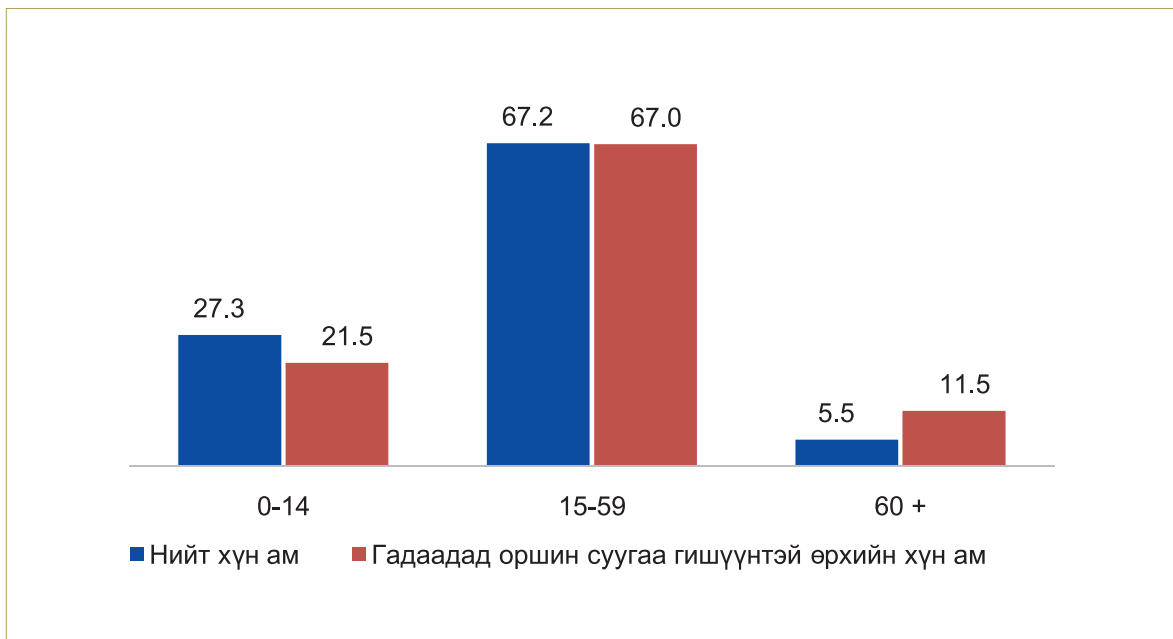
Эрэгтэй тэргүүнтэй өрхөөс суралцахаар явсан хүний нийт дүнд эзлэх хувь 38.7 байгаа нь эмэгтэй тэргүүнтэй өрхтэй харьцуулахад 9.3 пунктээр илүү байна. Харин эмэгтэй тэргүүнтэй өрхөөс хөдөлмөрийн гэрээгээр болон хувиараа ажиллахаар явсан хүний нийт

дүнд эзлэх хувь нь эрэгтэй тэргүүнтэй өрхийнхөөс харьцангуй өндөр буюу 24.8-28.9 (эрэгтэй тэргүүнтэй өрхийнх 18.4-25.2) хувьтай байна.

Гадаадад 6 сар, түүнээс дээш хугацаагаар оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн нийт хүн амын 21.5 хувь буюу 31.4 мянга нь 0-14 насны хүүхэд, 67.0 хувь буюу 97.8 мянга нь 15-59 насны хүн ам, 11.5 хувь буюу 16.8 мянга нь 60 ба түүнээс дээш насны хүмүүс байна.

Хүн ам, орон сууцны 2010 оны улсын тооллогын дүнгээр гарсан Монгол Улсын нийт хүн ам болон гадаадад 6 сараас дээш хугацаагаар оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн хүн амын насны бүтцийг Зураг 5.4-д харуулав.

ЗУРАГ 5.4. ХҮН АМЫН НАСНЫ БҮТЭЦ, ХУВИАР, 2010

Энэ зургаас харахад гадаадад өрхийн хэн нэг нь суудаг өрхөд хөдөлмөрийн насны буюу 15-59 насны хүн амын эзлэх хувь улсын дундажтэй ижил байхад, 0-14 насны хүүхдийнх 21.5 хувь байж, улсын дунджаас 5.8 пунктээр бага, харин тэтгэврийн насны буюу 60, түүнээс дээш насны хүний эзлэх хувь улсын дунджаас 6 пунктээр илүү байна.

ГАДААДАД АМЬДАРЧ БАЙГАА ХҮНТЭЙ ӨРХИЙН ГИШҮҮДИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ

Үндэсний тооцооны системийн хүрээнд тухайн цаг хугацаанд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж, үйлчилгээ үзүүлж байгаа ажиллагч, ажиллахад бэлэн байгаа ажилгүй иргэнийг эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд хамруулдаг⁶. Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амыг байнгын болон тухайн үеийн идэвхтэй хүн ам гэж хоёр ангилдаг. Тооллогоор тухайн үеийн эдийн засгийн идэвхээр тодорхойлж гаргасан байна.

6 “Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал”, УСХ-ны дарга, НХХ-ийн сайдын хамтарсан тушаал, 2009 он

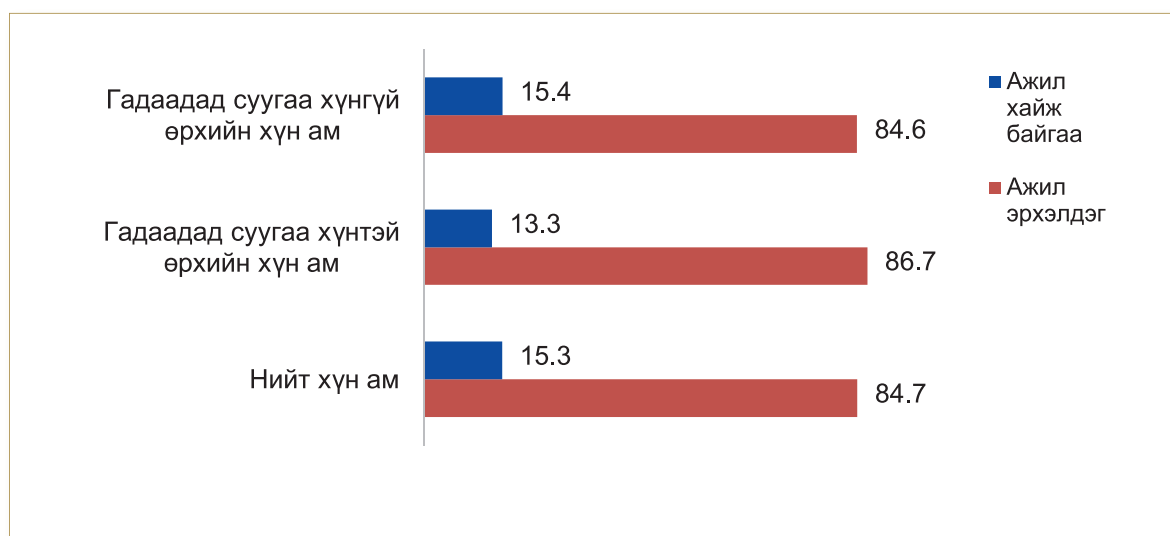
ХҮСНЭГТ 5.5. 15, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮН АМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХ, 2010

	Нийт хүн ам	Гадаадад суугаа хүнтэй өрхийн хүн ам
15, түүнээс дээш насны хүн ам	100.0	100.0
Үүнээс:		
Эдийн засгийн идэвхтэй хүн ам - Бүгд	56.4	47.9
Ажил эрхэлдэг	47.8	41.5
Ажил хайж байгаа	8.6	6.4
Эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам - Бүгд	43.6	52.1
Сургуульд сурдаг	15.8	17.0
Тэтгэвэрт	10.1	18.9
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй	2.9	2.9
Гэрийн ажилтай	5.6	5.0
Тохирох ажил олдохгүй байгаа	6.4	5.3
Ажиллах сонирхолгүй	0.2	0.2
Бусад	2.6	2.8

Эдийн засгийн идэвхтэй хүн амд сүүлийн 7 хоногт ажил эрхэлж байсан болон эсвэл тогтмол ажил эрхэлдэггүй боловч тооллогын товын өмнөх 7 хоногт ядаж нэг өдөр цалин, орлоготой ажил эрхэлсэн болон ажил эрхлээгүй, ажил идэвхтэй хайж байгаа хүмүүсийг хамруулсан. Харин сүүлийн 7 хоногт сургуульд суралцаж байгаа, гэрийн ажилтай, тэтгэвэр тогтоолгосон болон өндөр настай, хөгжлийн бэрхшээлтэй зэрэг шалтгаанаар тухайн хугацаанд ажиллагч болон ажилгүй иргэдийн алинд ч хамаарахгүй хүнийг эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам⁷ гэж үзнэ.

Гадаадад 6 сар, түүнээс дээш хугацаагаар сууж буй гишүүнтэй өрхийн нийт хүн амын 78.5 хувь нь 15, түүнээс дээш насны хүмүүс байна. Эдгээр хүмүүсийн 47.9 хувь нь эдийн засгийн идэвхтэй, 52.1 хувь нь эдийн засгийн идэвхгүй хүн байна.

ЗУРАГ 5.5. 15, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХТЭЙ ХҮН АМ, ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ГИШҮҮНТЭЙ ЭСЭХ, ХУВИАР, 2010 ОН

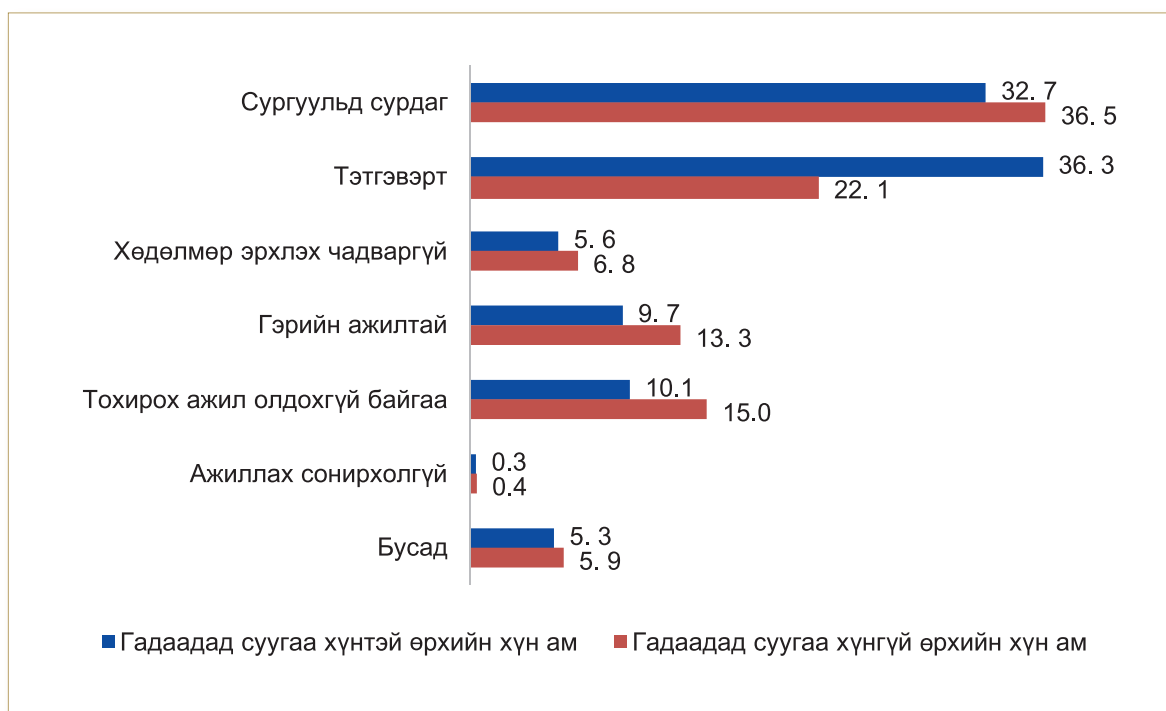
7 "Хөдөлмөр эрхлэлт, ажиллах хүчний статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлал", УСХ-ны дарга, НХХ-ийн сайдын хамтарсан тушаал, 2009 он

Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн 15, түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 86.7 хувь нь ажил эрхэлж, 13.3 хувь нь ажил хайж байна. 15, түүнээс дээш насны нийт хүн ам болон гадаадад оршин суугаа хүнгүй өрхөөс ажил эрхэлж буй хүн нь 2 пунктээр илүү, харин ажил хайж байгаа нь 2 пунктээр бага байна. Ер нь нийт хүн ам болон гадаадад өрхийн гишүүн нь амьдардаггүй өрхийн бүтцийн үзүүлэлт ойролцоо гарч байгаа тул цаашид зөвхөн гадаадад хэн нэг нь амьдардаггүй өрхийн гишүүдтэй харьцуулж харуулах болно.

Гадаадад суугаа хүнтэй өрхийн 15, түүнээс дээш насны эдийн засгийн идэвхгүй нийт хүн амын 32.7 хувь нь суралцаж, 36.3 хувь нь тэтгэвэрт, 9.7 хувь нь гэрийн ажилтай, 5.6 хувь хөгжлийн бэрхшээлтэй хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй, 10.1 хувь нь тохирох ажил олдохгүй, 0.3 хувь нь ажиллах сонирхолгүйгээс ажил эрхлээгүй хүмүүс байна.

Гадаадад суугаа хүнтэй өрхийн 15, түүнээс дээш насны нийт хүн амд эзлэх эдийн засгийн идэвхгүй хүн амын хувь нь улсын дунджаас (улсын дундаж 43.6 хувь) харьцангуй өндөр байгаад тухайн өрхийн нийт хүн амд 60 ба түүнээс дээш насны хүн ам буюу тэтгэвэрт байгаа хүний эзлэх хувь өндөр байгаатай холбоотой.

ЗУРАГ 5.6. 15, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ИДЭВХГҮЙ ХҮН АМ,
ШАЛТГААН, ХУВИАР, 2010 ОН

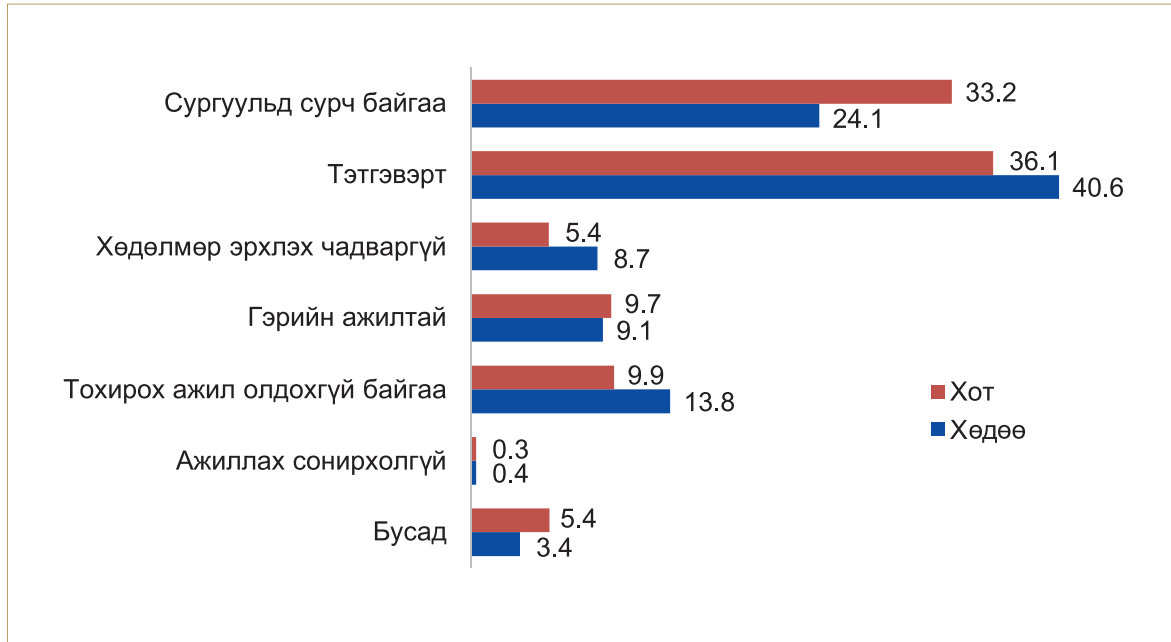

Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн ам бүлээс ажил эрхлэхгүй байгаа шалтгааныг гадаадад оршин суугаа гишүүнгүй өрхийн ам бүлийнхтэй харьцуулж үзэхэд (Зураг 5.6) гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрхөд тэтгэвэрт байгаа хүмүүсийн эзлэх хувь харьцангуй өндөр (36.3 хувь байгаа буюу 14.2 пунктээр илүү), харин бусад шалтгааны эзлэх хувь гадаадад оршин суугаа гишүүнгүй өрхөөс 0.1-4.9 пунктээр бага байна.

Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн 15, түүнээс дээш насны хүмүүсийн ажил эрхлэхгүй байгаа шалтгааныг хот, хөдөөгөөр (Зураг 5.7) авч үзвэл хотын өрхийн сургуульд суралцаж байгаа, гэрийн ажилтай болон бусад шалтгаантай хүний нийт хүнд эзлэх хувь хөдөөгийнхөөс 0.6-9.1 пунктээр илүү байхад тэтгэвэрт, хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй, эсвэл

ажиллах сонирхолгүй шалтгаантай хүний эзлэх хувь хотод хөдөөнийхөөс 0.1-4.5 пунктээр бага байна. Хөдөөд тохирох ажил олдохгүй шалтгаанаар ажил эрхлээгүй хүмүүс 13.8 хувийг эзэлж байгаа нь хотынхоос 3.9 пунктээр илүү байна.

ЗУРАГ 5.7. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ГИШҮҮНТЭЙ ӨРХИЙН 15, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ АЖИЛ ЭРХЛЭХГҮЙ БАЙГАА ХҮМҮҮС, ШАЛТГААН, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010 ОН

Гадаадад амьдарч буй ам бүлийн гишүүнтэй эрэгтэй тэргүүнтэй өрхийн 15, түүнээс дээш насны хүн амын 49.6 хувь нь эдийн засгийн идэвхтэй, 50.4 хувь нь эдийн засгийн идэвхгүй байхад эмэгтэй тэргүүнтэй өрхийн 43.7 хувь нь эдийн засгийн идэвхтэй, 56.3 хувь нь эдийн засгийн идэвхгүй хүн ам байна.

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ГИШҮҮНТЭЙ ӨРХИЙН ОРОН СУУЦНЫ ХАНГАМЖ

Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй нийт өрхийн 12.0 хувь гэрт, 87.5 хувь байшинд, 0.5 хувь зориулалтын бус сууцанд амьдарч байна (Хүснэгт 5.7).

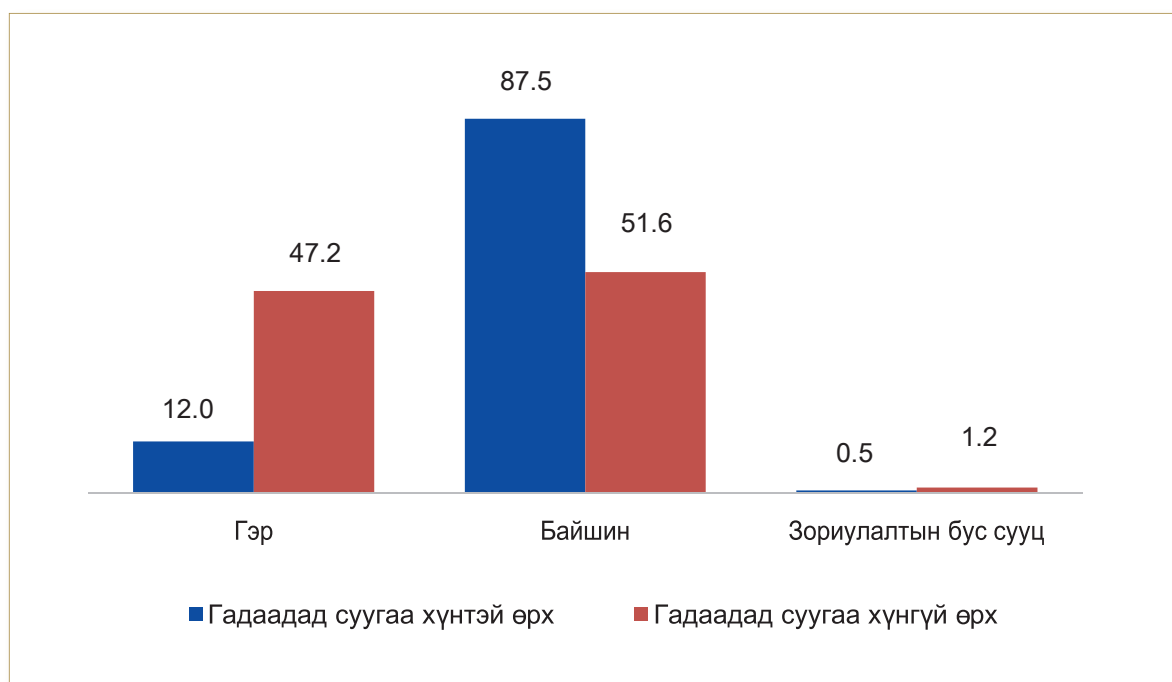
Монгол Улсын нийт өрхийн 45.2 хувь нь гэрт, 53.6 хувь нь байшинд амьдарч буй дүнтэй харьцуулахад үзэхэд гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн гэрт амьдардаг өрхийн нийт дүнд эзлэх хувь нь улсын дүнгээс харьцангуй бага, харин байшинд амьдардаг өрхийн эзлэх хувь улсын дүнгээс харьцангуй өндөр буюу 33.9 пунктээр илүү байна. Өөрөөр хэлбэл, гадаадад хэн нэг гишүүн нь амьдардаг өрхийн дийлэнх нь байшинд амьдарч байна.

ХҮСНЭГТ 5.6. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ГИШҮҮНТЭЙ ӨРХИЙН ТОО, СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, ХОТ, ХӨДӨӨ, ХУВИАР, 2010

Сууцны төрөл	Бүгд		Хот		Хөдөө	
	Өрхийн тоо	Дүнд эзлэх хувь	Өрхийн тоо	Дүнд эзлэх хувь	Өрхийн тоо	Дүнд эзлэх хувь
БҮГД	40 388	100.0	37 491	100.0	2 897	100.0
Гэр	4 843	12.0	3 863	10.3	980	33.8
Байшин	35 323	87.5	33 431	89.2	1 892	65.3
Зориулалтын бус сууц	222	0.5	197	0.5	25	0.9

Гадаадад суугаа хүнтэй хотын арван өрхийн нэг нь гэрт, ес нь байшинд амьдарч байхад хөдөөгийн арван өрхийн гурав нь гэрт, зургаа нь байшинд, нэг нь зориулалтын бус сууцанд амьдарч байна.

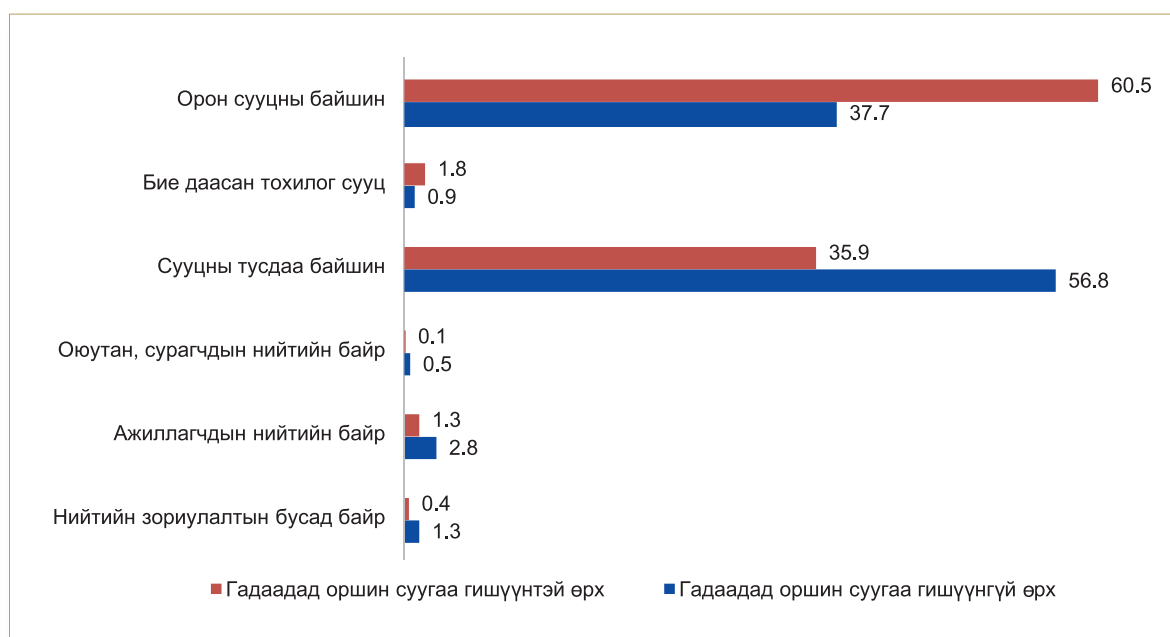
ЗУРАГ 5.8. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ГИШҮҮНТЭЙ БОЛОН ГИШҮҮНГҮЙ ӨРХ, ӨРХИЙН СУУЦНЫ ТӨРӨЛ, ХУВИАР, 2010 ОН

Гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй өрхийн сууцны төрлийг гадаадад оршин суугаа гишүүнгүй өрхтэй харьцуулахад байшинд амьдардаг өрхийн эзлэх хувь харьцангуй өндөр харагдаж байна. Ер нь гадаадад амьдарч байгаа өрхийн гишүүдийн бараг хоёр хүний нэг нь хөдөлмөрийн гэрээгээр болон хувиараа ажиллах зорилгоор гадаад явсан болохоор эдгээр хүмүүс өрхийн орон сууцны нөхцөл байдлаа дээшлүүлсэн байх магадлалтай гэж үзэхээр байна.

Өрхийн амьдарч буй байшингийн сууцны зориулалтаар нь авч үзэхэд гадаадад оршин суугаа гишүүнтэй арван өрхийн зургаа нь орон сууцны байшинд, дөрөв нь сууцны тусдаа байшинд амьдарч байна. Харин бусад сууцны зориулалтын байранд нийт өрхийн дөнгөж 3.6 хувь нь амьдарч байна (Зураг 5.9).

ЗУРАГ 5.9. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ГИШҮҮНТЭЙ БОЛОН ГИШҮҮНГҮЙ ӨРХ, БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ, ХУВИАР, 2010

Гадаадад 6 сар, түүнээс дээш хугацаагаар оршин суугаа гишүүнтэй болон гишүүнгүй өрхийн амьдарч буй байшингийн зориулалтыг нийт дүнд эзлэх хувиар нь харьцуулахад орон сууцны байшин болон бие даасан тохилог сууцанд гадаадад ажиллаж, сурч, амьдарч буй ам бүлтэй өрхийн эзлэх хувь гадаадад хэн нэг хүн нь амьдардаггүй өрхийнхөөс харьцангуй өндөр байна. Тухайлбал, бие даасан тохилог сууцанд амьдардаг гадаадад оршин суугаа ам бүлтэй өрхийн эзлэх хувь гадаадад оршин суугаа хүнгүй өрхөөс 2 дахин их, харин орон сууцны байшинд амьдардаг өрхийн эзлэх хувь 22.8 пунктээр илүү байна. Ийнхүү амьдарч буй байшингийн зориулалтаас үзэхэд гадаадад 6 сар, түүнээс дээш хугацаагаар амьдарч байгаа ам бүлтэй өрхийн орон сууцны нөхцөл нь гадаадад суугаа хүнгүй өрхөөс сайн байна гэж хэлж болохоор байна. Өөрөөр хэлбэл, гадаадад оршин суугаа ам бүлийн ихэнх нь ажиллахаар явсан нь өрхийнхөө орон сууцны нөхцөлийг сайжруулах зорилготой байсан байна гэж дүгнэж болохоор байна.

ГАДААДАД АМЬДАРЧ БАЙГАА ИРГЭДИЙН НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТАЛААРХ ХУРААНГУЙ, САНАЛ, ЗӨВЛӨМЖ

ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТАЛААРХ ХУРААНГУЙ

Монгол Улсын нэр хүнд олон улсын хэмжээнд өсч, гадаад харилцаанд таатай, найрсаг орчин бүрдэхийн хэрээр монголчууд гадаад оронд зорчих, оршин суух, ажил хөдөлмөр эрхлэх, сурч боловсрох өргөн боломжийг олж, олон мянган хүн гадаад оронд түр болон удаан хугацаагаар аж төрж байна. Манай улс анх удаагаа гадаадад суугаа иргэдээ интернэтээр болон ар гэрийнхнээс нь асууж лавлах, гадаадад суугаа дипломат төлөөлөгчийн газарт ирүүлж, маягт нөхүүлэх замаар тооллоо. Тооллогын дүнгээс үзвэл Монгол Улсын 107140 иргэн 6 сараас дээш хугацаагаар гадаад оронд ажиллаж, сурч, амьдарч байна. Энэ нь Монголын нийт хүн амын 4 хувь болно. Гадаадад тоологдсон иргэдийн 50.0 мянга нь эрэгтэйчүүд, 57.2 мянга нь эмэгтэйчүүд ба тэдний 53.4 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байна. Хүйсийн харьцаагаар авч үзвэл гадаадад амьдрагчдын нас ахих тутам эрэгтэйчүүдийн тоо багасч байна. Гадаадад суугаа иргэдийн 82.5 хувийг ид ажиллах, сурч боловсрох 15-44 насныхан эзэлж байна. Харин 45-64 насныхан 6.6 хувь, 0-14 насны хүүхэд багачууд 10.6 хувийг эзэлж байна.

Гадаадад очсон зорилгоор нь үзвэл 37.0 хувь нь суралцах, 41.3 хувь нь хөдөлмөр эрхлэх, 0.7 хувь нь эмчлүүлэх, 21.0 хувь нь бусад зорилгоор явжээ. Тэгэхдээ АНУ, БНСУ, БНХАУ-д суралцахаар, БНСУ, БНЧУ-д хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллахаар, БНСУ, АНУ-д хувиараа ажиллахаар явж удаан хугацаагаар суурьшин ажиллаж амьдарч байна. Энэ нь Монгол Улс, гадаадын улс орны хооронд байгуулсан гэрээ хэлцэл, гадаад орнуудын сурах, ажиллах нөхцөл боломжоос шалтгаалж байна. Гадаадад оршин суугаа иргэдийн ихэнх нь нийслэл Улаанбаатар хот болон мэдээлэл, харилцаа сайн хөгжсөн аймаг, орон нутгаас явсан байна. Тухайлбал: 80 хувь нь Улаанбаатараас, 7 хувь нь Дархан-Уул, Орхон, 2.6 хувь нь Баян-Өлгий аймгаас явсны гадна Сэлэнгэ, Төв аймгаас явсан хүний тоо харьцангуй өндөр хувь эзэлж байна. БНСУ, АНУ, БНЧУ, БНХАУ, Япон, ОХУ-д монголчууд олноор ажиллаж амьдарч байна. Эдгээр улсад гадаадад оршин суугаа Монгол Улсын иргэдийн 66.8 хувь нь ажиллаж, сурч, амьдарч байна. Гадаадад буй иргэдийг оршин суугаа тивээр нь авч үзвэл 20 орчим хувь нь АНУ тивд, 47.5 хувь нь зүүн Ази, Номхон далайн бүс нутагт, 31.3 хувь нь Европд зорчсон бол зүүн бүсээс өмнөд Ази, Европд, баруун бүсээс зүүн Ази, Номхон далайн бүс нутагт явсан хүмүүс харьцангуй олон байна.

Гадаадад суугаа иргэдийн 87.7 хувь нь Халхчууд, 1.5 хувь нь Казахууд, 1.9 хувь нь Буриадууд байна. Гадаадад монголын бүх угсаатны төлөөлөл амьдарч байна

Боловсролын байдлыг авч үзвэл гадаадад суугаа 10 ба түүнээс дээш настай иргэдийн 38.4 хувь нь бүрэн дунд боловсролтой, 34.6 хувь нь бакалаврын боловсролтой, 11.7 хувь нь магистр, докторын зэрэг хамгаалсан хүн байна. Гадаадад оршин суугчдын 70 гаруй хувийг бүрэн дундаас дээш боловсролтой хүмүүс эзэлж байгаа нь Монголын оюунлаг, боловсролтой иргэдийн нилээд хувь нь гадаадад ажиллаж, амьдарч байна гэсэн үг юм.

Гадаадад суугаа иргэдийн 37.9 хувь нь гэр бүл болж баталгаажуулсан байна. Харин 46.6 хувь нь огт гэр бүл болоогүй байгаа нь анхаарал татсан асуудал юм. Ид амьдрал зохиож, гэр бүл төлөвлөх 25-34 насныхны 37.9 хувь нь огт гэр бүл болоогүй байгаа нь харьцангуй өндөр үзүүлэлт юм. Гэхдээ энэ нь залуучуудын гэр бүл болох нас хойшилж байгаа нийтлэг жишигтэй холбоотой байж болох юм. Харин. 35-54 насныханд гэр бүлээ тусгаарласан, цуцалсан хүний хувийн жин харьцангуй өндөр байгаа нь гэр бүлийн нэг хүн гадаад явахад гэр бүл тогтворгүй байдалд орж байна гэсэн дүгнэлт хийхэд хүргэж байна.

Гадаадад суугаа Монгол Улсын иргэдийн 58.6 хувь нь ямар нэгэн байдлаар хөдөлмөр эрхэлж байгаа дүн тооллогоор гарлаа. БНСУ, БНЧУ, АНУ-д иргэд ихэвчлэн боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт ажиллаж байна. Эдгээр улсад байгууллагын гишүүнчлэлтэй

холбоотой болон компьютерийн, хувь хүн, өрхийн хэрэглээний барааны засвар үйлчилгээг хамарсан “үйлчилгээний бусад салбар”-г ажиллагчид нэлээд олон байна. Барилга, боловсрол, эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалал, байр орон сууц, хоол, хүнс, агуулахын үйл ажиллагаа эрхэлдэг салбарт Монголчууд ажиллаж байна. ХАА, ан агнуур, ойн аж ахуйд ч цөөнгүй хүмүүс ажиллаж байна.

Гадаад оронд гэр бүлийн хүн нь амьдардаг нийт өрхийн 69.2 хувиас нь өрхийн нэг хүн, 17.4 хувиас нь өрхийн хоёр хүн, 7.0 хувиас нь өрхийн гурван хүн, 3.6 хувиас нь өрхийн дөрвөн хүн, 2.8 хувиас нь өрхийн 5, түүнээс дээш хүн амьдарч байна. Гадаадад сууж байгаа ам бүлтэй арван өрхийн найм нь Улаанбаатар хотын өрх, гурван өрхийн нэг нь эмэгтэй тэргүүнтэй өрх байна. Монголд суугаа өрхийн тэргүүний хамаарлаар авч үзэхэд гадаадад 6 сар, түүнээс дээш хугацаагаар сууж байгаа хоёр хүний нэг нь тухайн өрхийн тэргүүний хүүхэд нь байна.

Гадаад оронд суугаа ам бүлтэй өрхийн нийт хүн амын 21.5 хувь нь 0-14 насны хүүхэд, 67.0 хувь нь 15-59 насны хүн, 11.5 хувь нь 60, түүнээс дээш насны хүмүүс байна. Монгол Улсын нийт хүн ам болон гадаадад хэн нэг хүн нь амьдардаггүй өрхийн хүн амын насны бүтэцтэй харьцуулан авч үзэхэд гадаадад суугаа ам бүлтэй өрхөд амьдарч буй 0-14 насны хүүхдийн эзлэх хувь бага, 60, түүнээс дээш насны хүн амын эзлэх хувь харьцангуй өндөр байна. Гадаадад тухайн өрхийн хөдөлмөрийн насны залуучууд суралцаж, ажиллаж амьдарч байгаатай холбоотой байна.

Гадаадад оронд суугаа ам бүлтэй нийт өрхийн 12.0 хувь нь гэрт, 87.5 хувь нь байшинд, 0.5 хувь нь зориулалтын бус сууцанд амьдарч байна. Өрхийн сууцны төрлийг гадаадад суугаа хүнгүй өрхтэй харьцуулан үзэхэд байшинд амьдарч буй гадаадад сууж байгаа хүнтэй өрхийн эзлэх хувь харьцангуй өндөр байна. Өрхийн амьдарч буй байшингийн сууцны зориулалтаар нь авч үзвэл гадаадад суугаа өрхийн ам бүлтэй арван өрхийн зургаа нь орон сууцны байшинд, дөрөв нь сууцны тусдаа байранд амьдарч байна. Бие даасан тохилог орон сууцанд сууж буй өрхийн нийт дүнд эзлэх хувь бага ч гэсэн гадаадад оршин суугаа хүнгүй өрхийнхөөс 2 дахин өндөр байна.

Гадаадад 6 сар, түүнээс дээш хугацаагаар амьдран сууж байгаа хүнтэй өрхийн орон сууцны нөхцөл байдал гадаадад оршин суугаа хүнгүй өрхөөс сайн байгаа нь тэдгээр өрхийн дийлэнх нь байшинд тэр тусмаа орон сууцны байшинд амьдарч байгаагаар илэрч байна. Гадаадад сууж байгаа хоёр хүний нэг нь хөдөлмөрийн гэрээ болон хувиараа ажиллахаар гадагшаа явсан нь өрхийнхөө орон сууцны нөхцөлийг сайжруулах боломжийг бүрдүүлж байна.

ГАДААД ОРОНД АМЬДРАН СУУГАА МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭДЭД УЧИРДАГ ХҮНДРЭЛ, БЭРХШЭЭЛ, ШИЙДВЭРЛЭХ АРГА ЗАМ, САНАЛ, ЗӨВЛӨМЖ

Олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл, төрийн бус байгууллага, иргэдийн вэб сайт, онлайн хуудас, блог, суваг зэргийг ашиглаж өөрсдийн боломж, чадлын хэмжээнд гадаад оронд суугаа иргэдэд учирдаг хүндрэл, бэрхшээлтэй асуудал, тэдгээрийг шийдвэрлэх арга замыг судлав. Гадаадад 6 сараас дээш хугацаагаар суугаа иргэдэд хүндрэлтэй, шийдвэрлэвэл зохих асуудал цөөнгүй байдгийн нэг нь гадаад улс оронд ажиллаж, амьдарч, суралцаж буй иргэдийн талаарх бүртгэл, мэдээллийн тогтолцоо бүрдээгүйн улмаас энэ чиглэлийн албан ёсны тоо мэдээлэл өнөө хэр нь бүрэн гаргахгүй байгаа явдал юм. Гадаад харилцааны яам ЭСЯ, ДТГ-аар дамжуулан тухайн оронд Монгол Улсын иргэдийн эрх ашгийг хамгаалах, бизнес эрхлэх зэрэг чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж, холбоо, төрийн бус байгууллагын шугамаар гадаадад ажиллаж, амьдардаг иргэний тоог нэгтгэн гаргуулж байна. Тооллогын үеэр ГХЯ-наас авсан мэдээгээр гадаадад 134.8 мянган иргэн гадаадад суугаа судалгаа гарчээ. Эдгээрээс гадна төрийн бус байгууллага болон бусад вэб сайтаар “хууль бусаар 33 мянга гаруй иргэн гадаад улсад орогнодог” гэсэн баримжаа тоог мэдээлж байна. Тэд гадаадад зорчих, цагаачлах тухай хуулийн 9.5-д “Гадаадад удаан хугацаагаар болон цагаачлан суугаа Монгол Улсын иргэн өөрөө хэсвэл дипломат төлөөлөгчийн болон консулын газарт бүртгэл хийлгэж болно” гэж заасан байдаг нь тоог бодитой гаргахад бэрхшээл учруулдаг хэмээн дүгнэж байна. Гадаадад гарсан иргэний тоог бодитоор нарийвчлан гаргаж чадахгүй байгаа нь манай улсын иргэнийг хүний наймаа, хууль бус хөдөлмөр эрхлэх, гэмт халдлагын золиос болоход хөргэдэг аж. Мөн гадаадад ажиллаж, амьдарч байгаа иргэнд тохиолддог хүндрэл бэрхшээлтэй чухал асуудал бол ирээдүйн амьдралын баталгаа, нийгмийн хамгаалал юм. Энэ талаар багагүй мөнгө олж амьдралдаа тус дэм болж байгаа хүмүүс төдийлэн ярихгүй “болж, бүтэж” байгаа мэт санаж байна. Өндөр наслах, хөдөлмөрийн чадвар алдах тохиолдолд хаанаас ямар тэтгэвэр, тэтгэмж авах вэ? Одоогийн оюун ухаан хүч, авъяас чадвараа дайчлан ажиллаж байгаа орны нийгмийн даатгалын систем хамгаалах уу? Ажиллаж байгаа байгууллага, компани тэтгэвэр тэтгэмж олгох уу? гэдэг нь тодорхойгүй байна. Насаараа гадаадад ажиллаад ирэхэд эх орныхоо нийгмийн хамгааллын гадна үлдсэн, тэтгэвэр, тэтгэмж авах эрхгүй болсон байх нь тодорхой. Манай улс зөвхөн БНСУ улстай Хоёр улсын иргэд өөр өөрийн нийгмийн даатгалд хамруулах гэрээг байгуулсан. Ингэснээр БНСУ-д ажиллаж байгаа хүмүүс ирээдүйн амьдралаа баталгаатай болгох эрх зүйн орчин бий болсон юм. Тухайлбал: БНСУ-д ажиллагчдаас 2007 оноос 2011 оны 09 дүгээр сарын 16-ны хооронд нийт 13636 хүн нийгмийн даатгалд даатгуулжээ.

Нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөгчдын тоо жил бүр нэмэгдэж байсан нь Хүснэгт 6.1-аас харагдаж байна. Энэ нь тодорхой тооны хүмүүсийн нийгмийн баталгаа хангагдаж байна гэсэн үг юм.

ХҮСНЭГТ 6.1. ТЭТГЭВРИЙН ДААТГАЛД ДААТГУУЛСАН ДААТГУУЛАГЧДЫН ТОО

Үзүүлэлт	2007	2008	2009	2010	2011 оны 09 дүгээр сарын 16
Тухайн онд даатгалд хамруулсан иргэд	5490	3742	1636	1584	1184
Үүнээс тухайн онд шимтгэл төлсөн	1882	4646	3623	3389	3227

Эх сурвалж: Улсын нийгмийн даатгалын ерөнхий газар

Мөн Бүгд Найрамдах Унгар Улстай нийгмийн даатгалын гэрээ байгуулсан. Бусад оронтой гэрээгүй учир өтөл насандаа Монголдоо амьдрахаар ирэхэд тэтгэвэр, тэтгэмж авах эрх үүсэхгүй. Герман зэрэг өндөр хөгжилтэй зарим орон эх орондоо бүр мөсөн буцахад нь нийгмийн даатгалын шимтгэлийг нь буцааж өгдөг боловч даатгалд хамрагдсаныг гэрчлэхгүй, даатгалд хамрагдсанд тооцохгүй учраас тэтгэвэр, тэтгэмж авах эрх үүсэхгүй, тэд хохирох болгоно.

Гадаадад ажиллаж, амьдарч байгаа боловсрол, мэргэжил эзэмшсэн Монгол иргэдийг эх орондоо эргэн ирж ажиллах таатай орчинг бүрдүүлэх, тэднийг улс орны бүтээн байгуулалтад оролцоход дэмжлэг үзүүлэх “Зөгийн үүр” хөтөлбөрийг Засгийн газрын 2010 оны 250 дугаар тогтоолоор баталсан нь монголчуудынхаа эрх ашгийг хамгаалах, улс орныхоо хөгжилд гадаадад байгаа элэг нэгтнийхээ мэдлэг, боловсролыг дайчлах 2 талын үүрэг бүхий чухал ажлын эхлэл болон тавигдав. “Зөгийн үүр” хөтөлбөрийг Монгол Улсын Ерөнхий сайдын дэргэдэх Хилийн чанадад амьдарч буй Монгол Улсын иргэдтэй хамтран ажиллах Зөвлөл, түүний ажлын алба хариуцан хэрэгжүүлээд жил болж байна. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажиллагааг төрийн болон төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшилтэй хамтран дараах 3 чиглэлээр зохион байгуулж байна. Үүнд:

1. Хилийн чанадад байгаа Монгол Улсын иргэдийг эх орондоо ирж ажиллах, амьдрахад шаардлагатай бодит мэдээллээр хангах, таатай нөхцөл бүрдүүлэх;
2. Монгол Улсын иргэдийн боловсрол, мэргэжлийн туршлага, ур чадварын талаар төрөлжсөн мэдээллийн сан үүсгэх, судалгаа хийх, тогтмол баяжуулах;
3. Монгол Улсын эдийн засаг, нийгэм, шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх судалгаа хийхэд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх, дотоодын хөдөлмөрийн зах зээлээс нөхөгдөх боломжгүй, онц шаардлагатай ажлын байр, төсөлд ирж ажиллах тохиолдолд урамшуулал олгох зэрэг ажил эхэлж байгааг тэмдэглүүштэй.

Түүнчлэн гадаад оронд амьдарч байгаа гэр бүл, иргэний хөдөлмөрлөх нөхцөл, үйлдвэрлэлийн аюулгүй ажиллагаа, сонгох, сонгогдох эрх гээд олон асуудал байгаа нь тодорхой. Эдгээрийг шийдвэрлэх арга замын талаар зарим зөвлөмж гаргав. Үүнд:

Нэг. Монгол Улсын иргэний гадаадад шилжих хөдөлгөөний статистикийг хөгжүүлэх, гадаад оронд суугчдын бүртгэл, мэдээллийн тогтолцоог бий болгох шаардлага нэн түргүүнд гарч байна. Үүний тулд эхний ээлжинд хууль эрх зүйн орчинг бүрдүүлж, ЭСЯ, ДТГ-ууд Монгол Улсын иргэнийг заавал бүртгэж, мэдээг жил бүр ирүүлдэг болгох, гадаадад яваа иргэн өөрийн орны ЭСЯ, ДТГ-т заавал бүртгүүлдэг байхаар хуульчлах. Мөн гадаадад зорчигчдын бүртгэлийн тогтолцоог сайжруулж, хаана хэдийд, ямар зорилгоор яваад, хэзээ ирснийг бүртгэн мэдээлэх сан байгуулах нь зүйтэй.

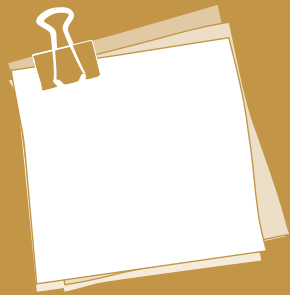
Хоёр. Гадаадад суугаа иргэнийг Монгол Улсын нийгмийн хамгаалалд хамруулах арга хэмжээг авах. Монгол Улсын иргэд олноор ажилладаг оронтой гэрээ, хэлцэл байгуулах, давхар даатгалын шимтгэл төлөх асуудлыг шийдвэрлэж, өөрийн орны нийгмийн даатгалд хамруулах ажлыг нэмэгдүүлэх шаардлагатай байна. Хэдийгээр гэрээ, хэлцэл байхгүй ч гадаадад ажиллагчдыг өөрийн орны нийгмийн даатгалд сайн дурын үндсэн дээр даатгах эрх зүйн үндэс, боломж бүрэн байна. Энэ талаар иргэний мэдлэг мэдээлэл хомс, нас залуу, хөдөлмөрийн чадвартай үедээ нийгмийн даатгалд хамрагдаж шимтгэл төлөх сонирхол бага байдгаас уг ажил хангалтгүй байгааг эрчимтэй болгох, үр бүтээлтэй ажил хийх шаардлага байгааг тэмдэглэж байна.

Гурав. Гадаадад амьдарч байгаад ирсэн гэр бүлийг суурьшуулах, тогтвортой ажиллах эрх зүй, эдийн засаг, сэтгэл санааны орчинг бий болгох талаар төрөөс анхаарч өөдрөг сайхан ажиллах, эх орныхоо хөгжилд хувь нэмрээ оруулах бололцоог бүрдүүлж өгөх талаар бодлого, төлөвлөгөө, зөвлөмж, үйлчилгээ хэрэгтэй байна.

Дөрөв. Иргэдээ гадаадад хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллуулахдаа аль болох гэр бүлээр нь явуулах бодлого барьж гэрээ, хэлцэл хийх, зарим орны виз олгох нөхцөлийг өөрчлүүлэх, гадаадад иргэн гэр бүлтэйгээ ажиллаж, суралцах боломж олгох талаар санаачлага гаргах, хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах.

Тав. Гадаадад ажиллаж байгаа зарим Монгол иргэд хүнд хортой, тухайн улсынх нь иргэн төдийлэн ажилладаггүй ажлын байранд ажиллаж буй нь нууц биш. Хөдөлмөр хамгааллын асуудал бүрэн шийдвэрлэгдээгүй нөхцөлд ажиллах, үйлдвэрлэлийн осолд өртөх тохиолдол ялангуяа БНСУ-д улсад ихээхэн тохиолдож байна. Үйлдвэрлэлийн осолд өртсөн тохиолдолд эмчилгээний зардлаас эхлээд тэтгэвэр, тэтгэмж олдохгүй байх нь цөөнгүй байна. Иймд ажиллах хүч гаргахдаа энэ асуудлыг гэрээ хэлцэлдээ тодорхой оруулж, тухайн орны болон өөрийн орны хууль эрх зүйн хүрээнд шийдвэрлэж байх.

ХАВСРАЛТ

ХҮСНЭГТ 1. ХҮН АМЫН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Тоологдсон нийт хүн ам			Гадаадад тоологдсон хүн ам		
	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	2 754 685	1 363 923	1 390 762	107 140	49 955	57 185
0-4	293 095	148 825	144 270	4 598	2 309	2 289
5-9	219 385	111 712	107 673	3 171	1 595	1 576
10-14	240 400	121 835	118 565	3 535	1 771	1 764
15-19	266 821	134 980	131 841	9 176	4 420	4 756
20-24	312 583	157 636	154 947	20 400	10 164	10 236
25-29	268 722	134 651	134 071	20 739	10 161	10 578
30-34	239 377	119 476	119 901	16 855	7 500	9 355
35-39	215 726	106 616	109 110	13 343	5 797	7 546
40-44	187 197	91 653	95 544	7 930	3 380	4 550
45-49	162 924	79 103	83 821	4 168	1 628	2 540
50-54	123 965	58 751	65 214	1 883	742	1 141
55-59	72 698	33 653	39 045	709	269	440
60-64	49 757	22 223	27 534	304	117	187
65-69	38 394	17 316	21 078	162	54	108
70+	63 641	25 493	38 148	167	48	119

ХҮСНЭГТ 2. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ТОО, ОРШИН СУУГАА УЛС, ХҮЙСЭЭР, 2010 ОН

Оршин суугаа улс	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй
БҮГД	107 140	49 955	57 185
БНСУ	29 534	16 560	12 974
АНУ	17 036	7 499	9 537
БНЧУ	7 274	3 019	4 255
БНХАУ	7 273	3 004	4 269
Япон	5 401	2 399	3 002
ОХУ	5 008	2 456	2 552
Герман	3 852	1 184	2 668
Англи	3 701	1 463	2 238
Франц	2 859	1 332	1 527
Турк	2 645	1 241	1 404
Казахстан	2 523	1 305	1 218
Унгар	1 615	562	1 053
Швейцари	1 509	455	1 054
Австри	1 346	472	874
Канад	1 259	583	676
Ирланд	1 124	486	638
Энэтхэг	1 116	763	353
Польш	999	438	561
Австрали	962	428	534
Итали	282	91	191
Бусад	9 822	4 215	5 607

ХҮСНЭГТ 3. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ОРШИН
СУУГАА УЛСААР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	БНСУ	АНУ	БНЧУ	БНХАУ	Япон	ОХУ	Герман	Англи	Франц	Турк
БҮГД	107140	29534	17036	7274	7273	5401	5008	3852	3701	2859	2645
0-4	4598	822	856	367	207	347	123	269	206	198	34
5-9	3171	337	679	319	168	233	100	192	146	168	15
10-14	3535	316	779	346	465	161	137	149	112	146	16
15-19	9176	999	1419	402	1586	321	1209	261	258	190	366
20-24	20400	4889	2498	772	2582	1167	1776	397	566	295	1123
25-29	20739	7762	2279	1423	1124	1351	462	718	698	422	479
30-34	16855	6140	2326	1315	488	937	249	703	668	520	271
35-39	13343	4349	2524	1057	257	558	233	549	540	416	181
40-44	7930	2327	1669	743	149	161	263	353	301	256	92
45-49	4168	1012	1031	351	106	94	196	156	157	134	47
50-54	1883	420	560	125	66	40	139	61	26	58	12
55-59	709	102	201	38	40	16	75	26	16	22	6
60-64	304	32	92	9	23	6	24	11	5	19	2
65-69	162	17	59	5	5	4	10	4	1	13	0
70+	167	10	64	2	7	5	12	3	1	2	1

ХҮСНЭГТ 3-Н ҮРГЭЛЖЛЭЛ

Насны бүлэг	Казахстан	Унгар	Швейцари	Австри	Канад	Ирланд	Энэтхэг	Польш	Австрали	Итали	Бусад
БҮГД	2523	1615	1509	1346	1259	1124	1116	999	962	282	9822
0-4	96	67	69	84	95	126	4	59	55	7	507
5-9	71	57	43	54	97	48	12	33	48	7	344
10-14	76	67	75	59	84	27	56	37	51	9	367
15-19	415	122	85	82	129	29	318	98	73	31	783
20-24	1075	156	195	192	124	58	473	174	118	81	1689
25-29	422	189	285	328	108	230	159	116	197	35	1952
30-34	141	212	294	172	179	285	50	62	182	37	1624
35-39	73	240	234	177	184	218	16	107	128	39	1263
40-44	43	246	135	108	140	71	10	83	73	22	685
45-49	35	130	70	59	84	28	10	95	27	9	337
50-54	19	64	16	15	22	3	4	69	5	3	156
55-59	12	36	5	6	6	0	3	37	1	0	61
60-64	11	17	0	7	5	0	0	13	3	0	25
65-69	9	4	1	2	1	1	0	8	1	2	15
70+	25	8	2	1	1	0	1	8	0	0	14

ХҮСНЭГТ 4. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ТОО, ОРШИН СУУЖ БАЙСАН АЙМАГ, НИЙСЛЭЛ, ОРШИН СУУУГАА УЛСААР, 2010 ОН

Аймаг, нийслэл	Бүгд	БНСУ	АНУ	БНЧУ	БНХАУ	Япон	ОХУ	Герман	Англи	Франц	Турк
БҮГД	107 140	29 534	17 036	7 274	7 273	5 401	5 008	3 852	3 701	2 859	2 645
Архангай	505	174	38	28	41	34	41	21	8	14	10
Баян-Өлгий	2 824	9	43	1	23	7	110	0	3	3	440
Баянхонгор	395	137	17	29	41	7	56	7	7	6	9
Булган	588	209	38	37	37	20	27	34	5	22	44
Говь-Алтай	368	196	30	22	21	11	19	7	4	7	3
Дорноговь	682	177	27	35	169	17	47	9	16	41	29
Дорнод	679	167	49	70	115	34	83	18	8	9	13
Дундговь	277	76	22	48	22	6	11	6	4	9	6
Завхан	557	279	42	22	31	19	42	7	9	2	12
Өвөрхангай	870	515	42	48	60	33	28	11	7	6	11
Өмнөговь	459	156	25	35	73	27	23	18	12	8	8
Сүхбаатар	243	64	16	22	58	5	13	9	6	7	6
Сэлэнгэ	1 780	521	151	136	129	44	236	76	41	97	75
Төв	1 330	457	113	114	95	68	52	22	44	32	41
Увс	422	86	25	22	36	25	68	8	5	14	49
Ховд	617	203	28	7	71	36	33	7	14	2	32
Хөвсгөл	593	167	29	71	77	23	69	12	8	10	18
Хэнтий	476	147	18	66	42	16	40	9	9	7	11
Дархан-Уул	3 978	1 101	358	421	217	134	244	118	110	195	222
Улаанбаатар	85 758	23 622	15 460	5 692	5 637	4 725	3 340	3 381	3 301	2 296	1 392
Орхон	3 581	1 019	456	332	269	103	414	70	73	63	204
Говь-сүмбэр	158	52	9	16	9	7	12	2	7	9	10

ХҮСНЭГТ 4.-Н ҮРГЭЛЖЛЭЛ

Аймаг, нийслэл	Казах-тан	Унгар	Швей-цари	Австри	Канад	Ирланд	Энэтхэг	Польш	Авст-рали	Итали	Бусад
БҮГД	2 523	1 615	1 509	1 346	1 259	1 124	1 116	999	962	282	9 822
Архангай	0	14	2	7	2	7	21	1	5	0	37
Баян-Өлгий	2 036	1	1	0	0	0	1	0	1	0	145
Баянхонгор	2	6	0	2	2	2	22	2	0	0	41
Булган	4	6	11	1	2	13	14	2	1	1	60
Говь-Алтай	1	2	4	2	2	0	4	0	1	1	31
Дорноговь	3	0	21	9	0	1	22	5	2	1	51
Дорнод	0	5	1	2	2	7	15	0	2	4	75
Дундговь	0	16	1	7	0	2	15	0	0	0	26
Завхан	0	10	3	6	1	5	22	0	1	0	44
Өвөрхангай	0	8	8	3	1	0	31	3	2	2	51
Өмнөговь	1	4	7	6	0	4	8	0	3	0	41
Сүхбаатар	0	3	4	2	0	2	6	0	0	0	20
Сэлэнгэ	26	8	21	17	15	3	12	14	6	0	152
Төв	10	21	20	19	9	6	29	14	5	2	157
Увс	1	6	3	0	0	13	24	0	1	0	36
Ховд	108	0	7	3	5	3	5	4	2	0	47
Хөвсгөл	1	11	11	5	6	4	17	15	3	0	36
Хэнтий	6	0	13	3	1	4	3	2	7	0	72
Дархан-Уул	44	103	58	79	7	42	37	35	14	8	431
Улаанбаатар	269	1 372	1 266	1 132	1 184	973	747	884	866	250	7 969
Орхон	9	16	44	41	19	33	60	17	40	13	286
Говь-сүмбэр	2	3	3	0	1	0	1	1	0	0	14

ХҮСНЭГТ 5. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ТОО, НАСНЫ БҮЛЭГ, ЯВСАН
ЗОРИЛГООР, 2010 ОН

	Бүгд	Суралцах	Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах	Хувиараа ажиллах	Албан томиллоор ажиллах	Эмчлүүлэх	Бусад
БҮГД	107 140	39 655	20 491	21 017	2 708	783	22 486
0-10	7 769	0	0	0	0	67	8 208
10-14	3 535	776	0	0	0	23	2 736
15-19	9 176	7 284	104	227	0	32	1 529
20-24	20 400	14 146	2 993	1 996	156	44	1 065
25-29	20 739	8 609	5 878	3 949	435	85	1 783
30-34	16 855	4 648	5 020	4 406	516	93	2 172
35-39	13 343	2 753	3 550	4 318	522	113	2 087
40-44	7 930	1 030	1 883	3 099	427	83	1 408
45-49	4 168	323	717	1 806	330	84	908
50-54	1 883	65	272	767	210	55	514
55-59	709	21	74	239	112	33	230
60-64	304	0	0	133	0	26	145
65-69	162	0	0	44	0	24	94
70+	167	0	0	33	0	28	106

ХҮСНЭГТ 6. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН ТОО, ОРШИН СУУГАА УЛС, ЯВСАН
ЗОРИЛГООР, 2010 ОН

Гадаад улс	Бүгд	Суралцах	Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах	Хувиараа ажиллах	Албан томиллооор ажиллах	Эмчлүүлэх	Бусад
БҮГД	107 140	39 655	20 491	21 017	2 708	783	22 486
БНСУ	29 534	6 373	11 899	6 576	520	232	3 934
АНУ	17 036	7 420	694	3 358	377	107	5 080
БНЧУ	7 274	652	3 757	1 352	92	16	1 405
БНХАУ	7 273	5 153	282	591	205	34	1 008
Япон	5 401	2 610	594	730	131	20	1 316
ОХУ	5 008	3 377	151	519	172	26	763
Герман	3 852	1 843	160	498	93	28	1 230
Англи	3 701	2 041	148	633	72	7	800
Франц	2 859	501	254	867	54	134	1 049
Турк	2 645	1 417	212	794	28	7	187
Казахстан	2 523	1 426	140	509	19	29	400
Унгар	1 615	247	626	327	54	8	353
Швейцари	1 509	335	169	491	82	11	421
Австри	1 346	482	82	303	37	11	431
Канад	1 259	346	48	239	56	9	561
Ирланд	1 124	628	40	173	19	3	261
Энэтхэг	1 116	1 024	10	15	10	2	55
Польш	999	305	71	239	96	5	283
Австрали	962	517	41	130	26	3	245
Итали	282	158	11	38	8	5	62
Вьетнам	95	62	1	11	9	0	12
Болгар	91	44	9	8	8	0	22
Словак	55	22	7	5	5	0	16
Финлянд	55	19	7	10	3	1	15
Филлиппин	51	13	4	8	2	0	24
Хойд Солонгос	44	9	0	3	23	0	9
Пакистан	11	2	0	3	2	0	4
Бусад	9 420	2 629	1 074	2 587	505	85	2 540

ХҮСНЭГТ 7. ГАДААДАД ОРШИН СУУГАА 15, ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ИРГЭДИЙН ТОО,
НАСНЫ БҮЛЭГ, ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ, ХУВИАР, 2010 ОН

Насны бүлэг	Бүгд	Огт гэр бүл болоогүй	Батлуулсан гэр бүлтэй	Батлуулаагүй гэр бүлтэй	Тусгаарласан	Цуцалсан	Бэлбэсэн
ДҮН	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
15-19	10.3	21.9	0.2	0.2	0.2	0.1	0.0
20-24	22.0	40.1	6.1	8.2	4.4	2.5	1.6
25-29	21.5	21.9	21.3	27.5	10.0	10.8	4.3
30-34	17.1	9.5	23.9	27.3	22.0	17.7	7.5
35-39	12.9	4.0	20.5	20.1	27.4	24.4	14.5
40-44	7.9	1.6	13.2	10.3	18.7	20.7	18.2
45-49	4.6	0.6	7.8	4.5	10.8	15.9	15.9
50-54	2.2	0.2	4.2	1.3	4.4	5.3	12.0
55-59	0.9	0.1	1.7	0.6	1.5	1.6	6.6
60-64	0.4	0.0	0.6	0.0	0.2	0.9	8.0
65+	0.3	0.0	0.5	0.0	0.4	0.1	11.4
Бүгд	100.0	46.6	37.9	9.8	1.2	3.4	1.1
15-19	100.0	99.2	0.6	0.1	0.0	0.0	0.0
20-24	100.0	85.1	10.5	3.7	0.2	0.4	0.1
25-29	100.0	47.5	37.5	12.5	0.6	1.7	0.2
30-34	100.0	25.9	53.0	15.6	1.5	3.5	0.5
35-39	100.0	14.5	60.1	15.2	2.6	6.4	1.2
40-44	100.0	9.6	63.3	12.8	2.9	9.0	2.5
45-49	100.0	6.5	65.2	9.7	2.9	11.9	3.8
50-54	100.0	3.5	73.5	6.0	2.4	8.4	6.1
55-59	100.0	3.2	73.4	6.6	2.0	6.4	8.4
60-64	100.0	2.0	64.9	0.7	0.7	8.1	23.6
65+	100.0	2.2	59.4	0.0	1.4	0.7	36.2

Хүмүүнд төр эрхэм. Төрд хүмүүн эргэнэ

ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2010 ОНЫ УЛСЫН ТООЛЛОГЫН АСУУЛГА

I. ХАЯГИЙН ХЭСЭГ		Тооллогын асуулгын хариултын нууцыг "Хувь хүний нууцын тухай" Монгол Улсын хуулийн 5 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг, "Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай" Монгол Улсын хуулийн 18.3 дахь заалтын дагуу чандлан хадгална.
Гудамжны нэр:		A9. Үндсэн өрх 1 Хамт суудаг өрх 2 Өрх үүсгээгүй хүмүүс 3 A10. Тоологдсон хүний тоо <input type="text"/> <input type="text"/> A11. Асуулгын нэмэлт хуудасны тоо <input type="text"/> <input type="text"/> A12. Танай өрхийн ам бүлийн гишүүдээс гадаадад 6 сараас дээш хугацаагаар оршин суугаа хүн бий юу? Тийм бол хүний тоог хэлнэ үү? Тийм (II бүлэг асуулгыг асууна) 1 Хүний тоо <input type="text"/> <input type="text"/> Үгүй (Хүн амын асуулгыг асууна) 2
Байшингийн дугаар:		
Хашаа/ хаалганы дугаар:		
A1. Тооллогын комиссын дугаар <input type="text"/> <input type="text"/>		
A2. Аймаг, нийслэлийн нэр, код <input type="text"/> <input type="text"/>		
A3. Сум, дүүргийн нэр, код <input type="text"/> <input type="text"/>		
A4. Баг, хорооны нэр, код <input type="text"/> <input type="text"/>		
A5. Тоологчийн нэр, дугаар <input type="text"/> <input type="text"/>		
A6. Тооллогын асуулгын дугаар <input type="text"/> <input type="text"/>		
A7. Тосгоны нэр, код <input type="text"/> <input type="text"/>		
A8. Байршил <input type="text"/>		
Нийслэл - 1, Аймгийн төв - 2, Тосгон - 3, Сумын төв - 4, Хөдөө - 5		

II. ГАДААДАД 6 САРААС ДЭЭШ ХУГАЦААГААР ОРШИН СУУГАА ИРГЭДИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

A	Б	Өрхийн тэргүүлэгчтэй ямар хамааралтай болох	Хүйс Эрэгтэй - 1 Эмэгтэй - 2	Нас	Одоо амьдарч байгаа улс	Явсан зорилго	Гадаадад оршин суугаа хугацаа (Жилээр)
1		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	_____ <input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
2		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	_____ <input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
3		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	_____ <input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
4		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	_____ <input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
5		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	_____ <input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>
6		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	_____ <input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>

Явсан зорилго: Суралцах -1, Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах -2, Хувиараа ажиллах -3, Албан томилолтоор ажиллах -4, Эмчлүүлэх -5, Бусад -6
 II бүлэг асуулт үргэлжлэлтэй эсэх. Тийм - 1 → ХАОСТ-1в асуулгыг асууна. Үгүй - 2

III. ТООЛОГДСОН ХҮН АМЫН НЭГТГЭЛ

A	Б	Бүгд			Эрэгтэй (Насны бүлгээр)			Эмэгтэй (Насны бүлгээр)				
		Дүн	Эрэгтэй	Эмэгтэй	0-14	15-59	60+	0-14	15-59	60+		
											1	2
1	Нийт тоологдсон хүний тоо											
2	Үүнээс: Байнга оршин суугаа											
3		Түр эзгүй										
4		Түр суугаа										
5	Гадаадад оршин суугаа хүний тоо											

Хүн №		0	1	ХҮН АМЫН АСУУЛГА	
Ургийн овог:				10. ТА ХАМГИЙН СУҮЛД ХААНААС ШИЛЖИН ИРСЭН БЭ? <i>Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:</i>	
Эцэг/ эхийн нэр:				Он: <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
Өөрийн нэр:				11. ТА 2005 ОНЫ 1 ДҮГЭЭР САРД ХААНА БАЙНГА АМЬДАРЧ БАЙСАН БЭ? <i>(5 ба түүнээс дээш насны бүх хүнээс асууна)</i> <i>Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:</i>	
БҮХ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.				Он: <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
1. ТА ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧ ҮҮ?				12. ТА ЯМАР НЭГЭН ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЮУ? ТИЙМ БОЛ ТӨРЛИЙГ ХЭЛНЭ ҮҮ?	
Тийм 01		Хамааралгүй 11		Үгүй 1	
2. ХҮЙС.				Асуулт 14	
Эрэгтэй 1		Эмэгтэй 2		Тийм: Төрөлхийн 2	
3. ТА ТӨРСӨН ОН, САР, ӨДРӨӨ ХЭЛНЭ ҮҮ?				Олдмол 3	
Он: <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>				13. ТА ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ БОЛ ХЭЛБЭРИЙГ НЬ ТОДОРХОЙЛНО УУ?	
Сар: <input type="text"/> <input type="text"/>				Харааны 1	
Өдөр: <input type="text"/> <input type="text"/>				Ярианы 2	
4. ТА ХЭДЭН НАСТАЙ ВЭ? <i>(бүтэн насаар)</i>		<input type="text"/> <input type="text"/>		Сонсоолын 3	
5. ТА АЛЬ УЛСЫН ХАРЬЯАТ ВЭ?				Хөдөлгөөний 4	
Монгол Улсын 01				Сэтгэцийн 5	
Харьяалалгүй 02				Бусад 6	
Гадаадын (улсын нэр бичих)		<input type="text"/>		14. ТА ОДОО СУРГУУЛЬД СУРДАГ (ЦЭЦЭРЛЭГТ ХҮМҮҮЖДЭГ ҮҮ) УУ? <i>(2-39 насны хүнээс асууна)</i>	
		Асуулт 7		Тийм 1	
6. ТА ЯС ҮНДСЭЭ ХЭЛНЭ ҮҮ?				Үгүй 2	
Халх 01				6 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.	
Бусад (бичих)		<input type="text"/>		15. ТА ЭЗЭМШСЭН БОЛОВСРОЛЫНХОО ДЭЭД ТҮВШИНГ ХЭЛНЭ ҮҮ?	
				Боловсролгүй 01	
7. ТА СУУРЬШЛЫН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?				Бага 02	
Байнга оршин суугаа 1		Асуулт 8		Суурь 03	
Түр эзгүй 2				Бүрэн дунд 04	
Түр суугаа 3				Техникийн болон мэргэжлийн 05	
<i>(Түр эзгүй хүний одоо сууж байгаа, түр суугаа хүний байнга суудаг хаягийг бичнэ)</i>				Тусгай мэргэжлийн дунд 06	
Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр:		<input type="text"/>		Дипломын болон бакалаврын дээд 07	
				Магистр 08	
Сум/ дүүрэг (хот)-ийн нэр:		<input type="text"/>		Доктор 09	
				Асуулт 17	
8. ТА ХААНА ТӨРСӨН БЭ?				16. ТА БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ҮҮ?	
Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:		<input type="text"/>		Тийм 1	
				Үгүй 2	
9. ТА БАЙНГА СУУДАГ АЙМАГ/ НИЙСЛЭЛДЭЭ ТӨРСНӨӨСӨӨ ХОЙШ АМЬДАРЧ БАЙНА УУ, ШИЛЖИЖ ИРСЭН ҮҮ?				17. ТА ГАР УТАСТАЙ ЮУ?	
Төрснөөсөө хойш 1		Асуулт 12		Тийм 1	
Өөр газар байнга амьдарч байгаад буцаж ирсэн 2				Үгүй 2	
Өөр газраас шилжиж ирсэн 3				18. ТА ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭДЭГ ҮҮ?	
				Тийм, байнга - Гэртээ 1	
				Тийм, байнга - Бусад газар 2	
				Тийм, шаардлагатай үед 3	
				Үгүй 4	
				15 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.	
				19. ТА ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?	
				Огт гэрлээгүй 1	
				Гэрлэсэн:	
				Батлуулсан 2	
				Батлуулаагүй 3	
				Тусгаарласан 4	
				Цуцалсан 5	
				Бэлбэсэн 6	
				20. ТА ШАШИН ШҮТДЭГ ҮҮ?	
				Шүтдэггүй 1	
				Шүтдэг:	
				Будда 2	
				Христ 3	
				Ислам 4	
				Бөө 5	
				Бусад 6	
				21. ТА СҮҮЛИЙН 7 ХОНОГТ АЖИЛ ЭРХЭЛСЭН ҮҮ?	
				Тийм 1	
				Үгүй 2	
				Асуулт 25	
				22. ТА ЯМАР АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ВЭ? <i>(бичих)</i>	
				<input type="text"/>	
				23. ТАНЫ ЭРХЭЛДЭГ АЖИЛ (БАЙГУУЛЛАГА)-ЫН ҮНДСЭН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГЛЭЛ ЮУ ВЭ? (бичих)	
				<input type="text"/>	
				24. ТА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ (СТАТУС)-АА ХЭЛНЭ ҮҮ?	
				Цалин хөлстэй ажиллагч 1	
				Ажил олгогч 2	
				Хувьараа хөдөлмөр эрхлэгч 3	
				Нөхөрлөл, хоршооны гишүүн 4	
				Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч гишүүн 5	
				Бусад 6	
				Хүн амын асуулгыг дуусгах	
				25. ТАНЫ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭХГҮЙ БАЙГАА ҮНДСЭН ШАЛТГААН ЮУ ВЭ?	
				Сургуульд сурдаг 1	
				Тэтгэвэрт 2	
				Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй 3	
				Гэрийн ажилтай 4	
				Тохирох ажил олдохгүй байгаа 5	
				Ажил хайж байгаа 6	
				Ажиллах сонирхолгүй 7	
				Бусад 8	
				Хүн амын асуулгыг дуусгах	

Хүн № 0 2		ХҮН АМЫН АСУУЛГА	
Ургийн овог:		10. ТА ХАМГИЙН СҮҮЛД ХААНААС ШИЛЖИН ИРСЭН БЭ?	
Эцэг/эхийн нэр:		Аймаг/нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:	
Өөрийн нэр:		<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
БҮХ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.		Он: <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
1. ТА ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ЯМАР ХАМААРАЛТАЙ ВЭ?		11. ТА 2005 ОНЫ 1 ДҮГЭЭР САРД ХААНА БАЙНГА АМЬДАРЧ БАЙСАН БЭ?	
Эхнэр/нөхөр 02 Хүү/охин 03 Эцэг/эх 04 Ах/эгч/дүү 05 Хадам эцэг/эх 06 Хүрэгэн/бэр 07 Өвөг эцэг/эмэг эх 08 Ач/зээ 09 Бусад төрөл төрөгсөд 10 Хамааралгүй 11		(5 ба түүнээс дээш насны бүх хүнээс асууна) Аймаг/нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил: <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
2. ХҮЙС.		12. ТА ЯМАР НЭГЭН ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЮУ? ТИЙМ БОЛ ТӨРЛИЙГ ХЭЛНЭ ҮҮ?	
Эрэгтэй 1 Эмэгтэй 2		Үгүй 1 → Асуулт 14	
3. ТА ТӨРСӨН ОН, САР, ӨДРӨӨ ХЭЛНЭ ҮҮ?		13. ТА ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ БОЛ ХЭЛБЭРИЙГ НЬ ТОДОРХОЙЛНО УУ?	
Он: <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> Сар: <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр: <input type="text"/> <input type="text"/>		Харааны 1 Ярианы 2 Сонсголын 3 Хөдөлгөөний 4 Сэтгэцийн 5 Бусад 6	
4. ТА ХЭДЭН НАСТАЙ ВЭ? (бүтэн насаар)		14. ТА ОДОО СУРГУУЛЬД СУРДАГ (ЦЭЦЭРЛЭГТ ХҮМҮҮЖДЭГ ҮҮ) УУ? (2-39 насны хүнээс асууна)	
<input type="text"/> <input type="text"/>		Тийм 1 Үгүй 2	
5. ТА АЛЬ УЛСЫН ХАРЬАТ ВЭ?		6 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.	
Монгол Улсын 01 Харьялалгүй 02 Гадаадын (улсын нэр бичих) <input type="text"/> <input type="text"/>		15. ТА ЭЗЭМШСЭН БОЛОВСРОЛЫНХОО ДЭЭД ТҮВШИНГ ХЭЛНЭ ҮҮ?	
Асуулт 7		Боловсролгүй 01 Бага 02 Суурь 03 Бүрэн дунд 04 Техникийн болон мэргэжлийн 05 Тусгай мэргэжлийн дунд 06 Дипломын болон бакалаврын дээд 07 Магистр 08 Доктор 09	
6. ТА ЯС ҮНДСЭЭ ХЭЛНЭ ҮҮ?		Асуулт 17	
Халх 01 Бусад (бичих) <input type="text"/> <input type="text"/>		16. ТА БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ҮҮ?	
7. ТА СУУРШЛЫН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?		Тийм 1 Үгүй 2	
Байнга оршин суугаа 1 → Асуулт 8 Түр эзгүй 2 Түр суугаа 3 (Түр эзгүй хүний одоо сууж байгаа, түр суугаа хүний байнга суудаг хаягийг бичнэ) Аймаг/нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр: <input type="text"/> <input type="text"/> Сум/дүүрэг (хот)-ийн нэр: <input type="text"/> <input type="text"/>		17. ТА ГАР УТАСТАЙ ЮУ?	
8. ТА ХААНА ТӨРСӨН БЭ?		Тийм 1 Үгүй 2	
Аймаг/нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил: <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>		18. ТА ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭДЭГ ҮҮ?	
9. ТА БАЙНГА СУУДАГ АЙМАГ/НИЙСЛЭЛДЭЭ ТӨРСНӨӨСӨӨ ХОЙШ АМЬДАРЧ БАЙНА УУ, ШИЛЖИЖ ИРСЭН ҮҮ?		Тийм, байнга - Гэртээ 1 Тийм, байнга - Бусад газар 2 Тийм, шаардлагатай үед 3 Үгүй 4	
Төрснөөсөө хойш 1 → Асуулт 12 Өөр газар байнга амьдарч байгаад буцаж ирсэн 2 Өөр газраас шилжиж ирсэн 3		19. ТА ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?	
		Огт гэрлээгүй 1 Гэрлэсэн: Батлуулсан 2 Батлуулаагүй 3 Тусгаарласан 4 Цуцалсан 5 Бэлбэсэн 6	
		20. ТА ШАШИН ШҮТДЭГ ҮҮ?	
		Шүтдээгүй 1 Шүтдэг: Будда 2 Христ 3 Ислам 4 Бөө 5 Бусад 6	
		21. ТА СҮҮЛИЙН 7 ХОНОГТ АЖИЛ ЭРХЭЛСЭН ҮҮ?	
		Тийм 1 Үгүй 2 → Асуулт 25	
		22. ТА ЯМАР АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ВЭ? (бичих)	
		<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
		23. ТАНЫ ЭРХЭЛДЭГ АЖИЛ (БАЙГУУЛЛАГА)-ЫН ҮНДСЭН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГЛЭЛ ЮУ ВЭ? (бичих)	
		<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
		24. ТА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ (СТАТУС)-АА ХЭЛНЭ ҮҮ?	
		Цалин хөлстэй ажиллагч 1 Ажил олгогч 2 Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч 3 Нөхөрлөл, хоршооны гишүүн 4 Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч гишүүн 5 Бусад 6 Хүн амын асуулгыг дуусгах	
		25. ТАНЫ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭХГҮЙ БАЙГАА ҮНДСЭН ШАЛТГААН ЮУ ВЭ?	
		Сургуульд сурдаг 1 Тэтгэвэрт 2 Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй 3 Гэрийн ажилтай 4 Тохирох ажил олдохгүй байгаа 5 Ажил хайж байгаа 6 Ажиллах сонирхолгүй 7 Бусад 8 Хүн амын асуулгыг дуусгах	

Хүн №	0	3	ХҮН АМЫН АСУУЛГА
<p>Ургийн овог:</p> <p>Эцэг/ эхийн нэр:</p> <p>Өөрийн нэр:</p> <p>БҮХ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.</p>			
<p>1. ТА ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ЯМАР ХАМААРЛАЙ ВЭ?</p> <p>Эхнэр/ нөхөр02</p> <p>Хүү/ охин03</p> <p>Эцэг/ эх04</p> <p>Ах/ эгч/ дүү05</p> <p>Хадам эцэг/ эх06</p> <p>Хүргэн/ бэр07</p> <p>Өвөг эцэг/ эмэг эх08</p> <p>Ач/ зээ09</p> <p>Бусад төрөл төрөгсөд10</p> <p>Хамааралгүй11</p>			<p>10. ТА ХАМГИЙН СҮҮЛД ХААНААС ШИЛЖИН ИРСЭН БЭ?</p> <p>Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:</p> <p>_____</p> <p>Он: _____</p>
<p>2. ХҮЙС.</p> <p>Эрэгтэй1</p> <p>Эмэгтэй2</p>			<p>11. ТА 2005 ОНЫ 1 ДҮГЭЭР САРД ХААНА БАЙНГА АМЬДАРЧ БАЙСАН БЭ?</p> <p>(5 ба түүнээс дээш насны бүх хүнээс асууна)</p> <p>Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:</p> <p>_____</p>
<p>3. ТА ТӨРСӨН ОН, САР, ӨДРӨӨ ХЭЛНЭ ҮҮ?</p> <p>Он: _____</p> <p>Сар: _____</p> <p>Өдөр: _____</p>			<p>12. ТА ЯМАР НЭГЭН ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЮУ? ТИЙМ БОЛ ТӨРЛИЙГ ХЭЛНЭ ҮҮ?</p> <p>Үгүй1</p> <p style="text-align: right;">Асуулт 14</p> <p>Тийм: Төрөлхийн2</p> <p>Олдмол3</p>
<p>4. ТА ХЭДЭН НАСТАЙ ВЭ?</p> <p>(бүтэн насаар) _____</p>			<p>13. ТА ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ БОЛ ХЭЛБЭРИЙГ НЬ ТОДОРХОЙЛНО УУ?</p> <p>Харааны1</p> <p>Ярианы2</p> <p>Сонсоглын3</p> <p>Хөдөлгөөний4</p> <p>Сэтгэцийн5</p> <p>Бусад6</p>
<p>5. ТА АЛЬ УЛСЫН ХАРЬЯАТ ВЭ?</p> <p>Монгол Улсын01</p> <p>Харьяалалгүй02</p> <p>Гадаадын (улсын нэр бичих) _____</p> <p style="text-align: right;">Асуулт 7</p>			<p>14. ТА ОДОО СУРГУУЛЬД СУРДАГ (ЦЭЦЭРЛЭГТ ХҮМҮҮДЭГ ҮҮ) УУ?</p> <p>(2-39 насны хүнээс асууна)</p> <p>Тийм1</p> <p>Үгүй2</p>
<p>6. ТА ЯС ҮНДСЭЭ ХЭЛНЭ ҮҮ?</p> <p>Халх01</p> <p>Бусад (бичих) _____</p>			<p>6 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.</p>
<p>7. ТА СУУРЬШЛЫН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?</p> <p>Байнга оршин суугаа1</p> <p style="text-align: right;">Асуулт 8</p> <p>Түр эзгүй2</p> <p>Түр суугаа3</p> <p>(Түр эзгүй хүний одоо сууж байгаа, түр суугаа хүний байнга суудаг хаягийг бичнэ)</p> <p>Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр: _____</p> <p>Сум/ дүүрэг (хот)-ийн нэр: _____</p>			<p>15. ТА ЭЗЭМШСЭН БОЛОВСРОЛЫНХОО ДЭЭД ТҮВШИНГ ХЭЛНЭ ҮҮ?</p> <p>Боловсролгүй01</p> <p>Бага02</p> <p>Суурь03</p> <p>Бүрэн дунд04</p> <p>Техникийн болон мэргэжлийн05</p> <p>Тусгай мэргэжлийн дунд06</p> <p>Дипломын болон бакалаврын дээд07</p> <p>Магистр08</p> <p>Доктор09</p> <p style="text-align: right;">Асуулт 17</p>
<p>8. ТА ХААНА ТӨРСӨН БЭ?</p> <p>Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил: _____</p>			<p>16. ТА БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ҮҮ?</p> <p>Тийм1</p> <p>Үгүй2</p>
<p>9. ТА БАЙНГА СУУДАГ АЙМАГ/ НИЙСЛЭЛДЭЭ ТӨРСНӨӨСӨӨ ХОЙШ АМЬДАРЧ БАЙНА УУ, ШИЛЖИЖ ИРСЭН ҮҮ?</p> <p>Төрснөөсөө хойш1</p> <p style="text-align: right;">Асуулт 12</p> <p>Өөр газар байнга амьдарч байгаад буцаж ирсэн2</p> <p>Өөр газраас шилжиж ирсэн3</p>			<p>17. ТА ГАР УТАСТАЙ ЮУ?</p> <p>Тийм1</p> <p>Үгүй2</p>
<p>15 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.</p>			<p>18. ТА ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭДЭГ ҮҮ?</p> <p>Тийм, байнга - Гэртээ1</p> <p>Тийм, байнга - Бусад газар2</p> <p>Тийм, шаардлагатай үед3</p> <p>Үгүй4</p>
<p>19. ТА ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?</p> <p>Огт гэрлээгүй1</p> <p>Гэрлэсэн:</p> <p>Батлуулсан2</p> <p>Батлуулаагүй3</p> <p>Тусгаарласан4</p> <p>Цуцалсан5</p> <p>Бэлбэсэн6</p>			<p>20. ТА ШАШИН ШҮТДЭГ ҮҮ?</p> <p>Шүтдээгүй1</p> <p>Шүтдэг:</p> <p>Будда2</p> <p>Христ3</p> <p>Ислам4</p> <p>Бөө5</p> <p>Бусад6</p>
<p>21. ТА СҮҮЛИЙН 7 ХОНОГТ АЖИЛ ЭРХЭЛСЭН ҮҮ?</p> <p>Тийм1</p> <p>Үгүй2</p> <p style="text-align: right;">Асуулт 25</p>			<p>22. ТА ЯМАР АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ВЭ?</p> <p>(бичих) _____</p>
<p>23. ТАНЫ ЭРХЭЛДЭГ АЖИЛ (БАЙГУУЛЛАГА)-ЫН ҮНДСЭН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГЛЭЛ ЮУ ВЭ? (бичих)</p> <p>_____</p>			<p>24. ТА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ (СТАТУС)-АА ХЭЛНЭ ҮҮ?</p> <p>Цалин хөлстэй ажиллагч1</p> <p>Ажил олгогч2</p> <p>Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч3</p> <p>Нөхөрлөл, хоршооны гишүүн4</p> <p>Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч гишүүн5</p> <p>Бусад6</p> <p style="text-align: right;">Хүн амын асуулгыг дуусах</p>
<p>25. ТАНЫ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭХҮЙ БАЙГАА ҮНДСЭН ШАЛТГААН ЮУ ВЭ?</p> <p>Сургуульд сурдаг1</p> <p>Тэтгэвэрт2</p> <p>Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй3</p> <p>Гэрийн ажилтай4</p> <p>Тохирох ажил олдохгүй байгаа5</p> <p>Ажил хайж байгаа6</p> <p>Ажиллах сонирхолгүй7</p> <p>Бусад8</p> <p style="text-align: right;">Хүн амын асуулгыг дуусах</p>			

Хүн №		0	4	ХҮН АМЫН АСУУЛГА	
Ургийн овог:				10. ТА ХАМГИЙН СУҮЛД ХААНААС ШИЛЖИН ИРСЭН БЭ?	
Эцэг/ эхийн нэр:				Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:	
Өөрийн нэр:				Он:	
БҮХ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.				15 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.	
1. ТА ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ЯМАР ХАМААРАЛТАЙ ВЭ?				19. ТА ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?	
Эхнэр/ нөхөр02				Огт гэрлээгүй..... 1	
Хүү/ охин03				Гэрлэсэн:	
Эцэг/ эх04				Батлуулсан2	
Ах/ эгч/ дүү05				Батлуулаагүй3	
Хадам эцэг/ эх06				Тусгаарласан4	
Хүргэн/ бэр07				Цуцалсан5	
Өвөг эцэг/ эмэг эх08				Бэлбэсэн6	
Ач/ зээ09				20. ТА ШАШИН ШҮТДЭГ ҮҮ?	
Бусад төрөл төрөөсөд10				Шүтдээгүй 1	
Хамааралгүй11				Шүтдэг:	
2. ХҮЙС.				Будда 2	
Эрэгтэй1				Христ 3	
Эмэгтэй2				Ислам 4	
3. ТА ТӨРСӨН ОН, САР, ӨДРӨӨ ХЭЛНЭ ҮҮ?				Бөө5	
Он:				Бусад6	
Сар:				21. ТА СУҮЛИЙН 7 ХОНОГТ АЖИЛ ЭРХЭЛСЭН ҮҮ?	
Өдөр:				Тийм1	
4. ТА ХЭДЭН НАСТАЙ ВЭ?				Үгүй2	
(бүтэн насаар)				Асуулт 25	
5. ТА АЛЬ УЛСЫН ХАРЬЯАТ ВЭ?				22. ТА ЯМАР АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ВЭ?	
Монгол Улсын01				(бичих)	
Харьяалалгүй02				
Гадаадын (улсын нэр бичих)				23. ТАНЫ ЭРХЭЛДЭГ АЖИЛ (БАЙГУУЛЛАГА)-ЫН ҮНДСЭН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГЛЭЛ ЮУ ВЭ? (бичих)	
Асуулт 7				
6. ТА ЯС ҮНДСЭЭ ХЭЛНЭ ҮҮ?				24. ТА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ (СТАТУС)-АА ХЭЛНЭ ҮҮ?	
Халх01				Цалин хөлстэй ажиллагч1	
Бусад (бичих)				Ажил олгогч2	
7. ТА СУУРШЛЫН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?				Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч3	
Байнга оршин суугаа.....1				Нөхөрлөл, хоршооны гишүүн ..4	
Асуулт 8				Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч гишүүн5	
Түр эзгүй..... 2				Бусад6	
Түр суугаа.....3				Хүн амын асуулгыг дуусгах	
(Түр эзгүй хүний одоо сууж байгаа, түр суугаа хүний байнга суудаг хаягийг бичнэ)				25. ТАНЫ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭХҮЙ БАЙГАА ҮНДСЭН ШАЛТГААН ЮУ ВЭ?	
Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр:				Сургуульд сурдаг 1	
.....				Тэтгэвэрт2	
Сум/ дүүрэг (хот)-ийн нэр:				Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй3	
.....				Гэрийн ажилтай4	
8. ТА ХААНА ТӨРСӨН БЭ?				Тохирох ажил олдохгүй байгаа5	
Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:				Ажил хайж байгаа6	
.....				Ажиллах сонирхолгүй7	
9. ТА БАЙНГА СУУДАГ АЙМАГ/ НИЙСЛЭЛДЭЭ ТӨРСНӨӨСӨӨ ХОЙШ АМЬДАРЧ БАЙНА УУ, ШИЛЖИЖ ИРСЭН ҮҮ?				Бусад8	
Төрснөөсөө хойш..... 1				Хүн амын асуулгыг дуусгах	
Асуулт 12					
Өөр газар байнга амьдарч байгаад буцаж ирсэн..... 2					
Өөр газраас шилжиж ирсэн..... 3					
10. ТА ХАМГИЙН СУҮЛД ХААНААС ШИЛЖИН ИРСЭН БЭ?					
Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:					
.....					
Он:					
11. ТА 2005 ОНЫ 1 ДҮГЭЭР САРД ХААНА БАЙНГА АМЬДАРЧ БАЙСАН БЭ?					
(5 ба түүнээс дээш насны бүх хүнээс асууна)					
Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:					
.....					
Он:					
12. ТА ЯМАР НЭГЭН ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЮУ? ТИЙМ БОЛ ТӨРЛИЙГ ХЭЛНЭ ҮҮ?					
Үгүй 1					
Асуулт 14					
Тийм: Төрөлхийн 2					
Олдмол 3					
13. ТА ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ БОЛ ХЭЛБЭРИЙГ НЬ ТОДОРХОЙЛНО УУ?					
Харааны 1					
Ярианы 2					
Сонсголын 3					
Хөдөлгөөний 4					
Сэтгэцийн 5					
Бусад 6					
14. ТА ОДОО СУРГУУЛЬД СУРДАГ (ЦЭЦЭРЛЭГТ ХҮМҮҮЖДЭГ ҮҮ) УУ? (2-39 насны хүнээс асууна)					
Тийм 1					
Үгүй 2					
6 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.					
15. ТА ЭЗЭМШСЭН БОЛОВСРОЛЫНХОО ДЭЭД ТҮВШИНГ ХЭЛНЭ ҮҮ?					
Боловсролгүй01					
Бага02					
Суурь03					
Бүрэн дунд04					
Техникийн болон мэргэжлийн05					
Тусгай мэргэжлийн дунд06					
Дипломын болон бакалаврын дээд07					
Магистр08					
Доктор09					
Асуулт 17					
16. ТА БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ҮҮ?					
Тийм 1					
Үгүй 2					
17. ТА ГАР УТАСТАЙ ЮУ?					
Тийм 1					
Үгүй 2					
18. ТА ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭДЭГ ҮҮ?					
Тийм, байнга - Гэртээ 1					
Тийм, байнга - Бусад газар 2					
Тийм, шаардлагатай үед 3					
Үгүй 4					

Хүн №		0	5	ХҮН АМЫН АСУУЛГА	
Ургийн овог:				10. ТА ХАМГИЙН СУҮЛД ХААНААС ШИЛЖИН ИРСЭН БЭ?	
Эцэг/эхийн нэр:				Аймаг/нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:	
Өөрийн нэр:				Он: <input type="text"/>	
БҮХ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.				15 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.	
1. ТА ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ЯМАР ХАМААРЛАТ БАЙ ВЭ?				19. ТА ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?	
Эхнэр/нөхөр02				Огт гэрлээгүй.....1	
Хүү/охин03				Гэрлэсэн:	
Эцэг/эх04				Батлуулсан2	
Ах/зэгч/дүү05				Батлуулаагүй3	
Хадам эцэг/эх06				Тусгаарласан4	
Хүргэн/бэр07				Цуцалсан5	
Өвөг эцэг/эмэг эх08				Бэлбэсэн6	
Ач/зээ09				20. ТА ШАШИН ШҮТДЭГ ҮҮ?	
Бусад төрөл төрөгсөд10				Шүтдэггүй1	
Хамааралгүй11				Шүтдэг:	
2. ХҮЙС.				Будда2	
Эрэгтэй1				Христ3	
Эмэгтэй2				Ислам4	
3. ТА ТӨРСӨН ОН, САР, ӨДРӨӨ ХЭЛНЭ ҮҮ?				Бөө5	
Он: <input type="text"/>				Бусад6	
Сар: <input type="text"/>				21. ТА СУҮЛИЙН 7 ХОНОГТ АЖИЛ ЭРХЭЛСЭН ҮҮ?	
Өдөр: <input type="text"/>				Тийм1	
4. ТА ХЭДЭН НАСТАЙ ВЭ?				Үгүй2	
(бүтэн насаар) <input type="text"/>				Асуулт 25	
5. ТА АЛЬ УЛСЫН ХАРЬЯАТ ВЭ?				22. ТА ЯМАР АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ВЭ?	
Монгол Улсын01				(бичих) <input type="text"/>	
Харьяалалгүй02				<input type="text"/>	
Гадаадын (улсын нэр бичих) <input type="text"/>				23. ТАНЫ ЭРХЭЛДЭГ АЖИЛ (БАЙГУУЛЛАГА)-ЫН ҮНДСЭН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГЛЭЛ ЮУ ВЭ? (бичих)	
Асуулт 7				<input type="text"/>	
6. ТА ЯС ҮНДСЭЭ ХЭЛНЭ ҮҮ?				24. ТА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ (СТАТУС)-АА ХЭЛНЭ ҮҮ?	
Халх01				Цалин хөлстэй ажиллагч1	
Бусад (бичих) <input type="text"/>				Ажил олгогч2	
7. ТА СУУРЬШЛЫН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?				Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч3	
Байнга оршин суугаа.....1				Нөхөрлөл, хоршооны гишүүн ..4	
Түр зээгүй.....2				Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцоогч гишүүн5	
Түр суугаа.....3				Бусад6	
(Түр зээгүй хүний одоо сууж байгаа, түр суугаа хүний байнга суудаг хаягийг бичнэ)				Хүн амын асуулгыг дуусгах	
Аймаг/нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр: <input type="text"/>				25. ТАНЫ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭХГҮЙ БАЙГАА ҮНДСЭН ШАЛТГААН ЮУ ВЭ?	
Сум/дүүрэг (хот)-ийн нэр: <input type="text"/>				Сургуульд сурдаг1	
8. ТА ХААНА ТӨРСӨН БЭ?				Тэтгэвэрт2	
Аймаг/нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил: <input type="text"/>				Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй3	
9. ТА БАЙНГА СУУДАГ АЙМАГ/НИЙСЛЭЛДЭЭ ТӨРСНӨӨСӨӨ ХОЙШ АМЬДАРЧ БАЙНА УУ, ШИЛЖИЖ ИРСЭН ҮҮ?				Гэрийн ажилтай4	
Төрснөөсөө хойш.....1				Тохирох ажил олдохгүй байгаа5	
Өөр газар байнга амьдарч байгаад буцаж ирсэн.....2				Ажил хайж байгаа6	
Өөр газраас шилжиж ирсэн.....3				Ажиллах сонирхолгүй7	
10. ТА ХАМГИЙН СУҮЛД ХААНААС ШИЛЖИН ИРСЭН БЭ?				Бусад8	
Аймаг/нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил: <input type="text"/>				Хүн амын асуулгыг дуусгах	
Он: <input type="text"/>				18. ТА ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭДЭГ ҮҮ?	
11. ТА 2005 ОНЫ 1 ДҮГЭЭР САРД ХААНА БАЙНГА АМЬДАРЧ БАЙСАН БЭ?				Тийм, байнга - Гэртээ1	
(5 ба түүнээс дээш насны бүх хүнээс асууна)				Тийм, байнга - Бусад газар2	
Аймаг/нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил: <input type="text"/>				Тийм, шаардлагатай үед3	
Он: <input type="text"/>				Үгүй4	
12. ТА ЯМАР НЭГЭН ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЮУ? ТИЙМ БОЛ ТӨРЛИЙГ ХЭЛНЭ ҮҮ?				17. ТА ГАР УТАСТАЙ ЮУ?	
Үгүй1				Тийм1	
Асуулт 14				Үгүй2	
Тийм: Төрөлхийн2				16. ТА БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ҮҮ?	
Олдмол3				Тийм1	
13. ТА ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ БОЛ ХЭЛБЭРИЙГ НЬ ТОДОРХОЙЛНО УУ?				Үгүй2	
Харааны1				15. ТА ЭЗЭМШСЭН БОЛОВСРОЛЫНХОО ДЭЭД ТҮВШИНГ ХЭЛНЭ ҮҮ?	
Ярианы2				Боловсролгүй01	
Сонсголын3				Бага02	
Хөдөлгөөний4				Суурь03	
Сэтгэцийн5				Бүрэн дунд04	
Бусад6				Техникийн болон мэргэжлийн05	
14. ТА ОДОО СУРГУУЛЬД СУРДАГ (ЦЭЦЭРЛЭГТ ХҮМҮҮЖДЭГ ҮҮ) УУ? (2-39 насны хүнээс асууна)				Тусгай мэргэжлийн дунд06	
Тийм1				Дипломын болон бакалаврын дээд07	
Үгүй2				Магистр08	
6 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.				Доктор09	
15. ТА ЭЗЭМШСЭН БОЛОВСРОЛЫНХОО ДЭЭД ТҮВШИНГ ХЭЛНЭ ҮҮ?				Асуулт 17	
Боловсролгүй01				18. ТА ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭДЭГ ҮҮ?	
Бага02				Тийм, байнга - Гэртээ1	
Суурь03				Тийм, байнга - Бусад газар2	
Бүрэн дунд04				Тийм, шаардлагатай үед3	
Техникийн болон мэргэжлийн05				Үгүй4	
Тусгай мэргэжлийн дунд06				17. ТА ГАР УТАСТАЙ ЮУ?	
Дипломын болон бакалаврын дээд07				Тийм1	
Магистр08				Үгүй2	
Доктор09				16. ТА БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ҮҮ?	
Асуулт 17				Тийм1	
16. ТА БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ҮҮ?				Үгүй2	
Тийм1				15. ТА ЭЗЭМШСЭН БОЛОВСРОЛЫНХОО ДЭЭД ТҮВШИНГ ХЭЛНЭ ҮҮ?	
Үгүй2				Боловсролгүй01	
17. ТА ГАР УТАСТАЙ ЮУ?				Бага02	
Тийм1				Суурь03	
Үгүй2				Бүрэн дунд04	
18. ТА ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭДЭГ ҮҮ?				Техникийн болон мэргэжлийн05	
Тийм, байнга - Гэртээ1				Тусгай мэргэжлийн дунд06	
Тийм, байнга - Бусад газар2				Дипломын болон бакалаврын дээд07	
Тийм, шаардлагатай үед3				Магистр08	
Үгүй4				Доктор09	
19. ТА ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?				Асуулт 17	
Огт гэрлээгүй.....1				16. ТА БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ҮҮ?	
Гэрлэсэн:				Тийм1	
Батлуулсан2				Үгүй2	
Батлуулаагүй3				15. ТА ЭЗЭМШСЭН БОЛОВСРОЛЫНХОО ДЭЭД ТҮВШИНГ ХЭЛНЭ ҮҮ?	
Тусгаарласан4				Боловсролгүй01	
Цуцалсан5				Бага02	
Бэлбэсэн6				Суурь03	
20. ТА ШАШИН ШҮТДЭГ ҮҮ?				Бүрэн дунд04	
Шүтдэггүй1				Техникийн болон мэргэжлийн05	
Шүтдэг:				Тусгай мэргэжлийн дунд06	
Будда2				Дипломын болон бакалаврын дээд07	
Христ3				Магистр08	
Ислам4				Доктор09	
Бөө5				Асуулт 17	
Бусад6				16. ТА БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ҮҮ?	
21. ТА СУҮЛИЙН 7 ХОНОГТ АЖИЛ ЭРХЭЛСЭН ҮҮ?				Тийм1	
Тийм1				Үгүй2	
Үгүй2				15. ТА ЭЗЭМШСЭН БОЛОВСРОЛЫНХОО ДЭЭД ТҮВШИНГ ХЭЛНЭ ҮҮ?	
Асуулт 25				Боловсролгүй01	
22. ТА ЯМАР АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ВЭ?				Бага02	
(бичих) <input type="text"/>				Суурь03	
<input type="text"/>				Бүрэн дунд04	
23. ТАНЫ ЭРХЭЛДЭГ АЖИЛ (БАЙГУУЛЛАГА)-ЫН ҮНДСЭН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГЛЭЛ ЮУ ВЭ? (бичих)				Техникийн болон мэргэжлийн05	
<input type="text"/>				Тусгай мэргэжлийн дунд06	
<input type="text"/>				Дипломын болон бакалаврын дээд07	
<input type="text"/>				Магистр08	
<input type="text"/>				Доктор09	
24. ТА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ (СТАТУС)-АА ХЭЛНЭ ҮҮ?				Асуулт 17	
Цалин хөлстэй ажиллагч1				16. ТА БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ҮҮ?	
Ажил олгогч2				Тийм1	
Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч3				Үгүй2	
Нөхөрлөл, хоршооны гишүүн4				15. ТА ЭЗЭМШСЭН БОЛОВСРОЛЫНХОО ДЭЭД ТҮВШИНГ ХЭЛНЭ ҮҮ?	
Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцоогч гишүүн5				Боловсролгүй01	
Бусад6				Бага02	
Хүн амын асуулгыг дуусгах				Суурь03	
25. ТАНЫ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭХГҮЙ БАЙГАА ҮНДСЭН ШАЛТГААН ЮУ ВЭ?				Бүрэн дунд04	
Сургуульд сурдаг1				Техникийн болон мэргэжлийн05	
Тэтгэвэрт2				Тусгай мэргэжлийн дунд06	
Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй3				Дипломын болон бакалаврын дээд07	
Гэрийн ажилтай4				Магистр08	
Тохирох ажил олдохгүй байгаа5				Доктор09	
Ажил хайж байгаа6				Асуулт 17	
Ажиллах сонирхолгүй7				16. ТА БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ҮҮ?	
Бусад8				Тийм1	
Хүн амын асуулгыг дуусгах				Үгүй2	

Хүн №		0 6		ХҮН АМЫН АСУУЛГА							
Ургийн овог:				10. ТА ХАМГИЙН СҮҮЛД ХААНААС ШИЛЖИН ИРСЭН БЭ?							
Эцэг/ эхийн нэр:				Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:							
Өөрийн нэр:				<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>							
БҮХ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.				Он:							
1. ТА ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧТЭЙ ЯМАР ХАМААРАЛТАЙ ВЭ?				11. ТА 2005 ОНЫ 1 ДҮГЭЭР САРД ХААНА БАЙНГА АМЬДАРЧ БАЙСАН БЭ?							
Эхнэр/ нөхөр 02				(5 ба түүнээс дээш насны бүх хүнээс асууна)							
Хүү/ охин 03				Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:							
Эцэг/ эх 04				<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>							
Ах/ эгч/ дүү 05				Он:							
Хадам эцэг/ эх 06				12. ТА ЯМАР НЭГЭН ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ ЮУ? ТИЙМ БОЛ ТӨРЛИЙГ ХЭЛНЭ ҮҮ?							
Хүргэн/ бэр 07				Үгүй 1							
Өвөг эцэг/ эмэг эх 08				Асуулт 14							
Ач/ зээ 09				Тийм: Төрөлхийн 2							
Бусад төрөл төрөгсөд 10				Олдмол 3							
Хамааралгүй 11				13. ТА ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ БОЛ ХЭЛБЭРИЙГ НЬ ТОДОРХОЙЛНО УУ?							
2. ХҮЙС.				Харааны 1							
Эрэгтэй 1				Ярианы 2							
Эмэгтэй 2				Сонсголын 3							
3. ТА ТӨРСӨН ОН, САР, ӨДРӨӨ ХЭЛНЭ ҮҮ?				Хөдөлгөөний 4							
Он:		<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>					Сэтгэцийн 5				
Сар:		<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td></tr> </table>				Бусад 6					
Өдөр:		<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td></tr> </table>				14. ТА ОДОО СУРГУУЛЬД СУРДАГ (ЦЭЦЭРЛЭГТ ХҮМҮҮЖДЭГ ҮҮ) УУ?					
4. ТА ХЭДЭН НАСТАЙ ВЭ?				(2-39 насны хүнээс асууна)							
(бүтэн насаар)		<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>					Тийм 1				
5. ТА АЛЬ УЛСЫН ХАРЬЯАТ ВЭ?				Үгүй 2							
Монгол Улсын 01				6 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.							
Харьяалалгүй 02				15. ТА ЭЗЭМШСЭН БОЛОВСРОЛЫНХОО ДЭЭД ТҮВШИНГ ХЭЛНЭ ҮҮ?							
Гадаадын (улсын нэр бичих)		<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td></tr> </table>				Боловсролгүй 01					
Асуулт 7				Бага 02							
6. ТА ЯС ҮНДСЭЭ ХЭЛНЭ ҮҮ?				Суурь 03							
Халх 01				Бүрэн дунд 04							
Бусад (бичих)		<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td></tr> </table>				Техникийн болон мэргэжлийн 05					
7. ТА СУУРЬШЛЫН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?				Тусгай мэргэжлийн дунд 06							
Байнга оршин суугаа 1				Дипломын болон бакалаврын дээд 07							
Асуулт 8				Магистр 08							
Түр эзгүй 2				Доктор 09							
Түр суугаа 3				Асуулт 17							
(Түр эзгүй хүний одоо сууж байгаа, түр суугаа хүний байнга суудаг хаягийг бичнэ)				16. ТА БИЧИГ ҮСЭГ МЭДДЭГ ҮҮ?							
Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр:		<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td></tr> </table>				Тийм 1					
Сум/ дүүрэг (хот)-ийн нэр:		<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td></tr> </table>				Үгүй 2					
8. ТА ХААНА ТӨРСӨН БЭ?				17. ТА ГАР УТАСТАЙ ЮУ?							
Аймаг/ нийслэл (гадаад улс)-ийн нэр, байршил:		<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>					Тийм 1				
9. ТА БАЙНГА СУУДАГ АЙМАГ/ НИЙСЛЭЛДЭЭ ТӨРСНӨӨСӨӨ ХОЙШ АМЬДАРЧ БАЙНА УУ, ШИЛЖИЖ ИРСЭН ҮҮ?				Үгүй 2							
Төрснөөсөө хойш 1				18. ТА ИНТЕРНЭТ ХЭРЭГЛЭДЭГ ҮҮ?							
Асуулт 12				Тийм, байнга - Гэртээ 1							
Өөр газар байнга амьдарч байгаад буцаж ирсэн 2				Тийм, байнга - Бусад газар 2							
Өөр газраас шилжиж ирсэн 3				Тийм, шаардлагатай үед 3							
				Үгүй 4							
				15 БА ТҮҮНЭЭС ДЭЭШ НАСНЫ ХҮНЭЭС АСУУНА.							
				19. ТА ГЭРЛЭЛТИЙН БАЙДЛАА ХЭЛНЭ ҮҮ?							
				Огт гэрлээгүй 1							
				Гэрлэсэн:							
				Батлуулсан 2							
				Батлуулаагүй 3							
				Тусгаарласан 4							
				Цуцалсан 5							
				Бэлбэсэн 6							
				20. ТА ШАШИН ШҮТДЭГ ҮҮ?							
				Шүтдэггүй 1							
				Шүтдэг:							
				Будда 2							
				Христ 3							
				Ислам 4							
				Бөө 5							
				Бусад 6							
				21. ТА СҮҮЛИЙН 7 ХОНОГТ АЖИЛ ЭРХЭЛСЭН ҮҮ?							
				Тийм 1							
				Үгүй 2							
				Асуулт 25							
				22. ТА ЯМАР АЖИЛ ЭРХЭЛДЭГ ВЭ?							
				(бичих)							
				<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>							
				23. ТАНЫ ЭРХЭЛДЭГ АЖИЛ (БАЙГУУЛЛАГА)-ЫН ҮНДСЭН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГЛЭЛ ЮУ ВЭ? (бичих)							
				<table border="1"> <tr><td> </td><td> </td><td> </td><td> </td></tr> </table>							
				24. ТА ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТИЙН БАЙДАЛ (СТАТУС)-АА ХЭЛНЭ ҮҮ?							
				Цалин хөлстэй ажиллагч 1							
				Ажил олгогч 2							
				Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч 3							
				Нөхөрлөл, хоршооны гишүүн 4							
				Өрхийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд цалин хөлсгүй оролцогч гишүүн 5							
				Бусад 6							
				Хүн амын асуулгыг дуусгах							
				25. ТАНЫ ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭХГҮЙ БАЙГАА ҮНДСЭН ШАЛТГААН ЮУ ВЭ?							
				Сургуульд сурдаг 1							
				Тэтгэвэрт 2							
				Хөдөлмөр эрхлэх чадваргүй 3							
				Гэрийн ажилтай 4							
				Тохирох ажил олдохгүй байгаа 5							
				Ажил хайж байгаа 6							
				Ажиллах сонирхолгүй 7							
				Бусад 8							
				Хүн амын асуулгыг дуусгах							

ОРОН СУУЦНЫ АСУУЛГА			
1. ТАНАЙХ ЯМАР ТӨРЛИЙН СУУЦАНД СУУДАГ ВЭ? Гэр 1 → Асуулт 9 Байшин 2 Зориулалтын бус сууц 3 Бусад сууц 4 → Асуулт 11		12. ТАНАЙХ УНДНЫ УСАА ХЭР ХОЛООС АВДАГ ВЭ? 200 метр хүртэл 1 200-1000 метр 2 1000 метрээс дээш 3	
БАЙШИНД АМЬДАРДАГ ӨРХ ХАРИУЛНА.		13. ТАНАЙХ СУУЦНЫ ЦАХИЛГААНЫ ЭХ ҮҮСВЭР ЮУ ВЭ? Төвлөрсөн систем 1 Дизель станц 2 Сэргээгдэх эрчим хүчний төхөөрөмж 3 Бага оврын цахилгаан үүсгүүр 4 Цахилгааны эх үүсвэргүй 5	
2. ТАНАЙХ БАЙШИНГИЙН ТӨРӨЛ ЮУ ВЭ? Орон сууцны байшин 1 Бие даасан тохилог сууц 2 Сууцны тусдаа байшин 3 Оюутан, сурагчдын нийтийн байр 4 Ажиллагчдын нийтийн байр 5 Нийтийн зориулалтын бусад байр 6 → Асуулт 11		14. ТАНАЙХ СУУЦНЫ ХАЛААЛТЫН ЭХ ҮҮСВЭР ЮУ ВЭ? Төвлөрсөн систем 1 Нам даралтын зуух 2 Цахилгаан халаагуур 3 Ердийн галлагаа 4	
3. ТАНАЙХ СУУЦ ХЭДЭН ӨРӨӨТЭЙ ВЭ? Өрөөний тоо <input type="text"/> <input type="text"/>		15. ТАНАЙХ ХООЛ УНДАА ИХЭВЧЛЭН ЮУГААР БОЛГОДОГ ВЭ? Цахилгаан 1 Савласан хий 2 Мод 3 Нүүрс, шахмал түлш 4 Аргал, хөрзөн 5 Бусад 6	
4. ТАНАЙХ СУУЦНЫ ТАЛБАЙН ХЭМЖЭЭ ХЭД ВЭ? Ам.метр <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>		16. ТАНАЙХ БИЕ ЗАСАХ ГАЗАРТАЙ ЮУ? Тийм: Сууцны дотор 1 Сууцны гадна 2 Тогтсон газар байхгүй 3 → Асуулт 18	
5. ТАНАЙХ СУУЦ ГАЛ ТОГООНЫ ӨРӨӨТЭЙ ЮУ? Тусдаа өрөөтэй: Дангаараа эзэмшдэг 1 Нийтээрээ ашигладаг 2 Тусдаа өрөөгүй 3		17. ТАНАЙХ БИЕ ЗАСАХ ГАЗРАА БУСАДТАЙ ХАМТРАН АШИГЛАДАГ УУ? Тийм 1 Үгүй 2	
6. ТАНАЙХ СУУЦАНДАА УСАНД ОРОХ ОНГОЦ, ШҮРШҮҮРТЭЙ ЮУ? Тусдаа эзэмшдэг: Байнгын суурилуулсан 1 Угсардаг/ зөөврийн 2 Нийтээрээ ашигладаг 3 Байхгүй 4		18. ТАНАЙХ БОХИР УСАА ЯАЖ ЗАЙЛУУЛДАГ ВЭ? Төвлөрсөн системээр зайлуулдаг 1 Бие даасан системээр зайлуулдаг 2 Цооногт асгадаг 3 Задгай асгадаг 4	
7. ТАНАЙХ СУУЦНЫ УСАН ХАНГАМЖИЙН ТӨРӨЛ ЮУ ВЭ? Төвлөрсөн усан хангамж 1 Төвлөрсөн бус усан хангамж 2 Бие даасан систем 2 Зөөврийн 3 → Асуулт 11		19. ТАНАЙХ ХАТУУ ХОГ ХАЯГДЛАА ЯАЖ ЗАЙЛУУЛДАГ ВЭ? Үйлчилгээний байгууллагаар 1 Өөрсдөө: Зөвшөөрөгдсөн цэгт 2 Тогтсон газар байхгүй 3	
8. ТАНАЙХ ХАЛУУН, ХҮЙТЭН УСТАЙ ЮУ? Халуун, хүйтэн устай 1 Зөвхөн хүйтэн устай 2 → Асуулт 11		20. ТА СУУЦНЫХАА ӨМЧИЙН ХЭЛБЭРИЙГ ХЭЛНЭ ҮҮ? Төрийн өмчийн 1 Хувийн өмчийн: Аж ахуйн нэгж, байгууллагын 2 Иргэний 3	
ГЭРТ АМЬДАРДАГ ӨРХ ХАРИУЛНА.		21. ТА СУУЦНЫХАА ЭЗЭМШЛИЙН ХЭЛБЭРИЙГ ХЭЛНЭ ҮҮ? Өөрийн эзэмшлийн 1 Бусдын сууцанд: Түрээстэй суудаг 2 Түрээсгүй суудаг 3 Бусад 4	
9. ТАНАЙХ ХЭДЭН ГЭРТЭЙ ВЭ? Гэрийн тоо ☐			
10. ТАНАЙХ ҮНДСЭН ГЭР ХЭДЭН ХАНАТАЙ ВЭ? Ханын тоо <input type="text"/> <input type="text"/>			
БҮХ ӨРХ ХАРИУЛНА.			
11. ТАНАЙХ УНДНЫ УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР ЮУ ВЭ? Төвлөрсөн систем 1 → Асуулт 13 Төвлөрсөн системд холбогдсон ус түгээх байр 2 Хамгаалагдсан худаг 3 Хамгаалагдсан булаг, шанд 4 Цэвэршүүлэн савласан ус 5 Төвлөрсөн системд холбогдоогүй ус түгээх байр 6 Зөөврийн ус 7 Гол, мөрөн, нуур, хамгаалагдаагүй худаг, булаг, шанд 8			
Мэдээлэл цуглуулсан		Огноо	
Тоологчийн нэр: гарын үсэг:		Кодлогчийн нэр: гарын үсэг:	
Шалгагчийн нэр: гарын үсэг:		Шивэгчийн нэр: гарын үсэг:	

Монгол Улсын Үндэсний статистикийн хорооны даргын даргын 01/127 тоот тушаалаар баглав.

Маягт ХАОСТ-1.2

ХҮН АМ, ОРОН СУУЦНЫ 2010 ОНЫ УЛСЫН ИНТЕРНЭТ ТООЛЛОГЫН АСУУЛГА

Тооллогын асуулгын хариултын нууцыг "Хувь хүний нууцын тухай" Монгол Улсын хуулийн 5 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг, "Хүн ам, орон сууцны улсын тооллогын тухай" Монгол Улсын хуулийн 18.3 дахь заалтын дагуу чандлан хадгална.

Тооллогын зорилго	Тооллогын ач холбогдол	Тооллогын асуулгыг нөхөх зарчим
Сүүлийн 10 жилийн хугацаанд хүн ам зүй, эдийн засаг, нийгмийн байдалд гарсан өөрчлөлт, шалтгаан, нөхцөлийг судлах, ирээдүйн хөгжлийг төлөвлөх, бодлого хөтөлбөрийг боловсруулах, эрдэм шинжилгээний ажил, судалгаанд шаардлагатай статистикийн тулгуур мэдээлэл бүрдүүлэхэд оршино.	<ul style="list-style-type: none"> Төлөвлөлт хийх, бодлого боловсруулах нэн хэрэгцээтэй мэдээллийн эх үүсвэр бүрдэнэ. Бодлого, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг үнэлнэ. Хүн ам зүйн өнөөгийн байдал, цаашдын чиг хандлагыг тодорхойлно. Хувь хүний түүхийн үнэт лавлагааг бий болгоно. 	<ol style="list-style-type: none"> Үг бичихдээ товчлохгүй, дармал үсгээр бичих; Хариултын холбогдох кодыг дугуйлах; Дөрвөлжин нүдэнд тоо нөхөх; Үргэлжилсэн шугамын дээд талд холбогдох хариултыг бичих; Насны хязгаарын дагуу хариулах;

I. ХАЯГИЙН ХЭСЭГ

ХАЯГ:

A1. Тооллогын комиссын дугаар	<input type="text"/>
A2. Гадаад улсын нэр, код	<input type="text"/>
A3. Хотын нэр, код	<input type="text"/>
A4. ДТГ-ын ТТ-ны дугаар	<input type="text"/>
A5. Тоологчийн нэр, дугаар	<input type="text"/>
A6. Тооллогын асуулгын дугаар	<input type="text"/>
A9. Үндсэн өрх Өрх үүсгээгүй хүмүүс	<input type="text"/> 1 <input type="text"/> 2
A10. Тоологдсон хүний тоо	<input type="text"/>

II. ЗАРИМ ХАРИУЛТЫН КОДЫН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАЙЛБАР

АСУУЛТ 8: ЭЗЭМШСЭН БОЛОВСРОЛЫН ДЭЭД ТҮВШИН.

Ерөнхий боловсролын сургуулийн 1-5-р ангид одоо сурч байгаа хүүхэд эсвэл сурч байгаад сургуулиа орхисон бол боловсролгүй гэж үзнэ. Бүрэн дунд хүртэлх боловсролын түвшинг дараах байдлаар тодорхойлно. Үүнд:

Боловсролын түвшин	Боловсролгүй	Бага	Суурь (Бүрэн бус дунд)	Бүрэн дунд
Он				
1975 хүртэлх онуудад	4-р ангийг төгсөөгүй.	4-р анги төгссөн.	7-р анги төгссөн.	10-р анги төгссөн.
1975-1996 онуудад	3-р ангийг төгсөөгүй.	3-р анги төгссөн.	8-р анги төгссөн.	10-р анги төгссөн.
1997-2004 онуудад	4-р ангийг төгсөөгүй.	4-р анги төгссөн.	8-р анги төгссөн.	10-р анги төгссөн.
2005 онд	5-р ангийг төгсөөгүй.	5-р анги төгссөн.	9-р анги төгссөн.	10-р анги төгссөн.
2006 ба түүнээс хойших онуудад	5-р ангийг төгсөөгүй.	5-р анги төгссөн.	9-р анги төгссөн.	11-р анги төгссөн.

Техникийн болон мэргэжлийн боловсрол. Мэргэжлийн сургалт, үйлдвэрлэлийн төв (хуучнаар техник, мэргэжлийн сургууль - ТМС) төгссөн, мэргэжлийн үнэмлэхтэй хүмүүсийг техникийн болон мэргэжлийн боловсролтой гэж ойлгоно.

Тусгай мэргэжлийн дунд боловсрол. Гадаад, дотоодын тусгай мэргэжлийн дунд сургууль (хуучнаар техникум), түүнтэй адилтгах сургууль төгссөн, үнэмлэх, дипломтой хүмүүсийг тусгай мэргэжлийн дунд боловсролтой гэж үзнэ.

Дээд боловсрол /диплом, бакалавр, магистр, доктор ба түүнээс дээш/. Гадаад, дотоодын их, дээд сургууль, коллежийн өдөр, орой, эchnээгээр төгссөн, дипломын дээд, бакалавр, магистр, докторын зэргийн диплом болон түүнтэй адилтгах боловсролын баримт бичиг бүхий хүмүүсийг дээд боловсролтой гэж үзнэ.

Мэдээлсэн	Огноо	Мэдээлэл оруулсан	Огноо
Хүний нэр: гарын үсэг:		Кодлогчийн нэр: гарын үсэг:	
Шалгалчийн нэр: гарын үсэг:		Шивэгчийн нэр: гарын үсэг:	

II. ЗАРИМ ХАРИУЛТЫН КОДЫН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАЙЛБАР

АСУУЛТ 10: СҮҮЛИЙН 7 ХОНОГИЙН АЖИЛ ЭРХЛЭЛТ.

Сүүлийн 7 хоногт ажил эрхэлсэн буюу "Тийм-1" гэсэн кодыг дараах нөхцөлд сонгоно. Үүнд:

- Аман болон бичгийн гэрээний үндсэн дээр байнгын ажил эрхэлдэг хүн;
- Тоолуулж байгаа хугацаанаас өмнөх 7 хоногт ажиллаагүй боловч үндсэн байгууллагатайга хөдөлмөрийн гэрээгээ цуцлаагүй, тодорхой хугацааны дараа ажилдаа эргэн орох дараах хүн. Үүнд:
 - Жирэмсний, хүүхэд төрүүлсний амралт болон бага насны хүүхдээ асрахаар ажиллааас чөлөө авсан;
 - Өвчний болон гэмтсэний улмаас урт, богино хугацааны түр чөлөө авсан;
 - Захиргааны түр чөлөөтэй хүн (цалинтай, цалингүй харгалзахгүй);
 - Ээлжийн амралтаа авсан;
 - Ажил хаялт зарласан;
 - Барилга, геологи хайгуул зэрэг улирлын чанартай ажил, үйлдвэрлэл эрхэлдэг учраас өвлийн улиралд түр ажиллахгүй байгаа;
 - Аж ахуйн нэгж, байгууллага нь ямар нэг шалтгаанаар (ажилчид нь ажил хаясан, үйлдвэрлэлийн осол гарсан, байгалийн хүнд нөхцөл, цахилгаан түүхий эд, түлш тасарсан гэх мэт) ажлаа зогсоосон, сургалтад хамрагдсан болон бусад шалтгааны улмаас түр хугацаагаар ажил хийгээгүй хүн;

- Байнгын ажил эрхэлдэггүй боловч тоолуулж байгаа хугацаанаас өмнөх 7 хоногийн турш эсвэл аль нэг өдөр цалин, орлоготой ажил эрхэлсэн хүн;
- Ажиллаж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын төрөл, өмчийн хэлбэр, тухайн хүний эрхэлж байгаа ажлын зэрэг дэвийг харгалзахгүйгээр ажил эрхэлж байгаа хүн, мөн зах, гудамж талбайд наймаа, худалдаа хийгч, гутал тослогч, сонин борлуулагч, машин угаагч, сийлбэрчин, түүхий эд цуглуулагч зэрэг албан бусаар ажилладаг хүн;

АСУУЛТ 11: ЭРХЭЛДЭГ АЖИЛ (БАЙГУУЛЛАГА)-ЫН ҮНДСЭН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГЛЭЛ.

- Хариулагч өөрийн эрхэлдэг ажил (байгууллага)-ын үндсэн үйл ажиллагааны чиглэлийг дараах кодын аль нэгээр тодорхойлж, асуултын хуудсанд нөхнө.
1. Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур. Үүнд дараах үйл ажиллагаа багтана.
 - Газар тариалан;
 - Мал амьтан өсгөх, үржүүлэх;
 - Ой үржүүлэг болон гуалин, бусад мод бэлтгэл
 - Фермер, мал үржүүлгийн газрын малын болон малын гаралтай ашиг шим авах;
 2. Уул уурхай, олборлолт. Үүнд дараах үйл ажиллагаа багтана.
 - Байгалийн хатуу биет (нүүрс, хүдэр);
 - Шингэн (нефть);
 - Байгалийн хий зэрэг эрдэс бодисыг гарган авах уул уурхайн олборлох;
 - Боловсруулаагүй түүхий эд материалыг бэлтгэх;
 3. Боловсруулах үйлдвэрлэл. Түүхий эд материалыг боловсруулан шинэ бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх үйл ажиллагаа юм. Боловсруулах үйлдвэрлэл эрхэлж байгаа нэгжүүд нь үйлдвэр хэлбэртэй байдаг. Материал эсвэл бодисыг шинэ бүтээгдэхүүнд хувиргахдаа худалдах зорилгоор гар аргаар эсвэл гэртээ үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн үүнд багтана. Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж. Үүнд дараах үйл ажиллагаа багтана.
 - Дэд бүтцийн шугам (сүлжээ) хоолойгоор дамжуулан цахилгаан эрчим хүч, хий, уур, халуун усаар хангах;
 - Нэгдсэн сүлжээнд ороогүй барилга байгууламжийн бие даасан эх үүсвэр бүхий цахилгаан, хий, уур, халуун усаар хангах, түгээх;

2

5. Усан хангамж, бохир ус, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа.
 - Эрхийн болон аж үйлдвэрийн дэд салбар, бохирдсон талбайн бүх төрлийн хог; хаягдлыг цуглуулах, ариутгах, боловсруулах;
 - Хог хаягдал, бохир ус боловсруулах үйл ажиллагааны үр дүнд ариутгасан эсвэл шинэ бүтээгдэхүүн бий болгох;
 - Усан хангамжийн үйл ажиллагаа энэ салбарт ордог. Усан хангамжийн үйл ажиллагаа ихэнхдээ бохир усыг цэвэрлэх, боловсруулахтай холбоотой байдаг. Барилга. Их барилга угсралт болон иргэний инженерийн байгууламж, байшин, барилгыг угсрах болон мэргэжсэн барилгын үйл ажиллагаа багтана. Үүнд:
 - Шинэ ажил, барилга засвар, нэмэлт болон жижиг засвар, угсармал барилга, барилгын талбай, түр зуурын чанартай барилга угсрах;
 - Их барилгад орон сууц, контор, агуулах, бусад нийтийн болон нийтийн үйлчилгээний барилга, фермерийн барилга зэрэг эсвэл авто зам, гудамж, гүүр, туннель, төмөр зам, нисэх талбай, боомт, зогсоол болон цахилгааны сүлжээ, үйлдвэрийн тоног төхөөрөмж, дамжуулах хоолой, усны шугам сүлжээний систем, усалтын систем, спортын байгууламж зэрэг иргэний инженерийн барилга, байгууламж барих;
6. Бөөний болон жижигтэн худалдаа; машин, мотоциклийн засвар үйлчилгээ. Бүх төрлийн бараа бүтээгдэхүүний бөөний болон жижигтэн худалдаа, тухайлбал, хувирган өөрчлөхгүйгээр худалдаалах барааг худалдан авах явцад гарах үйлчилгээ орно.
 - Хийн хоолойн, төмөр замын, авто замын, усан ба агаарын тээврийн тогтсон хуваарьтай болон хуваарьгүй ачаа ба зорчигч тээвэрлэлт, агуулах;
 - Ачаа, тээшийн үйлчилгээ эрхлэх;
 - Автомашины зогсоол, гарааш;
 - Тээврийн тоног төхөөрөмжийг жолоочтой нь эсвэл удирдах хүнтэй нь түрээслэх;
 - Шуудан, холбоо;
9. Байр, сууц болон хоол ундаар үйлчлэх үйл ажиллагаа. Үүнд дараах үйл ажиллагаа багтана.
 - Түр зуурын зочин, бусад аялагчдыг богино хугацаагаар байр сууцаар хангах;
 - Шууд хэрэглэх зориулалттай хоол хүнс, ундаагаар үйлчлэх;
10. Мэдээлэл, холбоо. Үүнд дараах үйл ажиллагаа багтана.
 - Эх бэлтгэх, нийтлэх;
 - Програм хангамж, дуу, дүрс бичлэг хийх;
 - Радио, телевизийн нэвтрүүлэг, хөтөлбөр бэлтгэх үйл ажиллагаа, цахилгаан холбоо;
 - Мэдээллийн технологийн үйл ажиллагаа болон бусад мэдээллийн үйлчилгээ;
11. Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа
12. Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа
13. Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа
14. Захиргааны болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа
15. Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа
16. Боловсрол
17. Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа
18. Урлаг, үзвэр, тоглоом наадам
19. Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа
20. Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа болон өрхийн өөрийн хэрэглээнд зориулан үйлдвэрлэсэн хэмжээг нь тодорхойлох боломжгүй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ.
21. Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа

Хүн амын асуулга					
ЖИШЭЭ	АСУУЛТ	ХҮН 01	ХҮН 02	ХҮН 03	ХҮН 04
БАЛДАН БОЛД	Эцэг/ эхийн нэр, өөрийн нэр				
① Өрхийн тэргүүлэгч 2 Эхнэр/ нөхөр 3 Хүү/ охин 4 Эцэг/ эх 5 Ах/ эгч/ дүү 6 Хадам эцэг/ эх 7 Хүргэн/ бэр 8 Өвөг эцэг/ эмэг эх 9 Ач/ зээ 10 Бусад төрөл төрөгсөд 11 Хамааралгүй	1. Өрхийн тэргүүлэгчийн хамаарал <ul style="list-style-type: none"> • Өрх, гэр бүлээрээ тоолуулж байгаа бол нэгдүгээр хүн өрхийн тэргүүлэгч байна. • Өрхийн бусад гишүүдийн хувьд өрхийн тэргүүлэгчтэй ямар хамааралтай болохыг нөхнө. • Өрх үүсгэгчгүй хүмүүсээр тоологдож буй бүх хүн "11" гэсэн кодыг нөхнө. 	1 Өрхийн тэргүүлэгч 11 Хамааралгүй	2 Эхнэр/ нөхөр 3 Хүү/ охин 4 Эцэг/ эх 5 Ах/ эгч/ дүү 6 Хадам эцэг/ эх 7 Хүргэн/ бэр 8 Өвөг эцэг/ эмэг эх 9 Ач/ зээ 10 Бусад төрөл төрөгсөд 11 Хамааралгүй	2 Эхнэр/ нөхөр 3 Хүү/ охин 4 Эцэг/ эх 5 Ах/ эгч/ дүү 6 Хадам эцэг/ эх 7 Хүргэн/ бэр 8 Өвөг эцэг/ эмэг эх 9 Ач/ зээ 10 Бусад төрөл төрөгсөд 11 Хамааралгүй	2 Эхнэр/ нөхөр 3 Хүү/ охин 4 Эцэг/ эх 5 Ах/ эгч/ дүү 6 Хадам эцэг/ эх 7 Хүргэн/ бэр 8 Өвөг эцэг/ эмэг эх 9 Ач/ зээ 10 Бусад төрөл төрөгсөд 11 Хамааралгүй
① Эрэгтэй 2 Эмэгтэй	2. Хүйс	1 Эрэгтэй 2 Эмэгтэй	1 Эрэгтэй 2 Эмэгтэй	1 Эрэгтэй 2 Эмэгтэй	1 Эрэгтэй 2 Эмэгтэй
0 3 9	3. Нас	1 Эрэгтэй 2 Эмэгтэй	1 Эрэгтэй 2 Эмэгтэй	1 Эрэгтэй 2 Эмэгтэй	1 Эрэгтэй 2 Эмэгтэй
1 Сурагдах 2 Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах ③ Хувиараа ажиллах 4 Албан томилолтоор ажиллах 5 Эмчлүүлэх 6 Бусад	4. Явсан зорилго Гадаад улс руу явсан анхны зорилгоо тодорхойлж, тохирох хариултын кодыг нөхнө.	1 Сурагдах 2 Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах 3 Хувиараа ажиллах 4 Албан томилолтоор ажиллах 5 Эмчлүүлэх 6 Бусад	1 Сурагдах 2 Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах 3 Хувиараа ажиллах 4 Албан томилолтоор ажиллах 5 Эмчлүүлэх 6 Бусад	1 Сурагдах 2 Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах 3 Хувиараа ажиллах 4 Албан томилолтоор ажиллах 5 Эмчлүүлэх 6 Бусад	1 Сурагдах 2 Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах 3 Хувиараа ажиллах 4 Албан томилолтоор ажиллах 5 Эмчлүүлэх 6 Бусад
0 2	5. Гадаадад оршин суугаа хугацаа Гадаадад оршин суугаа хугацааг бүтэн жилээр нөхнө. Жийшээ нь: Гадаадад яваад 8 сар болж байвал "1" гэж үзнэ. Харин 2 жил 5 сар болж байвал "2" гэж нөхнө.	1 Сурагдах 2 Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах 3 Хувиараа ажиллах 4 Албан томилолтоор ажиллах 5 Эмчлүүлэх 6 Бусад	1 Сурагдах 2 Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах 3 Хувиараа ажиллах 4 Албан томилолтоор ажиллах 5 Эмчлүүлэх 6 Бусад	1 Сурагдах 2 Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах 3 Хувиараа ажиллах 4 Албан томилолтоор ажиллах 5 Эмчлүүлэх 6 Бусад	1 Сурагдах 2 Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллах 3 Хувиараа ажиллах 4 Албан томилолтоор ажиллах 5 Эмчлүүлэх 6 Бусад
1 Халх Бусад (бичих) ДАРХАД	6. Яс үндэс <ul style="list-style-type: none"> • Өөрийн яс үндсийг бичнэ. • Хүүхдийнхээ яс үндсийг тодорхойлж чадахгүй тохиолдолд эхийнхтэй адилгаар авч үзнэ. 	1 Халх Бусад (бичих)	1 Халх Бусад (бичих)	1 Халх Бусад (бичих)	1 Халх Бусад (бичих)

ЖИШЭЭ	АСУУЛТ	ХҮН 01	ХҮН 02	ХҮН 03	ХҮН 04	
□ □ ОРХОН	7. Төрсөн газар	□ □	□ □	□ □	□ □	
	Тоолуулагч Монгол Улсад төрсөн бол аймаг, нийслэлийн нэрийг, хэрвээ гадаад улсад төрсөн бол тухайн улсын нэрийг, жагсаалтад байхгүй бол бусад гэдгийг сонгоно.					
1 Боловсролгүй 2 Бага 3 Суурь 4 Бүрэн дүнд 5 Техникийн болон мэргэжлийн 6 Тусгай мэргэжлийн дүнд 7 Дипломын болон бакалаврын дээд 8 Магистр 9 Доктор	8. Эзэмшсэн боловсролын дээд түвшин	□ □	□ □	□ □	□ □	
	6 ба түүнээс дээш насны бүх хүн нөхнө.	□ □	□ □	□ □	□ □	
	Боловсролын дээд түвшин гэдэгт эзэмшсэн боловсролын хамгийн дээд түвшинг ойлгоно.					
	Тоолуулагч гадаад улсад боловсрол эзэмшсэн/ эзэмшиж байгаа бол тухайн улсын боловсролын тогтолцоонд заасны дагуу боловсролын түвшинг хариултын кодуудтай нийцүүлж нөхнө.					
	Боловсролын түвшингийн тодорхойлолтыг 1 дүгээр хуудаснаас харна уу.					
	1 Огт гэрлээгүй 2 Гэрлэсэн-Батлуулсан 3 Гэрлэсэн-Батлуулаагүй 4 Тусгаарласан 5 Цуцалсан 6 Бэлбэсэн	9. Гэрлэлтийн байдал	□ □	□ □	□ □	□ □
	15 ба түүнээс дээш насны бүх хүн нөхнө.	15 ба түүнээс дээш насны бүх хүн нөхнө.	□ □	□ □	□ □	□ □
	Гэрлэлтийн байдлаа тоологдож байгаа үеийнхээ байдлаар тодорхойлно.	Гэрлэлтийн байдлаа тоологдож байгаа үеийнхээ байдлаар тодорхойлно.				
	10. Сүүлийн 7 хоногт ажил эрхэлсэн эсэх	10. Сүүлийн 7 хоногт ажил эрхэлсэн эсэх	□ □	□ □	□ □	□ □
	1 Тийм 2 Үгүй → Асуулт 12	15 ба түүнээс дээш насны бүх хүн нөхнө. Тоолуулж байгаа хугацаанаас өмнөх 7 хоногт цалин хөлс, орлого олох зорилгоор эдийн засгийн үйл ажиллагаанд нэгээс дээш цагаар оролцсон эсэхээр тодорхойлно. Хариултын кодыг 2 дугаар хуудаснаас харна уу.				
□ □ ОРХОН □ □ ЖАРГАЛАНТ	11. Эрхэлдэг ажил (байгууллага)-ын үндсэн үйл ажиллагааны чиглэл	□ □	□ □	□ □	□ □	
	15 ба түүнээс дээш насны бүх хүн нөхнө.	□ □	□ □	□ □	□ □	
Тоолуулагч эрхэлдэг ажил (байгууллага)-ын үндсэн үйл ажиллагааны чиглэлийг хариултын кодоос сонгоно. Хариултын кодыг 2 дугаар хуудаснаас харна уу.	Тоолуулагч эрхэлдэг ажил (байгууллага)-ын үндсэн үйл ажиллагааны чиглэлийг хариултын кодоос сонгоно. Хариултын кодыг 2 дугаар хуудаснаас харна уу.					
12. Монголд байнга сууж байсан аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн нэр, код	12. Монголд байнга сууж байсан аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн нэр, код	□ □	□ □	□ □	□ □	
Гадаад явахасаа өмнө Монгол Улсад байнга оршин суудаг (сууж байсан) аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн нэрийг нөхнө.	Гадаад явахасаа өмнө Монгол Улсад байнга оршин суудаг (сууж байсан) аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн нэрийг нөхнө.	□ □	□ □	□ □	□ □	

Үргэлжлэлтэй эсэх. Тийм - 1 Үгүй - 2